

audit **FINANCIAR**

12/2013

● Ziua Națională a Auditorului Financiar din România

- Factorii care au capacitatea de a influența nivelul prezentărilor de informații referitoare la părțile afiliate
- Armonizarea contabilă în sectorul public la nivelul UE
- Tranziția la IFRS a firmelor de investiții
- Auditul public extern și pilonii bunei guvernante publice în statele Uniunii Europene
- Monitorizarea riscului de credit în sistemul bancar românesc în contextul economiei cunoașterii

Pret: 17,50 lei

6422657000013

Ziua Profesiilor Liberale din România

Uniunea Profesiilor Liberale din România a organizat, la 5 noiembrie 2013, a VI-a ediție a Conferinței „Ziua Profesiilor Liberale din România”, cu tema „**Condiția profesionistului liberal în societatea românească – perspectiva asociațiilor membre**”. Au participat reprezentanți ai asociațiilor membre ale Uniunii, ai autorităților locale și ai altor organizații relevante, printre care și un grup de auditori financiari din cadrul CAFR, organizație membră a UPLR.

În deschiderea lucrărilor, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele în exercițiu al UPLR și președinte al Camerei Auditorilor Financiari din România, a relevat importanța acestei Conferințe pentru crearea cadrului adecvat realizării unei colaborări care se înscrie în noua noțiune de inter-profesionalism, lansată recent de **Consiliul European al Profesiilor Liberale – CEPLIS**, care va avea cu siguranță un impact pozitiv privind calitatea și eficiența serviciilor furnizate. Noul statut pe care profesiile liberale îl au, de membru cu drepturi depline al **Consiliului Economic și Social**, va crea o bună oportunitate pentru a participa la dialogul social organizat în România și la perfecționarea cadrului legislativ general, care să conducă la progres în toate domeniile de activitate.

În continuare, reprezentanți ai organizațiilor profesionale din UPLR au susținut prezentări legate de tematica Conferinței, în care au fost evidențiate o serie de activități și măsuri întreprinse care asigură prezentul și viitorul profesiilor liberale.

Conferința anuală de Audit a Camerei Naționale a Auditorilor Statutari din Polonia (KIBR)

În perioada 16-18 octombrie 2013, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, a participat la a 14-a Conferință anuală de Audit a Camerei Naționale a Auditorilor Statutari din Polonia (KIBR) cu tema „Serviciile auditorilor în timpul crizei financiare”, care a avut loc la Jachranka.

Tema principală a Conferinței din acest an a fost deosebit de interesantă, stabilind cadrul pentru dezbateri profesionale de înalt nivel. S-au discutat opiniile conform cărora auditorii au fost „absenți” în evenimentele care au precedat criza, precum și cele care susțin că dacă nu ar fi existat implicarea auditorilor criza ar fi fost cu mult mai gravă.

Președintele CAFR a adresat participanților un mesaj din partea auditorilor români și a susținut în cadrul conferinței prezentarea cu tema „Percepția asupra auditului după criza financiară”.

Conferința Internațională de Management, Economie și Contabilitate

În perioada 8-9 noiembrie, la Alba-Lulia, în organizarea Facultății de Științe din cadrul Universității „1 Decembrie 1918”, a avut loc a 7-a ediție a Conferinței Internaționale de Management, Economie și Contabilitate, la care Camera Auditorilor Financiari din România a fost partener.

Manifestarea, la care au fost prezenți specialiști și cadre didactice din 17 centre universitare și instituții din România, Ucraina, Grecia, Slovenia, Turcia, Polonia și Macedonia, s-a desfășurat în plen și în cinci ateliere profilate pe domeniile ale economiei.

La acest eveniment, prof. univ. dr. **Tatiana Dănescu**, membru al Consiliului, a transmis participanților un Mesaj de salut din partea președintelui Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu** și a Consiliului CAFR și în cadrul lucrărilor Conferinței a susținut prezentări privind realitățile și tendințele în domeniul auditului financiar și în activitatea CAFR în acest context.

Participare la atelierul REPARIS de la Viena

În perioada 18-19 noiembrie 2013, Centrul pentru Reforma Raportării Financiare (CFRR) din cadrul Băncii Mondiale a organizat la Viena, în Austria, cel de-al treilea atelier REPARIS pentru formarea de formatori în domeniul auditului.

Din partea Camerei Auditorilor Financiari din România au participat **Ana Dincă**, prim-vicepreședinte, și **Daniel Botez**, membru al Consiliului.

Atelierul s-a axat pe necesitățile și provocările cu care se confruntă firmele de audit de mici dimensiuni (SMP) în implementarea Standardelor Internaționale de Audit (ISA), în contextul Codului Etic și pe sprijinirea practicienilor în demersurile de ridicare a nivelului firmelor și a calității activității de audit în procedurile de asigurare, așa cum au fost stabilite în Standardul Internațional de Control al Calității - ISQC 1 și în contextul Declarațiilor Obligațiilor Membrilor - SMO 1 și SMO 2 ale IFAC.

Temele prezentate în acest cadru s-au referit la: rolul și implementarea analizei în audit, concepte cheie privind dezvăluirea de informații în audit, auditul estimărilor, auditarea continuității activității, tranzacții între părțile afiliate, evenimente ulterioare, raportările în audit și la prezentarea propunerilor privind îmbunătățirea formei raportului de audit prin cuprinderea în conținutul acestuia a unor elemente cu referire la principiul continuității, părți afiliate și alte rapoarte manageriale.

În preajma sărbătorilor și a schimbării anului, în tihnă, la gura sobei, românii au obiceiul de a-și trece în revistă realizările spre a-și alcătui un bilanț de la care să-și poată pregăti elanul pentru proiectele viitoare. Pentru dumneavoastră, cititorii noștri fideli, vă propunem o scurtă statistică.

• În aprilie, iată, am reușit să vă punem la dispoziție numărul 100 al publicației noastre, care a apărut neîntrerupt din anul 2003; • Incluzând numărul de revistă pe care îl aveți în față, în cele 728 de pagini pe care vi le-am pus la dispoziție în acest an ați putut citi 78 de articole de cercetare științifică, din care 38 au abordat exclusiv teme de audit, 27 – subiecte de graniță profesională (analiză financiară, guvernare corporativă, informatică etc.) și 13 – de contabilitate; • Ați regăsit 152 de semnături de autori atât din mediul de cercetare universitară, cât și practicieni; • Semnificativ este că între aceștia se regăsesc

și 47 de doctoranzi sau masteranzi, a căror strădanie s-a dovedit suficient de performantă pentru a realiza cercetări științifice la nivelul calitativ necesar pentru a publica în revista noastră; • Ne-au onorat cu semnătura lor 5 personalități ale profesiei pe plan internațional; • Girul științific și profesional asupra conținutului articolelor publicate a fost asigurat prin reviziile exigente efectuate de 27 de membri ai Consiliului Științific de Evaluare al revistei; • Concomitent, am oferit cititorilor circa 80 de informații și reportaje, prin care aceștia au fost ținuți la curent cu tot ce se întâmplă important atât în viața organizației noastre profesionale, cât și a celor din străinătate; • Cele patru baze de date internaționale Ulrich's, ProQuest, Ebsco și Cabells, recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU), ne-au dat girul pentru indexarea în continuare a revistei noastre. •

Anul XI
Nr. 108
12/2013

Sumar // Contents

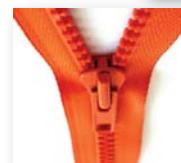

10

Alexandra CORLACIU & Adriana TIRON TUDOR

Cercetare privind factorii care au capacitatea de a influența nivelul prezentărilor de informații referitoare la părțile afiliate conform cerințelor IAS 24

Research on the Factors that Influence the Level of Related Party Disclosures as Required by ISA 24

Melinda Timea FÜLÖP & Andrei Răzvan CRIȘAN

Considerații privind armonizarea contabilă în sectorul public la nivelul UE

Considerations on Harmonization of the Public Accounting in the EU Member States

18

25

Tatiana DĂNESCU, Ovidiu SPĂTĂCEAN & Mihaela MATEIU (MAN)

Cercetări privind tranziția la IFRS a firmelor de investiții

Research Upon the IFRS Transition of Investment Firms

Dana Simona GHERAI & Alina Beatrice VLADU

Auditul public extern și pilonii bunei guvernante publice în statele membre ale UE

External Public Audit and the Pillars of Public Good Governance in The Member States of EU

38

45

Irimie Emil POPA & Georgeta Ancuța ȘPAN

Factorii de influență în deciziile auditorilor români privind pragul de semnificație

Influence Factors Regarding the Romanian Auditors' Decisions on Materiality Level

Magdalena MIHAI, Cristian DRĂGAN, Valeriu BRABETE & Adriana IOTA

Considerente privind creșterea calității informațiilor financiare anuale în context național și internațional

Considerations Regarding the Increase in Quality of Annual Financial Information in a National and International Context

54

61

Ana MORARIU & Grazia-Oana PETROIANU

Monitorizarea riscului de credit în sistemul bancar românesc în contextul economiei cunoașterii

Credit Risk Monitoring in the Romanian Banking System in the Knowledge Economy

Colegiul editorial științific

- DINU AIRINEI** – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
VERONEL AVRAM – Universitatea din Craiova
SORIN BRICIU – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
ALAIN BURLAUD – Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
TATIANA DĂNESCU – Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
ROBIN JARVIS – director pentru IMM-ACCA, Universitatea Brunel, Marea Britanie
DAVID HILLIER – Leeds University Business School, Marea Britanie
ALLAN HODGSON – The Univeristy of Queensland, Australia
EMIL HOROMNEA – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
DUMITRU MATIȘ – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
MARIA MANOLESCU – ASE, București
ION MIHĂILESCU – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești
ANA MORARIU – ASE, București
VASILE RĂILEANU – ASE, București
DONNA STREET – Universitatea Dayton, SUA
IOAN TALPOȘ – Universitatea de Vest din Timișoara
EUGENIU ȚURLEA – ASE, București
IULIAN VĂCĂREL – academician

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**
Director editorial:
dr. **Corneliu CĂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție: *Cristina RADU*
Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com,
www.cabells.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCPIO: www.scipio.ro
Revista este indexată în trei baze de date recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120; Fax: (021) 410.03.48; E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>
ISSN: 1583 - 5812, ISSN on-line: 1844 - 8801

Tipar: Print Group S.R.L., Șoseaua Fundeni nr. 50B, București, tel: 0744.638.772

Start la abonarea la publicațiile Camerei pentru anul 2014!

*Revistele pot fi achiziționate în format tipărit sau format electronic,
tarifele de abonament fiind aceleași ca în anul 2013.*

Pentru detalii, accesați site-ul revistei www.revista.cafr.ro, secțiunea „Abonamente” sau apelați numărul de telefon 021/410.74.43 interior 120, precum și la adresa de e-mail: revista@cafr.ro.

În acest an Ziua Națională a Auditorului Financiar din România, 26 octombrie, zi în care românii îl sărbătoresc pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, considerat – conform hotărârii Consiliului Camerei – drept protector al auditorilor financiari din țara noastră, a fost marcată prin trei evenimente desfășurate cu ocazia cursurilor de pregătire profesională continuă organizate de Cameră, în trei locații: două la București – în Aula Universității „Artifex” și în noua sală de cursuri construită la sediul CAFR – și a treia la Constanța, la hotelul „Flora” din Mamaia. De asemenea, cu prilejul acestei sărbători s-a desfășurat un seminar profesional la Baia Mare.

Mesajul adresat de Consiliul Camerei tuturor membrilor organizației profesionale a fost citit în deschiderea festivităților de către prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei și, respectiv, de **Ana Dincă**, vicepreședinte al Consiliului – la București și de prof. univ. dr. **Gheorghe Popescu**, șeful Departamentului Servicii pentru Membri – la Constanța.

În alocuțiunea sa, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, anunțând contextul Zilei Naționale a Auditorilor Financiari din România, al căror patron spiritual este Sfântul Dumitru, a transmis calde felicitări celor care poartă acest nume, împreună cu urări de bine, fericire și sănătate. Apoi, a dezvoltat pentru asistență principalele aspecte cuprinse în Mesaj și a conturat imaginea actuală a profesiei, punctând acțiunile întreprinse de Consiliul și Executivul Camerei pentru afirmarea și buna desfășurare a activității auditorilor financiari.

Principala idee care ar trebui reținută este aceea că auditorii financiari români întrunesc calitățile esențiale pentru exercitarea cu înaltă competență a misiunilor pe care și le asumă, situându-se pe același plan cu colegii europeni.

Sărbătorirea Zilei Naționale a Auditorului Financiar din România

Astfel, după cum se știe, CAFR a adoptat integral încă de la înființare Standardele Internaționale de Audit și Codul Etic emise de IFAC, care au fost traduse și retipărite ori de câte ori au suferit modificări. De asemenea, organizația profesională acordă maximă atenție pregătirii profesionale atât în perioada de stagiatură, cât și ulterior în cadrul programelor de pregătire continuă. Atât selecția celor care doresc să devină stagiați, programul lor de pregătire teoretică și practică, cât și examenul pentru acces la profesie se desfășoară după criterii strict reglementate, conform standardelor și practicilor internaționale, cu exigență și rigurozitate. Iar auditorii financiari beneficiază de condiții optime pentru pregătirea continuă, care se realizează, de asemenea, în conformitate cu regulile și practicile internaționale. Temele propuse și dezbătute în cadrul programelor de pregătire continuă țin seama în mod deosebit de cerințele practicii și de subiectele de mare actualitate și interes, astfel încât să se asigure o înflorire permanentă a cunoștințelor. Pentru a veni în sprijinul auditorilor financiari cursurile sunt organizate atât în sistem clasic, în săli

de curs, cât și în sistem e-learning, ceea ce facilitează desfășurarea pregătirii într-o modalitate care ține seama de opțiunile și posibilitățile fiecăruia.

Cunoașterea standardelor internaționale și permanenta actualizare a expertizelor în acest domeniu sunt, de asemenea, susținute prin intermediul articolelor profesionale publicate în cele două

reviste specializate editate de Cameră: „Audit Financiar” și „Practici de Audit”. Și cea mai bună dovadă a ridicării calității profesionale a auditorilor financiari o reprezintă creșterea an de an a ponderii calificativelor A în inspecțiile efectuate de Cameră.

O altă zonă abordată de președintele Horia Neamțu a vizat măsurile de reformă a auditului aflate în pregătire la nivel european, dar și internațional în contextul preocupărilor de consolidare a sistemului financiar, legate de eforturile de depășire a crizei economice și financiare. În această privință, Consiliul Camerei a întreprins o largă consultare a membrilor săi în legătură cu propunerile Comisiei Europene și și-a formulat propriile opinii cu privire la măsurile proiectate, care în bună parte coincid cu cele ale Federației Europene a Contabililor, pe care le-a înaintat instituțiilor europene competente. În esență, Consiliul Camerei apreciază că, în timp ce unele dintre propunerile Comisiei privind cerințele specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public sunt utile și ar avea șanse de a contribui la creșterea calității misiunilor de audit, altele ar trebui reanalizate

întrucât nu vor duce la rezultatele scontate. De altfel, unele dintre propunerile avansate de Comisia Europeană vor avea efecte dramatice asupra profesiei de audit și asupra furnizării serviciilor de audit și nu se consideră oportună modificarea din temelii a profesiei, într-o perioadă destul de delicată, marcată încă de incertitudini economice. De aceea, CAFR susține necesitatea derulării unor studii de impact și a unor analize mai detaliate înainte de adoptarea unor măsuri cu caracter obligatoriu ce se pot dovedi esențiale și care pot impune companiilor poveri inutile.

Președintele Camerei a adus în discuție câteva probleme spinoase ale pieței auditului, insistând asupra faptului că o zonă importantă a acesteia – legată de misiunile de audit aferente proiectelor cu finanțare europeană – este marcată de practici necorespunzătoare, care afectează principiile de responsabilitate și eficiență și, în cele din urmă, calitatea prestațiilor respective, generând o concurență neloială. Concret, din dorința de a câștiga o licitație de acest tip, unii auditori financiari sau firme de audit acceptă tarife mult prea mici, care nu garantează un serviciu de calitate. În

context, președintele Horia Neamțu a amintit măsurile întreprinse de Cameră, în limitele permise de legile în vigoare, pe de o parte, pentru a determina autoritățile de management ale proiectelor europene să fie mai exigente în acceptarea unor oferte subdimensionate ale unor firme de audit și, pe de altă parte, pentru a întări monitorizarea calității

prestațiilor la firmele respective. Această acțiune continuă, recent desfășurându-se dialoguri pe această temă cu ministerele care au responsabilități în gestionarea fondurilor europene, spre a se asigura criteriile și regulile mai stricte pentru calitatea misiunilor de audit contractate și renunțându-se la practica de a considera prețul drept criteriu esențial la atribuirea unui contract de audit în acest tip de misiuni.

În discuții au fost aduse apoi și măsurile luate de Cameră pentru asigurarea unor servicii mai bune pentru membri și stagiați. Astfel, odată cu modernizarea sediului Camerei și înființarea celor două reprezentanțe teritoriale la Iași și Brașov s-au realizat condiții pentru un contact civilizată și eficient, Executivul îndeplinindu-și la un nivel calitativ superior și cu promptitudine activitatea în relațiile cu membrii Camerei.

În fine, pe plan internațional a fost subliniat rolul activ al Camerei atât în cadrul organizațiilor internaționale IFAC, FEE și FIDEF – din care CAFR face parte ca membru de drept – precum și în relațiile cu organizații profesionale din alte țări pentru realizarea

unui schimb permanent de informații, experiențe și practici necesare asigurării unor misiuni de audit performante. La ora actuală Camera Auditorilor Financieri din România este cunoscută și apreciată în lumea profesiei, iar auditorii financieri români se bucură de apreciere și respect.

Așa cum se spune în finalul Mesajului Consiliului CAFR adresat cu prilejul Zilei Naționale a Auditorilor Financieri din România, *ne vom strădui în continuare să facem tot ceea ce depinde de noi, pentru a fi mândri de faptul că faceți parte dintr-un organism profesional care reprezintă elita profesiei contabile românești.*

Desigur, problemele profesiei nu sunt puține și ele se rezolvă treptat cu perseverență, adoptându-se măsurile aflate în sfera de competență a Consiliului Camerei.

Important este să relevăm aici că, pentru a rezolva eficient problemele profesiei, Consiliul Camerei întreprinde demersurile necesare și adoptă măsurile aflate în sfera sa de competență. Ceea ce considerăm necesar să subliniem este că profesioniștii în audit sunt temeinic racordați la cerințele perioadei pe care o trăim, sunt și vor fi în continuare pregătiți pentru a răspunde cu exigență profesională, cu misiuni de calitate, scopului îmbunătățirii climatului de afaceri, întăririi încrederii în mecanismele pieței, atât de necesară pentru revitalizarea și relansarea economiei”.

În continuare, prof. univ. dr. **Ana Morariu**, președinte al Consiliului Camerei, a transmis celor prezenți în Aula Universității „Artifex” Mesajul Colegiului Editorial Științific al revistei „Audit Financiar”, în care se spune:

„În primăvara acestui an revista *Audit Financiar*, principala publicație editată de Camera Auditorilor Financieri din România, a consemnat un eveniment important: editarea numărului 100.

În cadrul strategiei de comunicare și

imagine stabilite de conferințele anuale pentru revista *Audit Financiar*, orientările și sarcinile trasate de Consiliul CAFR și de Consiliul Editorial Științific al revistei au vizat ridicarea calitativă a articolelor, ancorarea materialelor publicate în cerințele informării prompte a profesioniștilor asupra celor mai noi cercetări în domeniu în legătură cu practicile eficiente în materia auditului și raportărilor financiare, precum și privind evenimentele cele mai importante din viața internă și internațională a profesiei. Calitatea revistei a fost recunoscută atât de mediul academic românesc, cât și în plan extern, articolele publicate fiind indexate în patru mari baze de date internaționale – Ulrich’s, ProQuest, Ebsco și Cabells, recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU), iar revista este inclusă în platforma editorială română SCIPPIO.

În acest an, la inițiativa președintelui Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, au fost semnate acorduri de colaborare pentru promovarea profesiei prin valorificarea cercetărilor științifice în domeniu între Camera Auditorilor Financieri din România și Academia de Studii Economice din București – Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din cadrul Universității de Vest din Timișoara, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din cadrul Universității din Craiova, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Universitatea „Petru Maior” din Târgu Mureș. Această colaborare se realizează în principal prin intermediul revistei „Audit Financiar”.

Pe baza acestor acorduri, Camera și

centrele universitare de cercetare se pot consulta mai eficient în vederea orientării cercetărilor științifice spre teme de mare actualitate de maxim interes pentru profesia de auditor financiar și pentru dezvoltarea profesiei contabile în general.

Premiile de excelență acordate anual de Consiliul Camerei pentru cele mai valoroase articole publicate în revistă poartă numele „**Constantin Ionete**” și „**Alexandru Rusovici**”, personalități ale profesiei care au avut un aport important atât la crearea și organizarea activității de audit financiar în România, cât și la afirmarea și stimularea cercetării științifice în acest domeniu prin intermediul revistei „Audit Financiar” și reprezintă o modalitate eficientă de stimulare a competiției editoriale și publicistice în domeniu. În acest an, selecționarea lucrărilor ce urmează a fi premiate a fost realizată de un juriu format din: prof. univ. dr. **Ion Mihăilescu**, membru în Colegiul Editorial Științific, prof. univ. dr. **Maria Manolescu**, membru în Colegiul Editorial Științific, prof. univ. dr. **Vasile Răileanu**, membru în Colegiul Editorial Științific, prof. univ. dr. **Pavel Năstase**, director științific, dr. **Corneliu Cărlan**, director editorial.

Premiile constau într-o plachetă și un abonament pe un an în format electronic la revista „Audit Financiar”.

În încheiere, urăm revistei să continue seria succeselor editoriale înregistrate până în prezent, să-și adapteze permanent activitatea la realitățile și provocările profesiei noastre, consolidându-și înaltul nivel al materialelor publicate.”

Un moment semnificativ al acestei festivități l-a constituit decernarea de către prof. univ. dr. Horia Neamțu a premiilor revistei „Audit Financiar” pentru anul 2013, astfel:

◆ Premiul **Constantin Ionete**: prof.

univ. dr. **Ion Ionașcu**, de la Academia de Studii Economice din București, auditor financiar.

◆ Premiul *Alexandru Rusovici*: conf. univ. dr. **Camelia Daniela Hațegan**, de la Universitatea de Vest din Timișoara, auditor financiar.

◆ Premiul *Alexandru Rusovici*: dr. **Ioana Iuliana (Pop) Grigorescu**, de la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia și Universitatea din Lleida, Spania.

Cei premiați au mulțumit pentru atribuirea acestor distincții care reprezintă o importanță încurajare și, totodată, un stimulent pentru cercetări viitoare în problematica profesiei contabile și de audit și și-au reafirmat întregul sprijin pentru efortul editorial necesar realizării revistei „Audit Financiar”.

*
* *

Cu ocazia sărbătoririi Zilei Naționale a Auditorului Financiar din România, la 28 octombrie a.c. la Baia Mare, în organizarea firmei SDC Expert SRL și sub egida Camerei Auditorilor Financiari din România, s-a desfășurat un seminar profesional în care au fost puse în dezbatere teme de mare actualitate pentru auditorii financiari.

În intervenția sa în cadrul lucrărilor, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, a transmis celor prezenți salutul Consiliului Camerei cu prilejul Zilei Naționale a Auditorului Financiar din România, împreună cu urări de succes în activitatea profesională. Președintele Camerei a făcut apoi o trecere în revistă a principalelor probleme care preocupă profesioniștii în audit atât din țară, cât și pe plan internațional și a prezentat punctul de vedere al Consiliului Camerei privind reforma auditului preconizată de Comisia europeană. Totodată, au fost puse în atenție măsurile adoptate de Cameră pentru

ridicarea calității profesionale a auditorilor români prin organizarea la standarde internaționale a pregătirii continue prin cursuri – în sistem clasic, în săli, precum și în sistem e-learning, împreună cu facilitățile create prin modernizarea sediului Camerei și înființarea centrelor zonale de la Iași și Brașov. De asemenea, vorbitorul a insistat asupra unor aspecte de concurență neloială în practica auditării unor proiecte cu finanțare europeană și a enumerat acțiunile întreprinse de Cameră pentru combaterea unor asemenea fenomene.

În continuare, au fost prezentate următoarele teme profesionale: „Particularitățile auditului financiar ale proiectelor postaderare, precizări și comparații în legătură cu termenii de referință” – **Kameniczki Iosif Cornel**, auditor financiar și „Analiza numărului de auditori și a firmelor de audit din zonă, a concurenței pe piață, posibilitățile și avantajele asocierii între auditori” – **Szmutku Zoltan**, auditor financiar. ●

Întâlnire profesională regională

La 6 noiembrie 2013, la sediul central al Camerei Auditorilor Financiari din România, a avut loc o întâlnire regională profesională cu tema „Beneficiile utilizării Standardelor Internaționale de Audit (ISA) și propunerile actuale privind reforma auditului?”.

Scopul acestei întâlniri, organizată la inițiativa prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, și a Consiliului, l-a reprezentat realizarea unui schimb de experiență și de bune practici, în contextul provocărilor actuale cu care se confruntă profesia contabilă și de audit din regiunea de Sud-Est a Europei.

Dezbaterile profesionale au reunit președinți și reprezentanți la nivel înalt ai

organizațiilor de auditori și profesioniști contabili din **Azerbaidjan** (Camera Auditorilor din Republica Azerbaidjan), **Georgia** (Federația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Georgia), **Republica Moldova** (Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova), **Rusia** (Colegiul Auditorilor din Rusia și Institutul Național al Profesioniștilor Contabili, Managerilor Financiari și Economisților - Samara) și **Ucraina** (Uniunea Auditorilor din Ucraina, Camera Auditorilor din Ucraina), precum și auditori financiari, membri ai Camerei Auditorilor Financiari din România. La eveniment au participat ziariști din televiziune, radio și presa

scrisă din România.

Lucrările întâlnirii au fost deschise de prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, care a adresat urări de „Bun venit!” participanților, reprezentanți ai unor organizații profesionale străine cu care Camera are benefice relații de colaborare și schimb de experiență, precum și auditorilor financiari prezenți la eveniment, care s-au arătat interesați de tema supusă dezbaterii.

Un moment important în cadrul manifestării l-a constituit semnarea de către prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, și **Alexandr Ruf**, președintele Colegiului Auditorilor din Rusia, a unui Acord de colaborare între cele două organizații profesionale, prin care se pun bazele unor acțiuni de interes comun pe linia comunicării pe teme profesionale și a schimbului de experiență, în contextul preocupărilor existente în cele două țări pentru reforma profesiei contabile și de audit și convergența reglementărilor legale spre un limbaj profesional comun, modern, în conformitate cu tendințele internaționale în domeniu.

Cu ocazia semnării acordului prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, a înmănat președintelui Colegiului Auditorilor din Rusia, **Alexandr Ruf**, o plachetă în care este marcat acest eveniment.

Reprezentanți ai organizațiilor profesionale străine au transmis mesaje de salut participanților, mulțumind pentru primirea care le-a fost rezervată și pentru

posibilitatea de a realiza un dialog direct pe teme de mare actualitate ale auditului financiar și profesiei contabile în general. Cu acest prilej, **Vahid Novruzov**, președintele Camerei Auditorilor din Republica Azerbaijan, a anunțat conferirea de către organizația profesională pe care o reprezintă a titlului de „auditor emerit al Republicii Azerbaijan” președintelui CAFR, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, împreună cu o insignă simbolică drept recunoaștere a rolului important al acestuia în stabilirea și promovarea relațiilor între CAFR și Camera Auditorilor din Republica Azerbaijan.

La rândul său, **Lilia Grigori**, președintele Asociației Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova, a înmănat prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, o scrisoare de felicitare cu prilejul Zilei Naționale a Auditorului Financiar din România, cuprinzând urări de bine, sănătate și realizări pentru întărirea profesiei de auditor.

În continuare, au fost prezentate următoarele teme: prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR - „Beneficii ale aplicării ISA-urilor și propunerile de reformă a auditului”; **Vahid Novruzov**, președintele Camerei Auditorilor din Republica Azerbaijan - „Serviciile de audit și răspunderea în Azerbaijan”; **Alexandr Ruf**, președintele Colegiului Auditorilor din Rusia - „Aspecte practice ale implementării ISA în practica de audit din Rusia”; prof. univ. dr. **Ana Morariu**, vicepreședinte,

Camera Auditorilor Financieri din România - „Valențe și provocări privind aplicarea Standardelor Internaționale de Audit în România”; **Viktorija Lisina**, vicepreședinte, Uniunea Auditorilor din Ucraina - „Utilizarea Standardelor Internaționale de Audit în Ucraina”; **Revaz Dzadzamia**, membru al Consiliului Federației Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Georgia - „Reformele actuale pentru implementarea standardelor internaționale în Georgia”; prof. univ. dr. **Tatiana Dănescu**, membru al Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România - „Noi reglementări europene în raportarea financiară”; **Lilia Grigori**, președinte și **Marina Șelaru**, director executiv, Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova - „Situația curentă în utilizarea

SIA în Republica Moldova și propuneri la reforma auditului”; **Dimitry A. Yakovenko**, președinte, Institutul Național al Profesioniștilor Contabili, Managerilor Financieri și Economisților, Rusia - Samara - „Reforma controlului de stat și municipal în Rusia în etapa actuală: asemănări și deosebiri față de controlul financiar independent”; **Oleksandr Boiko**, vicepreședinte, Camera Auditorilor din Ucraina: - „Privire de ansamblu asupra pieței de audit din Ucraina”.

În finalul lucrărilor, prof. univ. dr. **Horia Neamțu** a apreciat înaltul nivel al prezentărilor și al întâlnirii în general, care a creat cadrul unui util dialog între cei prezenți, generator de idei și soluții pentru activitățile organizațiilor profesionale participante. ●

Cercetare privind factorii care au capacitatea de a influența nivelul prezentărilor de informații referitoare la părțile afiliate conform cerințelor IAS 24

Abstract

Research on the Factors that Influence the Level of Related Party Disclosures as Required by ISA 24

The objective of this study is to determine the factors that influence the related party disclosures made by Romanian companies listed on BVB in their annual reports. Based on the disclosure index values that were documented in the article **Compliance with ISA 24 - "Related party disclosures" by companies listed on BSE** (Corlaci & Tiron-Tudor, 2013), published in "Audit Financiar" journal no. 11/2013, through inferential statistical analysis, we have analyzed the existence of correlation between the disclosure index and nine possible factors of influence. The research reveals that there is a medium to low intensity between the related party disclosures and two independent variables: ownership structure and quality of auditors.

Key words: IAS 24, financial reporting, related party, related party disclosures

JEL Classification: M40

Cuvinte cheie: IAS 24, raportare financiară, părți afiliate, informații părți afiliate

Alexandra CORLACIU*
& Adriana TIRON TUDOR**

Introducere

Obiectivul acestui studiu constă în determinarea factorilor care ar putea să influențeze nivelul prezentărilor de informații privind părțile afiliate din cadrul raportărilor financiare anuale. În acest sens, s-au avut în vedere rezultatele studiului nostru *Îndeplinirea cerințelor IAS 24 – „Prezentarea informațiilor referitoare la părțile afiliate” de către companiile listate la BVB*, publicat în revista „Audit Financiar” nr. 11/2013, în cadrul căruia, prin intermediul analizei de conținut a situațiilor financiare pregătite de companiile românești listate la BVB, a fost

* Drd., Universitatea Babeș – Bolyai, Școala Doctorală Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, e-mail: alexandracorlaci@yahoo.com

** Prof. univ. dr., Universitatea Babeș – Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, e-mail: adriana.tiron.tudor@gmail.com

concluzionat faptul că, în general, informațiile privind părțile afiliate sunt dezvăluite într-o măsură medie spre mică (index de prezentare informații global - 0.42 puncte).

Ca o continuare a studiului menționat, în cercetarea de față s-a încercat determinarea factorilor care ar putea să influențeze nivelul acestor prezentări de informații. În acest sens, sunt analizați nouă factori (variabile), grupați în trei categorii: i) mărimea și performanța financiară a companiei, ii) caracteristicile capitalului, iii) calitatea situațiilor financiare.

Considerăm că acest studiu prezintă importanță pentru utilizatorii situațiilor financiare, întrucât relevă factorii care au / nu au capacitatea de a influența prezentările de informații referitoare la părțile afiliate din cadrul raportărilor financiare.

Cunoașterea în domeniu

În cadrul literaturii de specialitate există numeroase studii care, prin intermediul unor analize bazate pe modelare statistică, încearcă să determine factorii ce influențează prezentările de informații (impuse de diferite referențiale contabile) din cadrul raportărilor financiare anuale.

Dintre astfel de cercetări, le menționăm pe cele realizate de: Buzby (1975) citat de Cooke (1989), Street (2001), Beattie et al. (2004), Hashim & Saleh (2007), Campbell & Slack (2008), Hossain (2008), Mohammed (2010) etc. Per ansamblu, cercetările anterioare au demonstrat faptul că, în funcție de circumstanțele specifice, există corelație între nivelul prezentărilor de informații efectuate în cadrul raportărilor financia-

re și factorii cum sunt: mărimea companiei, calitatea managementului, acționariat, cotația la bursă, industrie etc.

Metodologie

Pentru început, au fost formulate trei ipoteze de cercetare, după cum urmează:

H1: Nivelul prezentărilor de informații privind părțile afiliate depinde de mărimea companiei și de performanța sa financiară.

Factorii (variabilele) prin intermediul cărora a fost cuantificată mărimea companiei sunt: valoarea cifrei de afaceri și valoarea activelor totale, iar factorii (variabilele) prin intermediul cărora a fost cuantificată performanța financiară sunt: valoarea rezultatului net al exercițiului financiar (profit / pierdere) și valoarea activului net contabil (a capitalurilor proprii).

H2: Nivelul prezentărilor de informații privind părțile afiliate depinde de caracteristicile capitalului. În acest sens, au fost luați în considerare trei factori (variabile): originea capitalului (românesc / străin), natura capitalului (privat / de stat), structura acționariatului (concentrat / dispersat).

H3: Nivelul prezentărilor de informații privind părțile afiliate depinde de calitatea situațiilor financiare. Calitatea situațiilor financiare a fost cuantificată, pe rând, prin intermediul a trei factori (variabile): categoria de cotație din secțiunea BVB (I, II, III), referențialul contabil pe baza căruia sunt realizate situațiile financiare (OMF, IFRS), calitatea auditorilor financiari (auditori din Big 4, alți auditori).

Aceste ipoteze au fost testate cu ajutorul programului statistic SPSS 17.0, prin intermediul analizelor privind corelația și regresia liniară.

Analiza corelației presupune evaluarea puterii de asociere dintre două variabile și are drept indice coeficientul de corelație Pearson, care ia valori între [-1 și 1]¹. Dacă există o legătură între cele două variabile (reliefață de coeficientul de corelație), aceasta poate fi analizată prin intermediul *regresiei liniare*, o metodă de predicție ce presupune estimarea valorii unei variabile Y în funcție de valoarea cunoscută a unei alte variabile X. Regresia liniară poate fi simplă sau multiplă, în funcție de numărul de variabile independente care sunt luate în considerare la estimarea valorii variabilei dependente. Formulele matematice ale regresiei liniare sunt exprimate astfel:

➔ *Regresia liniară simplă:*

$$y = a + bx,$$

unde: y = variabila dependentă ;

a = interceptor (valoarea pentru x=0);

b = coeficientul de regresie (cantitatea cu care se modifică y atunci când x se modifică cu o unitate);

x = valoarea variabilei independente.

➔ *Regresia liniară multiplă:*

$$y = \alpha_1 x_1 + \alpha_2 x_2 + \alpha_3 x_3 + \dots + \alpha_n x_n + \epsilon$$

unde: y = variabila dependentă - explicativă, endogenă, rezultativă;

$x_1, x_2, \dots, x_n$ = variabilele independente - explicative, exogene, factoriale, predictorii;

ϵ = eroare - perturbare, eroare de măsurare.

În cazul studiului de față, variabila dependentă este indicele prezentării informațiilor privind părțile afiliate (DI), iar variabilele independente sunt cei nouă factori prezentați mai sus în cadrul celor trei ipoteze de cercetare:

1 Valoarea „0” indică neasocierea dintre variabile, iar valorile „-1” și „1” indică asocierea puternică dintre variabile - negativă, respectiv pozitivă. Totodată, corelația este semnificativă din punct de vedere statistic atunci când nivelul de semnificație (p) este mai mic decât 0.05.

ipoteza 1: cifra de afaceri – CA, active totale – AT, rezultatul financiar – RF, activul net – AN; ipoteza 2: originea capitalului (OC), natura capitalului (NC), structura acționariatului (SA); ipoteza 3: categoria la bursă (CB), referențial contabil (RC), auditor (AUD).

În cele ce urmează sunt prezentate rezultatele prelucrărilor statistice.

Rezultate obținute

1. VERIFICAREA IPOTEZELOR

FORMULATE

Într-o primă etapă, ipotezele formulate au fost testate prin intermediul regresiei liniare simple (variabila dependentă a fost analizată, pe rând, în corelație cu

fiecare dintre cele nouă variabile independente și pentru fiecare an în parte, i.e. 2008 - 2012).

Verificarea H1: nivelul prezentărilor de informații privind părțile afiliate depinde de mărimea companiei și de performanța sa financiară.

Tabelul 1. Coeficienții corelației – ipoteza 1

2008 ^a						2009 ^a					
Model	Unstandardized Coefficients ^b		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,
	B	Std. Error					B	Std. Error			
(Constanta)	33,279	3,076		10,820	,000	(Constanta)	40,620	2,641		15,378	,000
CA	0,00	,000	,241	1,613	,114	CA	0,00	,000	,026	,180	,858
(Constanta)	34,389	3,069		11,206	,000	(Constanta)	40,620	2,642		15,377	,000
AT	0,00	,000	,110	,714	,479	AT	0,00	,000	,026	,180	,858
(Constanta)	34,943	3,011		11,603	,000	(Constanta)	40,620	2,641		15,378	,000
RF	0,00	,000	,004	,029	,977	RF	0,00	,000	,025	,178	,859
(Constanta)	33,090	3,219		10,280	,000	(Constanta)	40,620	2,641		15,378	,000
AN	0,00	,000	,207	1,373	,177	AN	0,00	,000	,026	,179	,858
2010 ^a						2011 ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,
	B	Std. Error					B	Std. Error			
(Constanta)	44,875	2,533		17,719	,000	(Constanta)	45,981	2,413		19,054	,000
CA	0,00	,000	-,006	-,045	,964	CA	0,00	,000	,207	1,580	,120
(Constanta)	44,875	2,533		17,718	,000	(Constanta)	45,981	2,413		19,053	,000
AT	0,00	,000	-,006	-,045	,964	AT	0,00	,000	,207	1,579	,120
(Constanta)	44,875	2,533		17,719	,000	(Constanta)	45,982	2,413		19,054	,000
RF	0,00	,000	-,006	-,046	,963	RF	0,00	,000	,206	1,579	,120
(Constanta)	44,875	2,533		17,719	,000	(Constanta)	45,982	2,413		19,053	,000
AN	0,00	,000	-,006	-,046	,964	AN	0,00	,000	,206	1,579	,120
2012 ^a											
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,						
	B	Std. Error				B	Std. Error				
(Constanta)	43,329	2,491		17,392	,000						
CA	0,00	,000	,234	1,816	,075						
(Constanta)	44,222	2,501		17,684	,000						
AT	0,00	,000	,106	,806	,424						
(Constanta)	44,596	2,448		18,215	,000						
RF	0,00	,000	-,060	-,455	,651						
(Constanta)	43,820	2,523		17,366	,000						
AN	0,00	,000	,156	1,191	,239						

a. Variabila dependentă: indicele prezentărilor de informații privind RPT

b. Coeficienții B (nestandardizați) și coeficientul Beta (standardizat) pot fi utilizați la alegere în ecuația de predicție a valorii unei variabile dependente în funcție de valoarea variabilei independente. În acest studiu, pentru început, s-a urmărit existența corelației, care poate fi evaluată pe baza coeficientului Beta (care este, de fapt, coeficientul Pearson)

Sursa: Calcule SPSS (proiecția autorilor)

După cum se poate observa din tabelul 1, în toate cazurile analizate coeficientul de corelație Pearson² (coloana „coeficientul standard Beta” din tabel) are valori foarte apropiate de 0 (între minim – 0.006 și maxim 0.241), iar valorile pragului de semnificație (coloana „Sig” din tabel) sunt cu mult mai mari decât 0.05. Prin urmare, se poate

afirma faptul că nu există nicio legătură între variabila dependentă (DI) și cele patru variabile independente (CA, AT, RF, AN) pentru niciunul din cei cinci ani luați în considerare în studiul nostru. În concluzie, *ipoteza 1 este respinsă*, ceea ce înseamnă că măsura în care companiile românești listate la BVB prezintă informații referitoare la părțile

afiliate nu depinde de mărimea (cuantificată prin cifră de afaceri, respectiv active totale) și performanța lor financiară (cuantificată prin rezultat financiar, respectiv activ net).

Verificarea H2: Nivelul prezentărilor de informații privind părțile afiliate depinde de caracteristicile capitalului

Tabelul 2. Coeficienții corelației – ipoteza 2

2008 ^a						2009 ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,
	B	Std. Error					B	Std. Error			
(Constanta)	23,061	8,904		2,590	,013	(Constanta)	24,412	7,459		3,273	,002
OC	9,515	6,731	,213	1,414	,165	OC	12,388	5,353	,314	2,314	,025
(Constanta)	25,349	10,774		2,353	,023	(Constanta)	38,357	10,003		3,835	,000
NC	8,626	9,304	,142	,927	,359	NC	2,122	8,793	,034	,241	,810
(Constanta)	84,575	7,382		11,456	,000	(Constanta)	76,248	7,060		10,800	,000
SA	-29,908	4,278	-,733	-6,990	,000	SA	-22,390	4,246	-,602	-5,273	,000
2010 ^a						2011 ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,
	B	Std. Error					B	Std. Error			
(Constanta)	36,656	7,461		4,913	,000	(Constanta)	34,131	7,153		4,772	,000
OC	6,319	5,420	,155	1,166	,249	OC	9,552	5,218	,238	1,831	,072
(Constanta)	41,592	9,963		4,175	,000	(Constanta)	42,157	10,584		3,983	,000
NC	3,004	8,864	,046	,339	,736	NC	4,046	9,634	,056	,420	,676
(Constanta)	66,298	7,993		8,295	,000	(Constanta)	61,525	7,972		7,717	,000
SA	-13,428	4,786	-,354	-2,806	,007	SA	-9,483	4,800	-,255	-1,976	,053
2012 ^a											
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig,						
	B	Std. Error				B	Std. Error				
(Constanta)	28,126	6,938		4,054	,000						
OC	12,387	4,885	,318	2,536	,014						
(Constanta)	36,650	10,588		3,461	,001						
NC	7,550	9,652	,103	,782	,437						
(Constanta)	70,598	7,072		9,983	,000						
SA	-16,784	4,363	-,454	-3,847	,000						

a. Variabila dependentă: indicele prezentărilor de informații privind RPT

Sursa: Calcule SPSS (proiecția autorilor)

2 Conform literaturii și practicii de specialitate, valorile coeficientului Pearson ar trebui interpretate astfel: [-0.25 - 0.25] – nu există nicio relație; (0.25 – 0.50) și (-0.25 – -0.50) – relație slabă; (0.50 – 0.75) și (-0.50 – -0.75) – relație moderată; (0.75 – 1) și (-0.75 – -1) – relație puternică.

După cum se poate observa din tabelul 2, coeficientul Pearson are valori apropiate de 0 pentru variabilele independente „originea capitalului” și „natura capitalului” pe toată durata celor cinci ani cuprinși în studiu. De asemenea, valorile pragului de semnificație în cazul celor două variabile sunt cu mult mai mari decât intervalul de încredere de 0.05.

În consecință, se poate afirma faptul că nu există legătură între variabila dependentă (DI) și aceste două variabile independente (OC, NC).

În ceea ce privește variabila „structura acționariatului”, coeficientul Pearson are valori mai mari pentru perioada analizată, după cum urmează: 0.733 în 2008, 0.602 în 2009, 0.354 în 2010, 0.255 în 2011 și 0.454 în 2012. În plus, valoarea pragului de semnificație este

mai mică decât intervalul de încredere de 0.05 (0.000 în 2008, 2009 și 2012, 0.007 în 2010, 0.053 în 2011), ceea ce înseamnă că legătura dintre variabile este statistic semnificativă.

Prin urmare, putem afirma că între variabila dependentă DI și variabila independentă SA există corelație pe toată durata cuprinsă în analiza noastră, de o intensitate moderată în primii doi ani și slabă în ultimii trei.

Având în vedere cele de mai sus, *ipoteza a 2-a este parțial acceptată*, ceea ce înseamnă că măsura în care companiile românești listate la BVB prezintă informații referitoare la părțile afiliate *nu depinde de originea capitalului* (românesc sau străin) *și nici de natura acestuia* (de stat sau privat), însă *depinde*, într-o oarecare măsură, *de structura acționariatului*.

Concret, societățile care au o structură concentrată a acționarilor au tendința de a prezenta mai multe informații privind părțile afiliate față de companiile al căror acționariat este dispersat, care, de regulă, prezintă mai puține astfel de informații.

Această realitate poate fi explicată prin faptul că, de regulă, în cazul entităților cu structură dispersată a capitalului există mulți acționari minoritari, care, fie sunt indiferenți, fie nu au capacitatea de a constrânge persoanele însărcinate cu pregătirea raportărilor financiare să respecte întocmai cerințele privind prezentarea de informații referitoare la părți afiliate.

Verificarea H3: Nivelul prezentărilor de informații privind părțile afiliate depinde de calitatea situațiilor financiare.

Tabelul 3. Coeficienții corelației – ipoteza 3

2008 ^a						2009 ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
	B	Std. Error					B	Std. Error			
(Constanta)	46.564	9.857		4.724	.000	(Constanta)	43.119	9.186		4.694	.000
CB	-6.721	5.449	-.187	-1.234	.224	CB	-1.394	5.046	-.039	-.276	.784
(Constanta)	24.554	8.787		2.794	.008	(Constanta)	25.689	7.543		3.406	.001
RC	7.756	6.178	.190	1.255	.216	RC	11.589	5.498	.288	2.108	.040
(Constanta)	62.455	6.294		9.922	.000	(Constanta)	68.109	5.233		13.015	.000
AUD	-12.222	2.584	-.589	-4.729	.000	AUD	-12.268	2.158	-.630	-5.686	.000
2010 ^a						2011 ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
	B	Std. Error					B	Std. Error			
(Constanta)	45.795	8.847		5.176	.000	(Constanta)	51.086	9.024		5.661	.000
CB	-.538	4.884	-.015	-.110	.913	CB	-2.670	5.039	-.071	-.530	.598
(Constanta)	31.133	7.370		4.225	.000	(Constanta)	34.311	7.139		4.806	.000
RC	10.867	5.509	.257	1.972	.054	RC	9.289	5.137	.235	1.808	.076
(Constanta)	60.738	6.349		9.567	.000	(Constanta)	63.303	6.173		10.256	.000
AUD	-6.962	2.584	-.341	-2.694	.009	AUD	-7.335	2.502	-.365	-2.932	.005

Model	2012 ^a		t	Sig.	
	Unstandardized Coefficients				Standardized Coefficients
	B	Std. Error			Beta
(Constanta)	49.027	9.574		5.121	.000
CB	-2.448	5.253	-.062	-.466	.643
(Constanta)	-7.155	36.921		-.194	.847
RC	26.155	18.579	.183	1.408	.165
(Constanta)	56.276	6.742		8.347	.000
AUD	-4.980	2.718	-.236	-1.832	.072

a. Variabila dependentă: indicele prezentărilor de informații privind RPT

Sursa: Calcule SPSS (proiecția autorilor)

După cum se poate observa din tabelul 3, coeficientul Pearson are valori apropiate de 0 pentru variabilele independente „categoria la bursă” și „referențialul contabil” pe toată durata celor cinci ani cuprinși în studiu. De asemenea, valorile pragului de semnificație în cazul celor două variabile sunt cu mult mai mari decât intervalul de încredere de 0.05. În consecință, se poate afirma că nu există legătură între variabila dependentă (DI) și aceste două variabile independente (CB, RC).

În ceea ce privește variabila „auditori”, coeficientul Pearson are valori mai mari pentru primii patru din cei cinci ani analizați, după cum urmează: 0.589³ în 2008, 0.630 în 2009, 0.341 în 2010, 0.365 în 2011 și 0.236 în 2012. În plus, valoarea pragului de semnificație este mai mică decât intervalul de încredere de 0.05, excepție făcând anul 2012 (0.000 în 2008 și 2009, 0.009 în 2010, 0.005 în 2011 și 0.072 în 2012), ceea ce înseamnă că legătura dintre variabile este statistic semnificativă în cazul primilor patru ani analizați. Prin urmare, se poate afirma faptul că între variabila dependentă DI și variabila independentă AUD există corelație (de o intensitate slabă) pentru primii patru ani cuprinși în analiza noastră.

Având în vedere cele de mai sus, *ipote-*

za a 3-a este parțial acceptată, ceea ce înseamnă că măsura în care companiile românești listate la BVB prezintă informații referitoare la părțile afiliate *nu depinde de categoria de listare la BVB* (I, II, III) *și nici de referențialul contabil* pe baza căruia sunt întocmite situațiile financiare (OMF, IFRS), însă *depinde*, într-o oarecare măsură, *de calitatea auditorilor*. Concret, societățile ale căror situații financiare sunt auditate de auditori din Big 4 au tendința de a prezenta mai multe informații referitoare la părțile afiliate decât cele ale căror situații financiare sunt auditate de alți auditori, din afara Big 4. Această realitate poate fi explicată prin faptul că, de regulă, auditorii din Big 4 lucrează pe baza unor formate standard de situații financiare, ce cuprind informații mai detaliate cu privire la aspectele care se bucură de o

oarecare importanță în cadrul referențialului IFRS (printre care și aspectele referitoare la părți afiliate). În ceea ce privește corelația foarte slabă dintre variabila dependentă DI și variabila independentă AUD din anul 2012, aceasta poate fi explicată prin faptul că, odată cu trecerea la referențialul IFRS, formatele standard ale situațiilor financiare au fost schimbate de majoritatea companiilor, indiferent de calitatea auditorilor financiari, pentru a corespunde noilor cerințe.

2. FUNCȚIA REGRESIONALĂ A PREZENTĂRILOR DE INFORMAȚII PRIVIND PĂRȚILE AFILIAȚE

După verificarea celor trei ipoteze de lucru și, implicit, a celor nouă variabile independente, a rezultat faptul că există

Tabel 4. **Reprezentativitatea corelației – funcția regresională**

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std, Error of the Estimate
2008	,777 ^a	,603	,584	12,611
2009	,721 ^a	,520	,500	13,084
2010	,433 ^a	,187	,157	17,244
2011	,399 ^a	,159	,129	17,226
2012	,462 ^a	,214	,186	16,764

a. Constante: Structura Acționariatului și Auditor
Sursa: Calcule SPSS (proiecția autorilor)

3 Nu se ia în considerare valoarea negativă a coeficientului Pearson, deoarece aceasta rezultă ca urmare a codificării făcute cu scopul de a prelucra datele în SPSS: 1 - auditori Big 4, 2 – alții, și nu are influențe reale asupra sensului corelației dintre variabile

Tabel 5. Testul ANOVA – funcția regresională

ANOVA ^b						
	Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
2008	Regression	9923,767	2	4961,883	31,201	,000 ^a
	Residual	6520,142	41	159,028		
	Total	16443,909	43			
2009	Regression	8888,111	2	4444,055	25,961	,000 ^a
	Residual	8216,870	48	171,185		
	Total	17104,980	50			
2010	Regression	3697,877	2	1848,939	6,218	,004 ^a
	Residual	16057,000	54	297,352		
	Total	19754,877	56			
2011	Regression	3096,833	2	1548,417	5,218	,008 ^a
	Residual	16319,650	55	296,721		
	Total	19416,483	57			
2012	Regression	4276,644	2	2138,322	7,609	,001 ^a
	Residual	15737,457	56	281,026		
	Total	20014,102	58			

a. Constante: Structura Acționariatului și Auditor

b. Variabila dependentă: indicele prezentărilor de informații privind RPT

Sursa: Calcule SPSS (proiecția autorilor)

Tabel 6. Coeficienții corelației – funcția regresională

	Model	Unstandardized Coefficients ^a		Standardized ^a	t ^a	Sig. ^a
		B	Std. Error	Beta		
2008	(Constanta)	88,345	7,070		12,496	,000
	Structură acționariat	-23,850	4,635	-,585	-5,145	,000
	Auditor din Big 4	-6,143	2,357	-,296	-2,607	,013
2009	(Constanta)	83,469	6,452		12,937	,000
	Structură acționariat	-14,671	4,200	-,394	-3,493	,001
	Auditor din Big 4	-8,715	2,196	-,448	-3,968	,000
2010	(Constanta)	73,797	8,609		8,572	,000
	Structură acționariat	-10,544	4,868	-,278	-2,166	,035
	Auditor din Big 4	-5,307	2,616	-,260	-2,029	,047
2011	(Constanta)	71,148	8,555		8,317	,000
	Structură acționariat	-6,275	4,770	-,169	-1,315	,194
	Auditor din Big 4	-6,416	2,582	-,319	-2,485	,016
2012	(Constanta)	73,346	8,025		9,139	,000
	Structură acționariat	-15,624	4,657	-,423	-3,355	,001
	Auditor din Big 4	-1,954	2,660	-,093	-,734	,466

a. Variabila dependentă: indicele prezentărilor de informații privind RPT

Sursa: Calcule SPSS (proiecția autorilor)

corelație între variabila dependentă - DI și două variabile independente: structura acționariatului (concentrat / dispersat) - SA, respectiv calitatea auditorilor (din Big 4, alții) - AUD.

În etapa următoare a studiului, s-a încercat crearea unui model statistic care explică nivelul prezentărilor de informații privind părțile afiliate în cazul companiilor din eșantionul analizat. În acest sens, modelul format din variabila dependentă DI și cele două variabile independente SA și AUD a fost testat prin intermediul regresiei liniare multiple, metoda de introducere „Enter” (variabilele sunt introduse în model toate deodată). Descrierea modelului din punct de vedere matematic este redată mai jos:

$$DI = \text{coeficient1} * SA + \text{coeficient2} * AUD + \text{coeficient erori constante}$$

După cum reiese din tabelul 4, coeficientul Pearson (R) are valori cuprinse între 0.399 și 0.777, de unde rezultă că între aceste trei variabile există corelație de o intensitate medie (spre mică în anii 2011, 2010, 2012 și spre mare în anii 2008, 2009). Pe de altă parte, modelul regresional alcătuit din cele trei variabile explică 60.3% din variația informațiilor referitoare la părți afiliate în anul 2008, 52% în anul 2009, 18.7% în anul 2010, 15.9% în anul 2011 și 21.4% în anul 2012.

Conform tabelului 5, coeficientul nivelului de semnificație (Sig.) este mai mic decât intervalul de încredere de 0.05, ceea ce confirmă reprezentativitatea modelului.

Tabelul 6 prezintă valoarea coeficienților corelației și, prin urmare, funcția prezentărilor de informații referitoare la părțile afiliate în cazul companiilor listate la BVB poate fi formulată, pentru fiecare an cuprins în studiu, astfel:

$$2008: (-23.85 * SA) + (-6.14 * AUD) + 88.35$$

$$2009: (-14.67 * SA) + (-8.72 * AUD) + 83.47$$

2010: $(-10.54*SA) + (-5.30*AUD) + 73.80$
 2011: $(-6.28*SA) + (-6.42*AUD) + 71.15$
 2012: $(-15.62*SA) + (-1.95*AUD) + 73.35$

Concluzii

În cercetarea de față, prin intermediul statisticii inferențiale (analiza corelației și a regresiei liniare simple și multiple), s-a verificat dependența valorii indicelui prezentărilor de informații referitoare la părți afiliate de anumiți factori cantitativi și calitativi, precum: cifra de afaceri, active totale, rezultat financiar, activ net, originea capitalului, natura capitalului, structura acționariatului, categoria de cotare la bursă, referențialul pe baza căruia sunt întocmite situațiile financia-

re, calitatea auditorilor externi. Rezultatele analizei indică faptul că, în general, există o legătură de intensitate medie spre mică între nivelul DI și

structura acționariatului, pe de o parte, și calitatea auditorilor externi, pe de altă parte, în timp ce între restul factorilor menționați și DI nu există corelație. ●

Referințe bibliografice

- Beattie V. et al, (2004), *A methodology for analysing and evaluating narratives in annual reports: a comprehensive descriptive profile and metrics for disclosure quality attributes*, Accounting Forum, Vol. 28. no.3: 205–236;
- Campbell D., Slack R. (2008), *Narrative Reporting: Analysts' Perceptions of its Value and Relevance*, ACCA Research Report no.104;
- Cooke T. E., (1989a), *Disclosure in the corporate annual reports of Swedish companies*, Accounting and Business Research, Vol 19, no 74: 113–124;
- Cooke T. E., (1989b), *Voluntary corporate disclosure by Swedish companies*, Journal of International Financial Management and Accounting, Vol. 1, no 2: 171–195;
- Corlaciuc A., Tiron - Tudor A., (2011), *Related Party Transactions - Overview*, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, Faculty of Sciences, “1 Decembrie 1918” University, Alba Iulia, Vol. 2 no. 13: 6.
- Getachew R.T., (2013), *The regulation of related party transactions in the Ethiopian financial sector: with special focus on bank*, Thesis for Master Degree Addis Ababa University School of Law, Ethiopia;
- Hashim F, Saleh N Mohd, (2007), *Voluntary Annual Report Disclosures by Malaysian Multinational Corporations*, Malaysian Accounting Review, Vol. 6. no 1: 129-156;
- Hossain M., (2008), *The Extent of Disclosure in Annual Reports of Banking Companies: The Case of India*, European Journal of Scientific Research, Vol. 4: 660-681;
- Mohammed R., Alwi K., Jamil C.Z.M., (2010), *Sustainability Disclosure among Malaysian Sharab-Compliant listed Companies: Web Reporting*, Issues in Social and Environmental Accounting, Vol. 3, no. 2: 160-179;
- Street, D., (2001), *Observance of International Accounting Standards: Factors explaining non-compliance*, ACCA Research Report, Vol. 74: 1-127;
- Tiron-Tudor A., Ratiu R.V., (2010), *How Transparent Are Companies Listed On The Bucharest Stockexchange When Disclose Them Consolidated Financial Statements?*, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, Faculty of Sciences, “1 Decembrie 1918” University, Alba Iulia, Vol. 1 no. 12: 17.
- Tiron – Tudor A., Dragu I.M., (2010), *Impact Of International Financial Reporting Standards On Accounting Practices Harmonization Within European Union - Particular Case Of Intangible Assets*, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, Faculty of Sciences, “1 Decembrie 1918” University, Alba Iulia, Vol. 1 no. 12: 18.
- Deloitte (2011), *International Financial Reporting Standards Compliance questionnaire 2011*;
- Ernst & Young, (2011), *IFRS Core Tools – International GAAP Disclosure Checklist Based on International Financial Reporting Standards in issue at 30 September 2011*;
- KPMG (2011), *IFRS disclosure checklist 2011*;
- PricewaterhouseCoopers, (2011), *IFRS disclosure checklist 2011*;
- PricewaterhouseCoopers, (2011), *A practical guide to new IFRSs for 2011*,
www.cnvm.ro;
- ***Raportările financiare pentru perioada 2008-2012 ale celor 70 de societăți comerciale listate la BVB, regăsite pe paginile web ale respectivelor societăți

Considerații privind

armonizarea contabilă în sectorul public la nivelul UE

Melinda Timea FÜLÖP * & Andrei Răzvan CRIȘAN **

Abstract

Considerations on Harmonization of the Public Accounting in the EU Member States

The aim of this paper was to determine the stage of public sector accounting harmonization at EU level. The motivation that led the authors to analyze the level of public sector accounting harmonization at EU level was the importance and implications of this phenomenon. With this in view, the authors have conducted a quantitative research related to public sector accounting harmonization at EU level. The importance of accounting harmonization

is given by the need for transparency and comparability in financial reporting of public institutions. The results of research have shown that, although most countries of EU have begun to apply IPSAS, this process will be tedious and also expensive.

Key words: harmonization, public sector, IPSAS, EU

JEL Classification: M40, M41, M48

Cuvinte cheie: armonizare, sectorul public, IPSAS, UE

* Asistent univ. dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, Catedra de Contabilitate și Audit, email: fulop_melinda@yahoo.de

** Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, email: andreicrisan89@gmail.com

Introducere

Pornind de la conceptul de armonizare contabilă, acesta fiind subiectul lucrării de față, am structurat lucrarea în două părți majore, prima fiind o cercetare de natură calitativă, constituită din aspecte teoretice, factori determinanți și cauze ale nevoii de armonizare contabilă, abordarea în literatura de specialitate, iar cea de-a doua parte este o cercetare de natură cantitativă, bazată pe analiza măsurii în care statele membre U.E. respectă prevederile Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS).

Lipsa omogenității sistemelor contabile, existentă la nivel internațional, inclusiv la nivelul Comunității Economice Europene, definește situația contabilității publice în contextul internațional actual. Astfel, armonizarea contabilă devine un obiectiv important, care trebuie urmărit la nivelul sectorului public (Tabără&Ionescu, 2009, p. 11).

Prin autoritate publică se înțelege un organ public, adică un colectiv organizat de oameni care exercită prerogativele de putere publică fie printr-o activitate statală, fie printr-o activitate din administrația locală autonomă (Georgescu&Bețianu, 2009, p.87).

Din punct de vedere economic, instituțiile publice prezintă următoarele particularități:

- În general, acestea nu desfășoară activități productive, economice;
- Consumă importante valori materiale;
- Operațiunile de încasări și plăți se derulează prin trezoreria statului;
- Îndeplinesc anumite funcții social-publice sau unele activități cu caracter economic de interes public.

Instrumentele prin care se realizează armonizarea contabilă în sectorul public la nivel internațional sunt

Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS). Acestea au fost întocmite de către Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSASB), un organism independent al Federației Internaționale a Contabililor (IFAC). Obiectivul general al IPSASB este de a servi interesul public prin dezvoltarea de standarde de contabilitate de înaltă calitate pentru utilizarea la nivel mondial de către entitățile din sectorul public pentru întocmirea situațiilor financiare cu scop general. Începând cu anul 1998, IPSASB a emis în total 32 de referențiale. Acest lucru va spori calitatea și transparența raportării financiare în sectorul public și întărirea încrederii publicului în managementul financiar al sectorului public (Nistor&Ștefănescu, 2012, p. 88).

IPSAS-urile se referă atât la raportarea financiară pe baza contabilității de casă, cât și a celei de angajamente. Guvernele adoptă IPSAS-urile în vederea îmbunătățirii calității și a comparabilității informațiilor financiare raportate de către entitățile sectorului public din întreaga lume, în scopul sprijinirii furnizării informațiilor superioare din punct de vedere calitativ (Ungureanu, 2009, p. 42).

Abordarea în literatura de specialitate a armonizării contabile din sectorul public

Conceptul de armonizare în domeniul contabilității desemnează procesul de aliniere, compatibilizare, a normelor contabile ale diverselor state din Uniunea Europeană.

Totodată, procesul de armonizare a standardelor internaționale de contabilitate este de a reduce sau de a depăși diferențele la nivel mondial, în scopul de a ajunge la o mai bună comparabilitate europeană și internațională a situațiilor financiare (Choi et al, 2005, Tiron Tudor, 2010).

Măsurarea armonizării contabile internaționale permite factorilor de decizie din sfera contabilității să evalueze efectul recomandărilor lor și să identifice aspectele asupra cărora trebuie să-și concentreze eforturile în viitor (Pierce and Weetman, 2005). Acest lucru este foarte important, având în vedere că regimul de aplicare al IFRS prinde avânt (Ali, 2005).

Încercările timpurii de evaluare a internaționalizării contabilității au expus lipsa considerabilă de comparabilitate între normele și reglementările contabile valabile în jurisdicții diferite (e.g., Nair and Frank, 1981; McKinnon and Janell, 1984; Doupnik and Taylor, 1985), dar cu puține referiri la procesul de armonizare în sine. Problemele de metodologie asociate cu aceste studii timpurii au fost examinate în detaliu de către Nobes (1992), Tay și Parker (1990) și van der Tas (1992). Totodată, au mai existat o serie de cercetări care au încercat să indice comparabilitatea situațiilor financiare în scopul evaluării impactului procesului de armonizare (Fontes et al., 2005).

O serie de cercetări au fost întreprinse în vederea clasificării sistemelor de contabilitate din diferite țări (Gray & Morris, 2007). Radebaugh&Gray (2002) și Choi&Meek (2005) au analizat aceste propuneri, care au fost derivate atât deductiv, cât și inductiv (Gray & Radebaugh, 2002), folosind concepte de drept, economie, fiscalitate, antropologie și sociologie. Pentru Gray și Morris (2007) schemele care analizează problema de clasificare de la diferite niveluri de reducere sunt disproporționate în raport logic. Bazat pe tema transparenței, studiul lui Gray și Morris (2007) se referă la literatura de specialitate existentă pentru a prezenta cele cinci niveluri de clasificare a sistemelor de contabilitate.

Subiectul implicațiilor standardizării și armonizării contabile la nivel național și internațional a fost analizat de Onica & Chebac (2008). Autorii subliniază încă de la început ideea conform căreia Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) vizează armonizarea principiilor și procedurilor contabile utilizate pentru elaborarea și prezentarea situațiilor financiare.

Se subliniază și principala cauză a acestui fenomen, și anume globalizarea economică.

Obiectivele procesului de armonizare contabilă sunt determinate de condiții economice, sociale și geopolitice. De asemenea, sunt menționate principalele obiective ale acestui proces, care se concretizează în acțiuni precum crearea unei terminologii uniforme în zona contabilității sau elaborarea principiilor contabile generale.

Se evidențiază existența a două sisteme contabile principale și anume sistemul contabil continental european și sistemul contabil anglo-saxon. Autorii concluzionează că procesul de armonizare trebuie totuși să țină seama de necesitățile statelor și că o construire a unui sistem internațional de contabilitate reprezintă un proces politico-strategic complex, luând în considerare interesele fiecărui stat.

Adoptarea unui set unic de standarde de contabilitate pe bază de angajamente la toate nivelurile de administrație publică pe întreg teritoriul UE ar prezenta beneficii incontestabile pentru gestionarea sectorului public și pentru guvernanta. Contabilitatea pe bază de angajamente la nivel microeconomic în sectorul public ar trebui să ducă la îmbunătățirea eficacității și a eficienței administrației publice și să faciliteze asigurarea de lichidități, condiție indispensabilă pentru funcționarea serviciului public.

Pentru elaborarea de statistici macroeconomice privind administrațiile publice și având în vedere articolul 338 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene, datele statistice necesare ar fi considerabil îmbunătățite dacă toate entitățile publice ar utiliza standarde contabile armonizate. Aceasta ar permite utilizarea unor tabele de corespondență comune pentru a transpune conturile entităților în conturi conforme cu Securities and Exchange Commission (SEC), ceea ce ar facilita în mod considerabil procesul de verificare statistică.

Studiu de caz privind armonizarea contabilă în sectorul public

1. ASPECTE INTRODUCTIVE

Studiul de caz realizat de noi vizează determinarea măsurii în care sistemele de contabilitate publică din statele membre ale Uniunii Europene aplicau recomandările și principiile Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public la nivelul anului 2012. În acest sens, am analizat un număr de 6 aspecte pentru fiecare stat membru UE și anume: prezentarea situațiilor financiare, consolidarea situațiilor financiare, recunoașterea și măsurarea activelor, recunoașterea și măsurarea provizioanelor, implementarea Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS) și reformele din domeniul contabilității publice. Am avut în vedere că este adecvat să ne limităm la aceste aspecte din considerente de comparabilitate, deoarece acestea au fost informațiile regăsite la cele mai multe din statele membre.

2. METODOLOGIA DE CERCETARE

În vederea realizării studiului de caz și, totodată, pentru îndeplinirea obiectivelor propuse, am analizat conformitatea cu principiile și recomandările Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS) pentru fiecare din statele membre U.E., luând în considerare următoarele aspecte:

- **Prezentarea situațiilor financiare** – dacă situațiile financiare cuprind elementele prevăzute de IPSAS și în ce măsură;
- **Consolidare** – dacă procesul de consolidare se desfășoară conform recomandărilor IPSAS;
- **Recunoașterea și măsurarea activelor** – dacă criteriile de măsurare și

recunoaștere a activelor în situațiile financiare sunt conforme cu principiile și recomandările IPSAS;

- **Recunoașterea și măsurarea provizioanelor** – dacă criteriile de măsurare și recunoaștere a provizioanelor în situațiile financiare sunt conforme cu principiile și recomandările IPSAS;
- **Implementarea IPSAS** – dacă se realizează sau se intenționează a se realiza sau, în caz contrar, obstacolele care stau în calea implementării acestor standarde;

- **Reforme** – dacă se realizează sau se intenționează a se realiza reforme în domeniul contabilității publice și, dacă este cazul, baza de fundamentare a acestora.

Pentru fiecare dintre aceste aspecte, s-a analizat modul în care se respectă principiile și prevederile IPSAS de către statele membre ale Uniunii Europene. Rezultatul acestei analize se concretizează în tabelul 1, în cadrul căruia s-au folosit pentru codificare cifrele 0, 1 și 2, având următoarele semnificații: cifra 0 semnifică aplicarea unor principii și recomandări diferite de cele ale IPSAS,

cifra 1 semnifică aplicarea unor principii și recomandări parțial conforme cu cele ale IPSAS, iar cifra 2 semnifică aplicarea unor principii și recomandări conforme cu cele ale IPSAS. Spațiile din tabel care nu conțin niciuna din aceste cifre semnifică faptul că nu sunt oferite informații relevante cu privire la aspectele analizate. Sursa principală folosită pentru realizarea acestui studiu de caz este reprezentată de studiul *Overview and comparison of public accounting and auditing practices in the 27 EU Member States*, realizat de Ernst & Young în anul 2012.

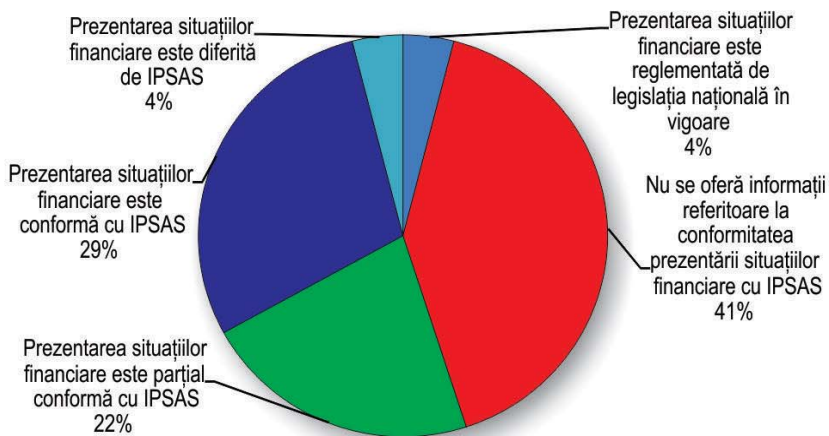
Tabelul 1. **Rezultatele studiului realizat la nivelul Uniunii Europene**

Stat membru UE	Prezentarea situațiilor financiare	Consolidare	Recunoaștere și măsurare active	Recunoaștere și măsurare elemente de natura provizioanelor	Implementare IPSAS	Reforme în contabilitatea publică
Austria		0		1	0	2
Belgia	2	0	2	1	1	1
Bulgaria	1	0	1	1	1	0
Cipru					0	
Cehia	2		2	1	0	
Danemarca			2	2	1	0
Estonia	2	1	2	1		0
Finlanda		0	1		0	1
Franța	1	0	2	1	1	
Germania	1	2	0	0	0	0
Grecia						
Ungaria			2	1	0	0
Irlanda			2	1	1	1
Italia			0	1	0	
Letonia	2	0	2	1	0	0
Lituania	2	1	2	1	1	2
Luxemburg	0	0	0	0	0	
Malta		0	2	2	1	1
Olanda	1	0	1	1	0	0
Polonia		0	2	1	0	
Portugalia	1	2	2	0	1	1
România	0	0		1	1	1
Slovacia	1	1	1	1	1	1
Slovenia	2		0	0		0
Spania		0	0	1	2	1
Suedia	1		2	2	1	
Marea Britanie	2	2	2	1	1	1

Legendă: 0 – diferit de IPSAS; 1 – parțial conform cu IPSAS; 2 – conform cu IPSAS

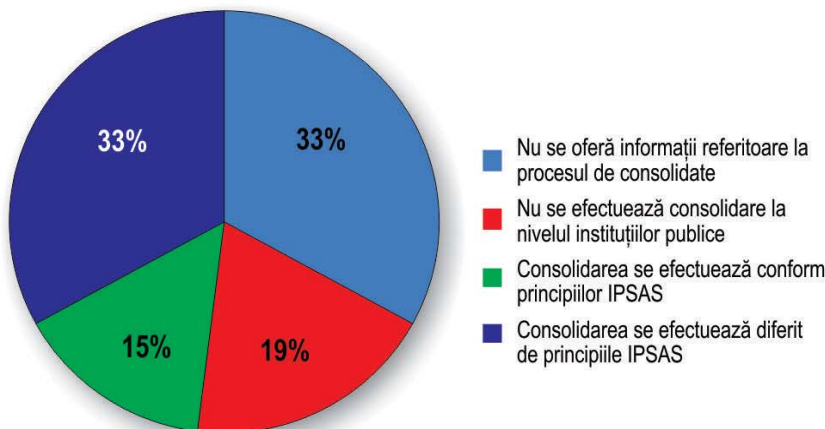
Sursa: *Proiecția autorilor, pe baza datelor preluate din Overview and comparison of public accounting and auditing practices in the 27 EU Member States, Ernst & Young, 2012*

Figura 1. **Prezentarea situațiilor financiare ale instituțiilor publice în statele membre U.E.**

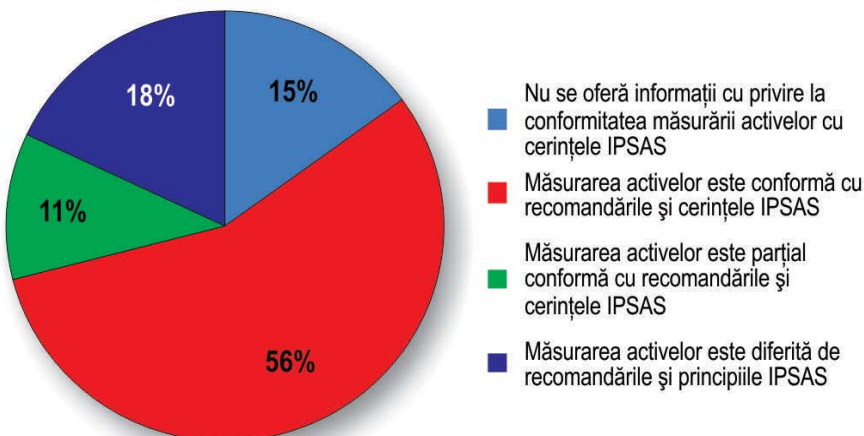
Sursa: Proiecție realizată de autori

Figura 2. **Procesul de consolidare a situațiilor financiare a instituțiilor publice din statele membre U.E.**

Sursa: Proiecție realizată de autori

Figura 3. **Măsurarea și recunoașterea activelor în situațiile financiare ale instituțiilor publice din Statele Membre U.E.**

Sursa: Proiecție realizată de autori

3. REZULTATELE ANALIZEI

Pe baza rapoartelor de țară din documentul sus-menționat, am identificat ce direcții urmează fiecare stat membru cu privire la prezentarea situațiilor financiare, procesul de consolidare, recunoașterea și măsurarea activelor și provizioanelor, implementarea Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public, respectiv reformele întreprinse de statul respectiv în domeniul contabilității publice. Rezultatele studiului efectuat de noi sunt prezentate în Tabelul 1.

Dintre statele membre U.E., 41% nu oferă informații despre conformitatea prezentării informațiilor în situațiile financiare ale instituțiilor publice cu standardele IPSAS. Pentru 29% dintre statele membre prezentarea informațiilor este conformă cu principiile și recomandările IPSAS, în timp ce 22% din statele membre U.E. prezintă informațiile din situațiile financiare ale instituțiilor publice, respectând parțial principiile și recomandările IPSAS. Un singur stat membru – și anume România – prezintă aceste informații folosind ca referință legislația națională în vigoare, iar Luxemburg prezintă aceste informații într-un mod diferit de principiile impuse de IPSAS (Figura 1).

Dintre statele membre, 33% nu oferă informații legate de procesul de consolidare în cazul situațiilor financiare ale instituțiilor publice și tot 33% dintre statele membre efectuează acest proces diferit de principiile și recomandările IPSAS. În cazul a 15% dintre statele membre, procesul de consolidare a situațiilor financiare a instituțiilor publice se efectuează conform cerințelor IPSAS, în timp ce 19% dintre statele membre ale Uniunii Europene nu efectuează consolidare în cazul instituțiilor publice (Figura 2).

În cazul a 56% din statele membre U.E., măsurarea și recunoașterea activelor se face cu respectarea principiilor și recomandărilor IPSAS, 18% din state

nu respectă aceste standarde pentru recunoașterea activelor, 15% din statele membre nu oferă informații cu privire la conformitatea cu IPSAS, iar restul de 11% respectă parțial principiile și recomandările IPSAS cu privire la măsurarea și recunoașterea activelor în situațiile financiare ale instituțiilor publice (Figura 3).

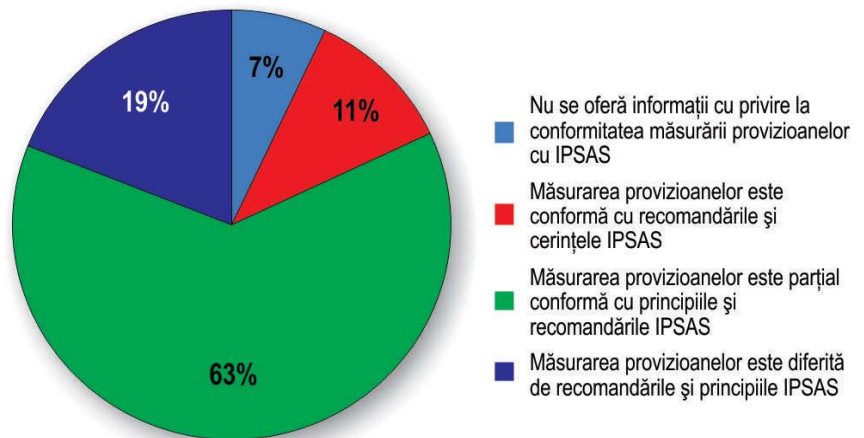
S-a constatat că 63% dintre statele membre ale Uniunii Europene respectă parțial principiile și recomandările IPSAS cu privire la măsurarea și recunoașterea elementelor de natura provizioanelor. În proporție de 19% statele membre nu folosesc IPSAS ca referință pentru măsurarea și recunoașterea provizioanelor. Pe de altă parte, 11% dintre statele membre respectă principiile și recomandările IPSAS privitoare la acest aspect, iar 7% – nu oferă informații referitoare la conformitatea acestui aspect cu principiile și recomandările IPSAS (Figura 4).

Dintre statele membre U.E., 67% nu intenționează să implementeze efectiv IPSAS, din varii motive, cel mai puternic obstacol în calea acestei implementări fiind reprezentat de costurile ridicate pe care le-ar presupune. În 18% dintre statele membre U.E., IPSAS sunt implementate parțial, 11% dintre statele membre nu oferă informații referitoare la acest aspect, în timp ce un singur stat – și anume Spania – a demarat procesul de implementare a IPSAS în ianuarie 2011 (Figura 5).

În 48% dintre statele membre ale Uniunii Europene nu sunt preconizate reforme în contabilitatea publică în viitorul apropiat, 26% dintre statele membre au adoptat sau adoptă în prezent reforme în contabilitatea publică, iar restul de 26% nu oferă informații referitoare la acest aspect (Figura 6).

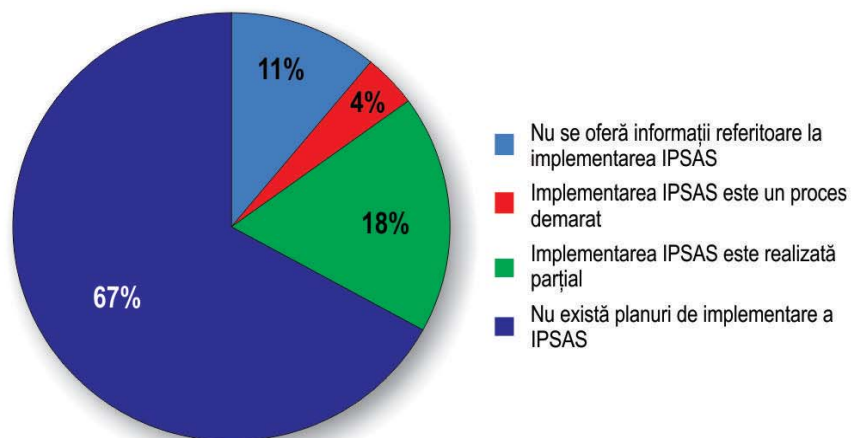
Ca o concluzie generală a acestui studiu, putem afirma că procesul de armonizare contabilă internațională în sistemul public este departe de a fi o prioritate pentru statele membre ale Uniunii

Figura 4. Măsurarea și recunoașterea provizioanelor în situațiile financiare ale instituțiilor publice din Statele Membre U.E.

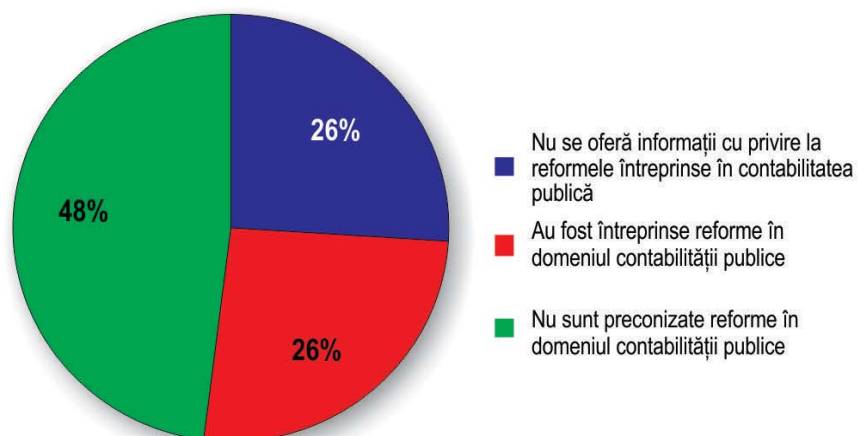
Sursa: Proiecție realizată de autori

Figura 5. Procesul de implementare a IPSAS în statele membre U.E.

Sursa: Proiecție realizată de autori

Figura 6. Reformele adoptate în contabilitatea publică de către statele membre U.E.

Sursa: Proiecție realizată de autori

Europene, existând foarte multe aspecte de raportare financiară care nu sunt conforme cu Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public.

Concluzii

Concluzia la care am ajuns în urma acestui studiu este că implementarea IPSAS este un proces care a fost demarat într-un singur stat membru al Uniunii Europene – și anume Spania. Principalele obstacole care stau în calea procesului de implementare IPSAS sunt reprezentate de costurile ridicate sau de necesitatea unor modificări legislative substanțiale. De asemenea, în unele țări acest proces este îngreunat de diferențele foarte mari dintre IPSAS și standardele aplicate la nivel național. În România, spre exemplu, IPSAS sunt aplicate parțial, iar reglementările legale în vigoare la nivel național au ca sursă de inspirație IPSAS, fără însă a se face referire directă la aceste standarde.

Concret, 67% dintre statele membre U.E. nu intenționează să implementeze efectiv IPSAS, din varii motive, cel mai puternic obstacol în calea acestei implementări fiind reprezentat de costurile ridicate pe care le-ar presupune. În 18% dintre statele membre U.E., IPSAS sunt implementate parțial, 11% nu oferă informații referitoare la acest aspect.

Considerarea ca elemente componente ale eșantionului a statelor membre ale Uniunii Europene constituie o limită aferentă acestei cercetări. O altă limită este reprezentată de luarea în considerare a celor șase aspecte, deși astfel se asigură comparabilitatea. În perspectivă, putem lua în considerare efectuarea acestei cercetări pe un eșantion mai cuprinzător, care să conțină un număr mai mare de țări decât statele membre ale Uniunii Europene și un număr mai mare de criterii analizate, având în vedere totuși o asigurare rezonabilă a comparabilității. ●

Bibliografie

- Ali, M. J. (2005), *Synthesis of Empirical Research on International Accounting Harmonization and Compliance with International Financial Reporting Standards*, Journal of Accounting Literature, Vol. 24;
- Choi, F.D.S., Frost, C.A. & Meek, G.K. (2005), *International accounting* (5th ed.), Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education Inc.
- Doupnik, T. S., and M. E. Taylor (1985), *An Empirical Investigation of the Observance of IASC Standards in Western Europe*, Management International Review, Vol. 25, No. 1, 1985.
- Fontes, A., Rodrigues, L.L. & Craig, R. (2005), *Measuring convergence of National Accounting Standards with International Financial Reporting Standards*, Accounting Forum, vol. 29, no. 4: 415–436
- Georgescu, I., Bețianu, L. (2009), *Calitate în contabilitatea instituțiilor publice*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
- McKinnon, S. M. and P. Janell (1984), *The International Accounting Standards Committee: A Performance Evaluation*, The International Journal of Accounting, Vol. 19, No. 2, 1984.
- Nair, R. D. and W. G. Frank (1981), *The Harmonization of International Accounting Standards, 1973–1979*, The International Journal of Accounting, Vol. 16, No. 2;
- Nistor, C.S., Ștefănescu, C.A., *Public vs. Banking Sector Accounting – How Far Is Romania from International Referential?*, Acta Universitatis Danubius, Vol. 8, no.3/2012
- Nobes, C.(1992), *International Classification of Financial Reporting*, 2nd ed., Routledge;
- Onica, M., Chebac. N. (2008), *Implications of Standardization and Harmonization of Accounting for Romania*, EuroEconomica
- Pierce, A. & Weetman, P. (2002), *Measurement of de facto Harmonization: Implications of Non-Disclosure for Research Planning and Interpretation*, *Accounting and Business Research*, 32(4): 259-273
- Radebaugh, L.H. & Gray, S.J. (2002), *International Accounting & Multinational Enterprises*, 5th edition New York: John Wiley
- Tabără, N., Ionescu, A. (2009), *Armonizarea contabilă internațională a sectorului public*, RFPC nr.4/2009,
- Tay, J. S. W., and R. H. Parker (1990), *Measuring International Harmonization and Standardization*, Abacus, Vol. 26, No. 1;
- Tiron Tudor A. (2010), *Romanian public institutions financial statements on the way of harmonization with IPSAS*, Accounting and Management Information Systems, Vol. 9, No. 3, pp. 422–447
- Ungureanu, G.F. (2009), *Actualizări la Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS), modificări de fond la nivelul anului 2009*, Internal Auditing & Risk Management, nr. 13-14
- Van der Tas, L. G (1988)., *Measuring Harmonization of Financial Reporting Practice*, Accounting and Business Research, Spring;
- Ernst & Young (2012), *Overview and comparison of public accounting and auditing practices in the 27 EU Member States*, Final Report, Prepared for Eurostat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics/documents/study_on_public_accounting_and_auditing_2012.pdf

Cercetări privind tranziția la IFRS a firmelor de investiții

Tatiana DĂNESCU*, Ovidiu SPĂTĂCEAN** & Mihaela MATEIU (MAN)***

Abstract

Research upon the IFRS Transition of Investment Firms

The process of adoption and implementation of International Financial Reporting Standards (IFRS) is arousing a great interest in the context of capital markets' globalization, being subject of extensive current research whose results may generate some real controversy. The transition to IFRS-based reporting system could not bypass the category of authorized, regulated and supervised entities in the capital market area, which became the subject of applying IFRS beginning from the reporting period ended at 31 December 2011.

This paper aims to capture some controversial aspects regarding the application of IFRS by the investment firms, as intermediaries in the Romanian capital market landscape. Identifying and analyzing the strengths and significant weaknesses associated with the process of transition to IFRS reporting, as well as assessing the impact of IFRS adoption on the financial performance reported by these entities, reflect other major objectives assumed during the investigative steps that have supported the authors' research.

Key words: investment firms, IFRS reporting, financial performances, IFRS compliance adjustments, inherent limitations, difficulties of implementation, cost-benefit analysis

JEL Classification: M42

Cuvinte cheie: firme de investiții, raportări financiare IFRS, performanțe financiare, ajustări de conformitate IFRS, limitări inerente, analiza cost-beneficiu

Motivația, obiectivele și metodologia cercetării

Tranziția la raportarea IFRS în cazul firmelor de investiții (SSIF) constituie un subiect de actualitate, care comportă unele controverse generate de limitările inerente unui proces aflat încă în derulare. Lucrarea își propune să analizeze deopotrivă oportunități și avantaje asociate raportării conform IFRS, dar și unele dificultăți și dezavantaje asociate adoptării și implementării noilor cerințe de raportare financiară. Studiul de caz este canalizat în zona cuantificării impactului pe care tranziția la noile standarde de raportare financiară îl comportă asupra performanțelor financiare raportate de intermediarii care activează pe piața românească de capital. Metodologia cercetării a avut în vedere: (i) revizuirea unor referințe relevante din literatura internațională și națională de specialitate; (ii) analiza informațiilor obținute prin tehnici de

* Prof. univ. dr., Universitatea „Petru Maior” Târgu Mureș, e-mail: tatiana.danescu@gmail.com

** Lector univ. dr., Universitatea „Petru Maior” Târgu Mureș, e-mail: ovidiu.spatacean@ea.upm.ro

*** Prep. univ. drd., Universitatea „Petru Maior” Târgu Mureș, e-mail: mihaela.man@econ.ubbcluj.ro

investigare bazate pe chestionare; (iii) inspectarea raportărilor financiare IFRS disponibile pe paginile oficiale de internet ale intermediarilor în perioada 2011-2012; (iv) determinarea ajustărilor de conformitate IFRS prin raportare la situațiile financiare întocmite în conformitate cu reglementările naționale (RAS); (v) cuantificarea impactului ajustărilor de conformitate IFRS asupra performanțelor financiare ale entităților analizate; (vi) identificarea factorilor de influență relevanți în recunoașterea ajustărilor de conformitate IFRS. În scopul prezentului articol, sintagma „firmă de investiții” face referire la societățile de servicii de investiții financiare (SSIF), entități definite de legislația națională ca fiind o categorie relevantă a intermediarilor pe piața de capital.

Raportarea performanțelor financiare în accepțiunea referențialului IASB – determinări calitative și cantitative

În literatura de specialitate se regăsesc numeroase studii privind avantajele, precum și inconvenientele aplicării pentru prima dată a IFRS în întocmirea situațiilor financiare. Un exemplu în acest sens îl constituie un studiu al lui Ball (2006) ce prezintă avantajele directe pentru investitori pe care le comportă întocmirea situațiilor financiare conform IFRS, printre care relevante sunt: oferirea unor informații exacte și complete; costuri mai scăzute în legătură cu procesarea informațiilor financiare; precum și reducerea diferențelor internaționale în standardele de contabilitate, care ajută într-o anumită măsură la eliminarea barierelor în ceea ce privește achizițiile și cesionările transfrontaliere. Probleme legate de costul implementării IFRS au fost prezentate de Suzanne

Fifield *et al.* (2012) printr-o analiză asupra costurilor și beneficiilor implementării IFRS în Irlanda, UK și Italia. Rezultatele obținute au întărit concluziile altor studii întreprinse (Darenidou *et al.*, 2006; PwC, 2006) potrivit cărora, deși costurile implementării IFRS pot fi tranzitorii, deseori sunt necesare resurse suplimentare și o revizuire a sistemelor IT. Mai mult decât atât, majoritatea companiilor au fost nevoite să angajeze personal suplimentar sau să utilizeze sub-contractori pentru implementarea IFRS, operând schimbări substanțiale pentru adaptarea sistemelor informaționale, care au ocazionat costuri inoportune pentru funcționarea în paralel cu cele existente. O treime dintre companiile analizate au fost nevoite să aloce peste 1.000.000 £, pentru costuri de externalizare, suplimentar costurilor interne implicate.

Jermakowicz E. și Gornik-Tomaszewski S. (2006) au realizat un studiu privind adoptarea și implementarea IFRS de către entitățile cotate din zona UE. Studiul s-a bazat pe un chestionar aplicat pentru 112 companii cotate la bursele din UE, iar în baza răspunsurilor primite autorii au concluzionat că: (1) majoritatea respondenților au adoptat IFRS nu doar în scopul consolidării, așa cum erau obligați să o facă începând cu anul 2005; (2) procesul de adoptare și implementare IFRS este unul costisitor și complex; (3) companiile nu se așteaptă să reducă costurile de capital prin implementarea IFRS; (4) cei mai mulți respondenți tind să fie de acord cu beneficiile și costurile asociate tranziției la raportarea IFRS; (5) companiile se așteaptă la o creștere semnificativă a volatilității în rezultatele financiare; (6) complexitatea IFRS, precum și lipsa unor ghiduri privind implementarea și interpretarea uniformă sunt provocări cheie în convergență; și (7) majoritatea respondenților nu ar adopta IFRS dacă un astfel de proces nu ar fi obligatoriu.

Numeroase alte studii tratează efectele adoptării IFRS asupra poziției financiare și a performanței companiilor analizate. Dintre aceste studii, menționăm ca fiind relevant cel al autorilor Iatridis și Dalla (2011), care au examinat modul în care adoptarea IFRS în cadrul companiilor din sectorul industrial din Grecia a afectat poziția financiară și performanțele financiare. Rezultatele obținute în urma analizei efectuate prin utilizarea unui model de regresie (care surprinde diferențele dintre perioada pre-oficială a adoptării IFRS și perioada propriu-zisă a adoptării IFRS) au arătat că implementarea IFRS a influențat în mod pozitiv profitabilitatea societăților analizate, dar a avut și un impact negativ asupra lichidității acțiunilor tranzacționate pentru acești emitenți. Un studiu similar a fost realizat de Stent, Bradburz și Hooks (2010) pe un eșantion de 56 de companii listate la bursa de valori din Noua Zeelandă. Autorii au ajuns la concluzia că adoptarea IFRS comportă un impact major asupra modului în care sunt evaluate și prezentate datoriile (care cresc pentru 75% din companiile analizate ca urmare a creșterii impozitului pe profit și a recunoașterii beneficiilor acordate angajaților), dar și asupra capitalurilor proprii, în sensul în care 57% din societățile analizate au înregistrat o scădere a acestora.

Un alt studiu privind impactul implementării IFRS asupra venitului net și a capitalurilor proprii a fost realizat asupra companiilor listate la bursa din Italia de către Cordazzo M. (2012). Autorul sugerează faptul că societățile cotate pe piața de capital italiană, obligate să adopte IFRS, nu au intenționat să adopte IFRS înainte de a deveni obligatorii și nu au fost motivate să conveargă la standardele internaționale. De asemenea, studiul arată că performanțele financiare raportate de entități sunt favorizate de tranziția la IFRS din moment ce rezultatele obținute demonstrează un impact pozitiv și semnificativ asupra rezultatului net, dar, mai ales, asupra capitalurilor proprii. Ajustările relative care susțin un impact pozitiv asupra rezultatului net determinat potrivit IFRS se referă la combinări de întreprinderi și active necorporale, în timp ce impozitul pe profit evidențiază un semnificativ efect negativ. Întrucât impactul individual al acestor ajustări aplicate rezultatului net și capitalurilor proprii oferă o măsură cantitativă a

domeniilor de non-conformare, studiul reflectă importanța unor tratamente contabile diferite și evidențiază divergențele existente între standardele italiene de contabilitate și IFRS.

În măsurarea și raportarea performanțelor financiare ale entităților, literatura de specialitate (Feleagă N. *et al.*, 2002) reține două curente opozabile, care constituie fundamentele teoretice pe care se sprijină filosofia referențialului contabil național (armonizat cu directivele europene) și referențialul internațional IASB :

- ➔ *conceptul restrictiv* al rezultatului exercițiului (*engl.* current operating concept), care nu acceptă includerea în contul de profit sau pierdere decât a consecințelor financiare ale tranzacțiilor și evenimentelor curente apărute în cursul desfășurării normale a afacerilor, cu imputarea asupra rezervelor a tranzacțiilor și evenimentelor în afara exploatării.
- ➔ *conceptul extins* al rezultatului exercițiului (*engl.* all inclusive concept),

Procesul de adoptare și implementare a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) suscită un interes major în contextul globalizării piețelor de capital, fiind supus unor ample cercetări de actualitate, ale căror rezultate pot fi subiectul unor reale controverse. Tranziția către sistemul de raportare bazat pe IFRS nu putea să ocolească categoria entităților autorizate, reglementate și supravegheate în domeniul pieței de capital

potrivit căruia rezultatul cuprinde toate elementele care afectează creșterea sau diminuarea capitalurilor proprii în cursul perioadei de raportare, cu excepția distribuțiilor de dividende și a mișcărilor de capital social.

Abordarea performanței financiare prin prisma conceptului restrictiv este preluată de cadrul național de raportare financiară aplicabil firmelor de investiții (Regulament CNVM 4/2011), unde performanța financiară este măsurată prin profitul perioadei, ca diferență între venituri totale și cheltuieli totale (inclusiv cele de natură extraordinară), în acord cu spiritul directivelor europene. Pe de altă parte, conceptul extins este specific filosofiei referențialului contabil IASB, care în cadrul IAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare* definește rezultatul global ca expresiei a măsurării performanțelor financiare. Astfel, rezultatul global cuprinde toate componentele de profit sau pierdere și alte elemente ale rezultatului global. Acestea din urmă se referă la elemente de veni-

Tranziția la raportarea performanțelor financiare conform IFRS poate determina volatilități majore în rezultatele perioadei, ca urmare a ajustărilor de conformitate. În aceste condiții, deciziile economice ale investitorilor pot fi sensibil influențate, afectând perspectivele de dezvoltare ale entităților, în condițiile în care rezultatele operaționale sunt negativ influențate de contextul actual ce caracterizează volumul activității de tranzacționare pe piața de capital din România

turi și cheltuieli (inclusiv ajustările din reclasificare), care nu sunt recunoscute în profit sau pierdere potrivit cerințelor IFRS, relevante fiind: (i) modificările din surplusul de reevaluare; (ii) câștigurile și pierderile actuariale din planurile de beneficii ale angajaților; (iii) câștigurile și pierderile care rezultă din conversia situațiilor financiare ale unei operațiuni din străinătate; (iv) câștigurile și pierderile din investițiile în instrumentele de capitaluri proprii evaluate la valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global; (v) partea eficientă din câștiguri și pierderi pentru instrumentele de acoperire împotriva riscurilor într-o acoperire împotriva riscurilor asociate fluxurilor de trezorerie. Deoarece rezultatul global redă expresia unor câștiguri sau pierderi latente, opinăm că această măsură a performanței surprinde cu o acuratețe sporită modificările în capitaluri proprii pe parcursul perioadei de raportare, altele decât acele modificări care rezultă din tranzacțiile cu proprietarii.

Acceptând faptul că măsurarea performanței financiare constituie una dintre divergențele semnificative existente în prezent între referențialul internațional IASB și reglementările contabile naționale (RAS) aplicabile SSIF, eforturile

noastre de cercetare au fost canalizate în direcția cuantificării ajustărilor de conformitate IFRS aplicate asupra rezultatului contabil raportat conform RAS și a determinării impactului asupra performanțelor financiare ale SSIF.

Controverse privind obligativitatea raportării conform IFRS în cazul firmelor de investiții

În calitatea lor de entități reglementate și supravegheate de o autoritate publică (Autoritatea de Supraveghere Financiară), societățile de servicii de investiții financiare (SSIF) au devenit subiect al raportării conforme cu IFRS începând cu exercițiul financiar încheiat la 31.12.2011. Procesul de tranziție de la raportarea conform reglementărilor contabile naționale aplicabile acestor entități (Regulament CNVM 4/2011) la raportarea conform IFRS este în plină desfășurare și comportă unele controverse, care merită o atenție deosebită deopotrivă din partea autorității de

reglementare, cât și a personalului implicat în acest proces.

Obligativitatea raportării conform IFRS de către SSIF a fost instituită prin *efectul unui act normativ* emis de autoritatea de supraveghere a pieței de capital din România, respectiv Instrucțiunea nr. 6/2011 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară de către entități autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare. În forma sa inițială, acest act normativ prevedea obligativitatea întocmirii unor *seturi distincte de situații financiare* în conformitate cu IFRS, pentru perioadele de raportare încheiate la 31.12.2011 și 31.12.2012. Aceste situații financiare urmau să fie pregătite prin retratarea informațiilor financiare prezentate în situațiile financiare anuale în conformitate cu reglementările contabile naționale aplicabile (RAS) și comportă mai degrabă un caracter informativ din moment ce *nu reprezintă baza de raportare financiară* în relație cu utilizatorii externi, alții decât acționarii SSIF și autoritatea de supraveghere. Mai mult decât atât, actul normativ preciza în mod expres faptul că situațiile financiare conforme cu IFRS *nu pot fi invocate ca fundament al deciziei de investiții*, ceea ce echivalează cu menține-

rea reglementărilor contabile naționale ca bază a raportării financiare ale SSIF în relație cu cea mai importantă categorie de utilizatori externi – investitorii. În opinia noastră, o astfel de prevedere poate induce o *percepție de subminare a credibilității* situațiilor financiare conforme cu IFRS având în vedere obiectivul primordial al acestora de a servi utilizatorilor externi ca bază pentru fundamentarea deciziilor economice. Cu toate acestea, elaborarea unui al doilea set de situații financiare conforme cu IFRS constituie o etapă importantă de pregătire în scopul alinierii sistemului de raportare financiară SSIF în vederea trecerii la raportarea IFRS ca bază unică de raportare.

Actul normativ prevedea obligativitatea realizării unui audit statutar al situațiilor financiare conforme cu IFRS, cu scopul de a asigura o opinie avizată privind integritatea informațiilor financiare raportate, în condițiile în care *SSIF aveau obligația de a audita situațiile financiare întocmite conform RAS* ca bază a raportării financiare. Considerăm că obligativitatea auditării situațiilor financiare IFRS determină *o creștere semnificativă a costurilor de asigurare a conformității*, în contextul în care un raport de revizuire emis potrivit ISRE 2400 ar fi fost suficient pentru a semnală principalele neconformități în raportarea IFRS, la un cost suportabil de SSIF.

Faptul că SSIF au făcut obiectul raportării conforme cu IFRS în temeiul unui act normativ – și nu ca efect al unor hotărâri luate în acest sens de persoanele însărcinate cu guvernarea corporativă – nu a fost lipsit de inconveniente majore pentru aceste entități, care *au avut dificultăți în respectarea termenului de raportare impus inițial* (180 zile de la închiderea exercițiului financiar 2011), chiar și în contextul în care raportarea

IFRS a fost introdusă ca obligație a SSIF începând cu luna februarie a anului 2011¹. În consecință, autoritatea de supraveghere a dispus *prelungirea acestui termen* cu 90 de zile, prin Dispunerea de Măsuri nr. 14/2012. Considerăm că această prelungire a termenului de raportare a fost consecința firească a unor *limitări inerente* în procesul de implementare a IFRS, descrise în continuare.

Oportunități și limitări inerente în procesul de implementare a IFRS de către firmele de investiții

Un studiu inițiat de Asociația Brokerilor în cursul lunii ianuarie 2013 și-a propus să analizeze percepția persoanelor însărcinate cu guvernarea și a conducerii sau altor persoane relevante ale SSIF cu privire la oportunitatea adoptării IFRS la nivelul intermediarilor care operează pe piața de capital din România, evaluând totodată capacitatea tehnică, opera-

țională și financiară de a implementa sisteme contabile adecvate pentru raportarea conformă cu IFRS. În demersul cercetării noastre am considerat acest studiu ca fiind relevant pentru a surprinde poziția firmelor de investiții în legătură cu adoptarea IFRS, prin evaluarea avantajelor și dezavantajelor asociate acestui proces.

Demersurile cercetării au vizat un eșanșion de 32 de entități (SSIF), fiind obținute răspunsuri de la 15 entități (SSIF), ceea ce evidențiază o rată satisfăcătoare de răspuns (46,87%). Din sfera cercetării au fost eliminate instituțiile de credit care furnizează inclusiv servicii de investiții financiare pentru clienți. Această omisiune este explicată prin faptul că aceste entități, fie dețin calitatea de societăți cotate pe o piață reglementată de

1 A se vedea Instrucțiunea CNVM 3/2011 aprobată prin Ordinul președintelui CNVM 11/03.02.2011 publicat în M.O. 145/28.02.2011, care a instituit pentru prima dată obligativitatea SSIF de a raporta conform IFRS pentru perioadele de raportare încheiate la 31.12.2010 și 31.12.2011. Acest act normativ a fost abrogat în luna decembrie a anului 2011, prin Instrucțiunea CNVM 6/2011.

capital și sunt subiectul raportării conform cu IFRS începând cu anul 2007, fie se constituie sub forma unor grupuri care au obligația de a raporta situații financiare consolidate conform cu IFRS începând cu anul 2006. În consecință, aceste entități nu experimentează în prezent dificultăți de implementare a IFRS într-o manieră similară entităților care adoptă și aplică pentru prima dată IFRS.

Rezultatele obținute și prelucrate în cadrul acestei investigații pot fi sintetizate astfel:

a) Referitor la utilitatea întocmirii unui al doilea set de situații financiare anuale conform IFRS

Majoritatea entităților chestionate au confirmat faptul că întocmirea unui al doilea set de situații financiare conform IFRS pentru exercițiul financiar 2011 a fost o etapă utilă pentru alinierea sistemului de raportare financiară SSIF în vederea trecerii la raportarea IFRS ca bază unică de raportare. Printre argumentele formulate în acest sens, reținem următoarele: (i) persoanele responsabile cu implementarea sistemului de raportare IFRS au experimentat reale provocări în ce privește familiarizarea cu noile cerințe de raportare; (ii) raportarea IFRS facilitează obținerea unui grad ridicat de comparabilitate a situațiilor financiare și sporește utilitatea acestora în fundamentarea deciziilor economice adoptate de investitorii străini. Cu toate acestea, 20% dintre entitățile investigate au considerat că întocmirea unui al doilea set de situații financiare conform IFRS nu a reprezentat o etapă utilă în procesul de tranziție, invocând în acest sens ineficiența analizei cost-beneficiu sau lipsa unui personal adecvat pregătit pentru întocmirea situațiilor financiare conforme cu IFRS. Un procent semnificativ (13%) dintre respondenți au apreciat că întocmirea unui al doilea set de situații financiare conform IFRS a fost atât o etapă utilă

din punct de vedere al familiarizării cu noile cerințe de raportare, cât și una inoportună deoarece a necesitat resurse financiare și umane suplimentare, în condițiile deteriorării semnificative a condițiilor de piață.

b) Referitor la aspectele negative (dificultăți) și aspectele pozitive (beneficii) ale raportării IFRS

La nivelul eșantionului analizat, cinci entități au indicat atât aspecte pozitive, cât și aspecte negative asociate cu procesul de tranziție la raportarea IFRS, nouă entități au remarcat doar aspecte negative, iar o entitate a pus în evidență doar aspecte pozitive.

În acest context, surprindem o atitudine rezervată în rândul entităților chestionate cu privire la conștientizarea avantajelor asociate raportării IFRS. În mod concret, aspectele negative au avut în vedere:

- ➔ costuri ridicate cu pregătirea personalului responsabil în procesul de raportare IFRS;
- ➔ costuri operaționale semnificative privind modificarea programelor informatice și a sistemelor de raportare;
- ➔ costuri suplimentare privind auditarea statutară a situațiilor financiare conforme cu IFRS;
- ➔ cadrul de raportare armonizat cu directivele europene oferă o bază corespunzătoare pentru fundamentarea deciziilor economice care sunt mai apropiate de specificul mediului autohton de afaceri;
- ➔ lipsa unei infrastructuri adecvate în sprijinul entităților (SSIF) care raportează conform IFRS: cursuri și seminarii de pregătire profesională; ghiduri profesionale aplicabile în raportarea IFRS, adaptate la specificul activităților SSIF; grupuri de lucru care să emită soluții pentru eli-

minarea inconsecvențelor și divergențelor asociate cu raportarea IFRS;

- ➔ consecințe fiscale negative generate de lipsa unei corelări între cerințele de raportare IFRS și practica fiscală specifică mediului de afaceri din România;
- ➔ raționamente profesionale complexe pentru a răspunde cerințelor IFRS privind: (i) recunoașterea, evaluarea și prezentarea informațiilor referitoare la deținerea și tranzacționarea instrumentelor financiare; (ii) prezentarea modificărilor în politicile contabile; (iii) fundamentarea estimărilor contabile; (iv) contabilitatea de acoperire a riscurilor (*engl.* hedge accounting); (v) evaluarea și prezentarea activelor necorporale, a investițiilor imobiliare sau a activităților întrerupte; (vi) raportarea tranzacțiilor având la bază plăți pe bază de acțiuni; (vii) raportarea deținerilor în întreprinderi asociate sau în cadrul grupului etc.

Printre aspectele pozitive asociate tranziției la raportarea IFRS, reținem ca fiind relevante următoarele:

- ➔ situațiile financiare conforme cu IFRS satisfac în mod corespunzător nevoile de informare ale investitorilor/acționarilor străini;
- ➔ gradul de uniformizare a raportărilor financiare cunoaște o îmbunătățire semnificativă în context internațional;
- ➔ calitatea raportărilor financiare este ameliorată în scopul asigurării unei supravegheri adecvate, pe o bază prudențială din partea autorității de reglementare;
- ➔ competențele profesionale pe care personalul SSIF implicat în raportarea IFRS trebuie să le dețină sunt supuse unui intens proces de revizuire.

c) Referitor la problemele care necesită clarificări suplimentare înainte de adoptarea IFRS ca bază unică de raportare

Majoritatea respondenților consideră necesară elaborarea unor ghiduri profesionale de aplicare a IFRS care să conțină îndrumări și soluții practice adaptate la operațiunile specifice SSIF.

Elaborarea unor instrucțiuni privind retratarea informației financiare în conformitate cu cerințele IFRS, deconectarea/reconcilierea dispozițiilor fiscale de/cu cerințele de raportare financiară, elaborarea unui plan de conturi IFRS constituie alte exemple de aspecte care necesită clarificări suplimentare, înainte de adoptarea IFRS ca bază unică de raportare de către SSIF.

d) Referitor la capacitatea de adoptare IFRS ca bază unică de raportare

La data realizării studiului, un procent semnificativ din numărul de entități chestionate (80%) a fost asociat cu concluzia generală potrivit căreia tranziția la raportarea IFRS ca bază a sistemului de contabilitate nu este oportună. Printre argumentele invocate, cele relevante au fost descrise la pct. b). Dintre cele trei entități care au declarat că dețin resursele necesare să adopte IFRS ca bază unică de raportare, una a menționat că întocmește situații financiare conform IFRS începând cu exercițiul financiar al anului 2009.

e) Referitor la necesitatea modificării/completării legislației fiscale în cazul în care se va decide cu privire la aplicarea IFRS ca bază unică de raportare

Un procent de 73,33% dintre respondenți este asociat cu necesitatea modificării/completării legislației fiscale în cazul în care IFRS devin baza de raportare financiară a SSIF. Astfel de modificări ar trebui să se refere la regimul fiscal al provizioanelor pentru riscuri și cheltuieli, al ajustărilor pentru deprecierea activelor și pentru pierderi de valoare în cazul investițiilor financiare sau al

impozitului amânat recunoscut conform IAS 12.

În sinteză, reținem ca fiind relevante unele limitări inerente procesului de adoptare a IFRS: (i) faptul că la nivelul SSIF *nu au fost inițiate programe de pregătire profesională* a personalului implicat în raportarea financiară conform IFRS, pentru care resursele financiare alocate ar fi putut determina o *creștere semnificativă a costurilor operaționale*; (ii) *lipsa unor ghiduri profesionale sau instrucțiuni specifice* care să îmbunătățească nivelul calitativ al raportărilor financiare IFRS, în contextul în care IFRS aplicabile deținerii și tranzacționării de instrumente financiare reprezintă standarde cu un nivel ridicat de complexitate, care necesită exercitarea unor raționamente profesionale complexe; (iii) procesul de tranziție la raportarea conformă cu IFRS, în scop informativ, a fost extins asupra perioadei de raportare încheiate la 31.12.2013, ceea ce sugerează ideea că în continuare *SSIF nu sunt complet pregătite pentru a*

adopta IFRS ca bază exclusivă a procesului de raportare financiară în relația cu utilizatorii externi.

Impactul tranziției la raportarea conformă cu IFRS – rezultate empirice

Acest studiu își propune să cuantifice impactului generat de tranziția la raportarea financiară conformă cu IFRS în cazul societăților de servicii de investiții financiare (SSIF) care prestează servicii și activități de investiții financiare pe piața românească de capital. Studiul a fost realizat pe un eșantion de 43 entități (SSIF) și a avut în vedere situațiile financiare individuale prezentate pentru perioadele de raportare încheiate la 31 decembrie 2012, respectiv 31 decembrie 2011. Selecția eșantionului este redată în tabelul 1.

Tabel 1. Selecția eșantionului de entități supuse cercetării

Descriere	Entități
Eșantion inițial¹	61
Entități excluse	18
Instituții de credit / sucursale ale instituțiilor de credit	9
Intermediari înregistrați în alte state membre	2
Intermediari cărora li s-au retras autorizațiile de funcționare	7
Eșantion final²	43
Descriere	Entități
SSIF care tranzacționează în nume propriu (60,47%)	26
SSIF care nu tranzacționează în nume propriu (39,53%)	17
Total entități (eșantion)	43
Descriere	%
Cota de piață SSIF care tranzacționează în nume propriu	57,84
Cota de piață SSIF care nu tranzacționează în nume propriu	8,23
Total cota de piață (eșantion)	66,07

¹ Eșantionul inițial a inclus toate entitățile care au desfășurat activități de intermediere financiară în anul 2012 pe piața românească de capital. Sursa informațiilor: <http://bvb.ro/Intermediaries/SSIFstatistics.aspx>.

² Eșantionul final a fost limitat la acele entități SSIF care dețin în prezent autorizație de funcționare pe piața românească de capital. Sursa informațiilor: <http://www.cnvmr.ro/RCNVM/index.htm>

Sursa: Proiecția autorilor

În cercetarea noastră s-a pornit de la un eșantion inițial de 61 de entități care au desfășurat activități și servicii de investiții financiare în anul 2012, potrivit informațiilor disponibile pe pagina oficială de internet a operatorului de piață „SC Bursa de Valori București SA” (BVB). Din sfera cercetării au fost omise 18 entități, din care: (i) 9 instituții de credit care raportează rezultatele financiare asociate activităților de intermediere financiară în cadrul situațiilor financiare individuale sau consolidate, specifice sectorului bancar; (ii) 2 intermediari înregistrați în alte state membre, care activează în România în baza pașaportului european emis în conformitate cu prevederile directivei MiFID; și (iii) 7 intermediari care în prezent nu mai dețin autorizație de funcționare ca SSIF pe piața de capital din România. În consecință, eșantionul final include doar SSIF care sunt în prezent înscrise

în Registrul public al Autorității de Supraveghere Financiară (RAS), respectiv 43 de entități. Dintre aceste entități, un număr de 26 SSIF tranzacționează în nume propriu și au cumulat o cotă de piață de 57,84% la nivelul anului 2012, în timp ce un număr de 17 SSIF nu tranzacționează în nume propriu din cauza limitărilor impuse de capitalul inițial², cumulând o cotă de piață la nivelul anului 2012 de 8,23%. Se constată o pondere majoritară a SSIF care tranzacționează în nume propriu, acest aspect fiind considerat relevant în cercetarea noastră prin prisma ajustărilor de conformitate IFRS aplicate asupra deținerii și tranzacționării instrumentelor financiare.

Un obiectiv esențial în cercetarea noastră l-a constituit evaluarea la nivelul eșantionului a performanțelor financiare raportate de SSIF în perioada 2011-

2012, într-o abordare comparativă RAS – IFRS. Rezultatele obținute au fost prezentate sintetic în tabelul 2.

Din prezentările de informații regăsite în conturile de profit sau pierdere elaborate de intermediari conform RAS am concluzionat că:

- ➔ la nivelul anului 2011 un număr de 20 SSIF au raportat profit, reprezentând 46,51% la nivelul eșantionului, respectiv un număr de 23 SSIF au raportat pierdere, în proporție de 53,49% la nivelul eșantionului. În consecință, valoarea consolidată a pierderilor (45.551.398 lei) a fost superioară profitului consolidat (14.018.413 lei), ceea ce a determinat înregistrarea unui rezultat agregat negativ (31.532.985 lei).
- ➔ la nivelul anului 2012 s-a înregistrat o diminuare a numărului de SSIF

Tabelul 2. Analiza performanțelor financiare raportate de SSIF

Descriere	2011	%	2012	%	Var. abs
Entități (SSIF) care au înregistrat profit conform RAS	20	46,51	16	37,21	(4)
Entități (SSIF) care au înregistrat pierdere conform RAS	23	53,49	26	60,47	3
Entități (SSIF) pentru care nu au fost disponibile informații	0	0,00	1	2,32	1
Total	43	100	43	100	0
Entități (SSIF) care au înregistrat profit conform IFRS	14	32,56	14	32,56	0
Entități (SSIF) care au înregistrat pierdere conform IFRS	24	55,81	17	39,53	(7)
Entități (SSIF) pentru care nu au fost disponibile informații	5	11,63	12	27,91	7
Total	43	100	43	100	0
Descriere	2011	2012	Var. (%)		
Valoarea profitului conform RAS – total eșantion (lei)	14.018.413	9.579.907	(31,66)		
Valoarea pierderii conform RAS – total eșantion (lei)	(45.551.398)	(26.075.604)	(42,76)		
Rezultat agregat conform RAS – total eșantion (lei)	(31.532.985)	(16.495.697)	(47,69)		
Valoarea RG pozitiv conform IFRS – total eșantion (lei)	7.104.346	8.895.175	25,21		
Valoarea RG negativ conform IFRS – total eșantion (lei)	(39.591.363)	(25.203.263)	(36,34)		
Rezultat agregat conform IFRS – total eșantion (lei)	(32.487.017)	(16.308.088)	(49,80)		

Sursa: Proiecția autorilor

² În conformitate cu prevederile art. 7, alin. (4) din Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, un intermediar trebuie să dețină un capital inițial minim echivalent cu 730.000 euro pentru a fi autorizat să tranzacționeze în nume propriu

care au raportat profit (-4) și implică o creștere a numărului de SSIF care au raportat pierderi (+3). În consecință, ponderea SSIF care au raportat profit a scăzut la 37,21%, în timp ce ponderea SSIF care au raportat pierderi a crescut la 60,47%. În termeni valorici, profitul consolidat s-a diminuat la 9.579.907 lei, respectiv cu 31,66%, aceeași evoluție fiind remarcată și pentru pierderea consolidată care s-a diminuat la 26.075.604 lei, respectiv cu 42,76%. În aceste condiții, rezultatul agregat conform RAS a confirmat o tendință de ameliorare, în sensul reducerii pierderii agregate la nivelul de 16.495.697 lei, ceea ce reprezintă o scădere cu 47,69%.

Analiza informațiilor prezentate în situațiile rezultatului global elaborate de intermediari conform IFRS a permis desprinderea următoarelor concluzii:

- ➔ la nivelul anului 2011 un număr de 14 SSIF au raportat profit, reprezentând 32,56% la nivelul eșantionului, respectiv un număr de 24 SSIF au raportat pierdere, în proporție de 55,81% la nivelul eșantionului. Pentru un număr de 5 SSIF nu au fost disponibile situațiile financiare întocmite potrivit IFRS, reprezentând un procent de 11,63%. În aceste condiții, valoarea consolidată a pierderilor (39.591.363 lei) a fost superioară profitului consolidat (7.104.346 lei), ceea ce a determinat înregistrarea unui rezultat agregat negativ (32.487.017 lei).
  - ➔ la nivelul anului 2012 s-a constatat menținerea numărului de intermediari care au raportat profit (14 entități) și o diminuare a numărului de SSIF care au raportat pierderi (-7). O limitare a cercetării noastre s-a datorat creșterii numărului de entități pentru care nu au fost disponibile situațiile financiare IFRS (+7). În consecință, ponderea SSIF care au raportat profit s-a menținut, iar ponderea SSIF care au raportat pierderi a scăzut la 39,53%. În termeni valorici, profitul consolidat s-a majorat la 8.895.175 lei, respectiv cu 25,21%, în timp ce pierderea consolidată s-a diminuat la 25.203.263 lei, respectiv cu 36,34%. În aceste condiții, rezultatul agregat conform IFRS a confirmat o tendință de ameliorare, în sensul reducerii pierderii agregate la nivelul de 16.308.088 lei, ceea ce reprezintă o scădere cu 49,80%.
- Analiza comparativă a performanțelor financiare raportate RAS – IFRS în cele două perioade de raportare fundamentează următoarele concluzii relevante:
- ➔ în ambele perioade de raportare numărul de entități care au raportat profit conform IFRS a fost mai redus decât numărul de entități care au raportat profit conform RAS;
  - ➔ valoarea agregată a rezultatului global pozitiv raportat conform IFRS în anul 2011 a fost semnificativ mai mică (-49,32%) decât valoarea profitului consolidat raportat conform RAS în aceeași perioadă. Volatilitatea s-a atenuat substanțial în anul 2012 (-7,15%);
  - ➔ numărul de entități care au raportat pierderi conform IFRS a fost sensibil apropiat de numărul de entități care au raportat pierderi conform RAS în anul 2011, în timp ce numărul de entități care au raportat pierderi conform IFRS în anul 2012 a fost semnificativ mai mic decât numărul de entități care au raportat pierderi conform RAS în aceeași perioadă (-34,62%);
  - ➔ valoarea agregată a rezultatului global negativ raportat conform IFRS în anul 2011 a fost mai mică (-13,08%) decât valoarea pierderii consolidate raportată conform RAS în aceeași perioadă. Volatilitatea s-a atenuat substanțial în anul 2012 (-3,35%);
  - ➔ performanțele financiare sunt „îmbunătățite” de raportarea conform RAS în anul 2011, respectiv de raportarea conform IFRS în anul 2012, prin prisma unui rezultat agregat negativ mai mic.
- Aceste concluzii susțin ipoteza unei volatilități majore a rezultatului contabil obținut prin retratarea informațiilor financiare conform cerințelor IFRS, chiar și în condițiile în care, la nivelul eșantionului rezultatele agregate negative sunt sensibil apropiate în cele două cadre de raportare (-2,94% în 2011, respectiv -1,14% în 2012). Această constatare justifică o analiză detaliată a impactului tranziției la raportarea IFRS la nivelul fiecărei entități incluse în eșantion. Rezultatele obținute au fost sintetizate în tabelul nr. 3 și confirmă următoarele:
- ➔ în anul 2011, pentru un număr de 15 entități impactul tranziției la IFRS s-a materializat în ajustări de conformitate negative, în timp ce ajustări de conformitate pozitive au fost identificate doar pentru un număr de 8 entități. În anul 2012, situația a devenit mai echilibrată din acest punct de vedere, raportul fiind de 10 la 9. În dinamică, se constată o diminuare a numărului de entități care au înregistrat un impact negativ (-5) în anul 2012 comparativ cu 2011, ceea ce reflectă o ameliorare a performanței financiare;
  - ➔ pentru o pondere semnificativă de entități (34,88% în 2011 și 27,91% în 2012) nu s-au identificat ajustări de conformitate IFRS în urma comparației rezultatului perioadei determinat potrivit RAS cu rezultatul perioadei determinat conform IFRS, ceea ce ridică unele incertitudini privind credibilitatea raportării IFRS. Mai mult decât atât, pentru alte entități (11,56% în 2011 și 27,91% în 2012) nu a fost posibilă evaluarea impactului tranziției la

IFRS în lipsa disponibilității situațiilor financiare conform IFRS.

Aceste aspecte pot constitui limitări semnificative în cercetarea noastră;

- ➔ în ambele perioade de raportare valoarea agregată negativă a ajustărilor de conformitate IFRS a fost mai mare decât valoarea agregată pozitivă, sugerând faptul că, la nivelul eșantionului, performanțele financiare ale entităților ar putea fi dezavantajate de tranziția la raportarea IFRS.

Un aspect sensibil al cercetării noastre a vizat cuantificarea influențelor determinate de ajustările de conformitate IFRS asupra performanțelor financiare. În acest scop, au fost observate trei categorii majore de ajustări aplicate asupra informațiilor financiare RAS, în vederea asigurării conformității cu IFRS:

- ➔ „ajustarea 1”: modificări în valoarea justă a activelor financiare dis-

ponibile pentru vânzare, recunoscute în alte elemente ale rezultatului global;

- ➔ „ajustarea 2”: valoarea consolidată a altor ajustări recunoscute în rezultatul global (modificarea valorii juste a imobilizărilor utilizate sau disponibile pentru vânzare, a investițiilor imobiliare, și efectele recunoașterii impozitului amânat);

- ➔ „ajustarea 3”: valoarea consolidată a ajustărilor în profitul sau pierderea perioadei (modificări în valoarea justă a activelor financiare disponibile pentru vânzare și a activelor financiare desemnate la valoarea justă prin profit sau pierdere; și efectele recunoașterii impozitului amânat).

Pentru cuantificarea influențelor ajustărilor de conformitate IFRS asupra performanțelor financiare (rezultatul global), s-a procedat la determinarea pon-

derilor absolute înregistrate de aceste ajustări în valoarea rezultatului global raportat de entități în 2012 și 2011.

Tabelul 4 sintetizează rezultatele obținute, care permit urmărirea ierarhizării a ajustărilor IFRS în funcție de influența în rezultatul global:

- ➔ „ajustarea 3” deține cea mai ridicată frecvență la nivelul eșantionului analizat, în ambele perioade de raportare. Emitem ipoteza conform căreia acest tip de ajustare deține cea mai importantă influență în rezultatul global (performanța financiară), având în vedere că ponderile medii în cele două perioade de raportare s-au menținut la un nivel ridicat și au înregistrat o variație nesemnificativă;

- ➔ „ajustarea 1” înregistrează o pondere maximă de 439,16% și o pondere medie de 62,03% în rezultatul global la nivelul anului 2011, ceea

Tabelul 3. Impactul tranziției la raportarea IFRS

Descriere	2011	%	2012	%	Var. abs
Entități (SSIF) care au înregistrat impact pozitiv	8	18,60	9	20,93	1
Entități (SSIF) care au înregistrat impact negativ	15	34,88	10	23,25	(5)
Entități (SSIF) pentru care nu au fost identificate ajustări IFRS	15	34,88	12	27,91	(3)
Entități (SSIF) pentru care impactul nu a putut fi evaluat	5	11,64	12	27,91	7
Total	43	100	43	100	0

Descriere	2011	2012	Var. (%)
Valoarea ajustărilor pozitive IFRS – total eșantion (lei)	11.443.301	3.134.592	(72,61)
Valoarea ajustărilor negative IFRS – total eșantion (lei)	(17.268.784)	(6.245.984)	(63,83)

Sursa: Proiecția autorilor

Tabelul 4. Influența ajustărilor de conformitate IFRS asupra performanțelor financiare

Ajustare	Descriere ajustare IFRS	Perioada	SSIF	Min. (%)	Max. (%)	Average (%)
1	Modificarea valorii juste AFDV (rezultat global)	2012	7	0	180,81	22,38
		2011	9	0	439,16	62,03
2	Alte elemente ale rezultatului global	2012	5	0	201,31	10,92
		2011	6	0	196,10	15,26
3	Ajustări recunoscute în profit sau pierdere	2012	18	0	492,36	59,42
		2011	21	0	231,28	54,45

Sursa: Proiecția autorilor

ce ne determină să apreciem că acest tip de ajustare are o influență de intensitate medie, în raport cu celelalte categorii de ajustări.

➔ „ajustarea 2” înregistrează cele mai scăzute ponderi medii în rezultatul global, având în consecință o influență reziduală asupra performanței financiare.

Cercetarea noastră a fost extinsă prin identificarea unor posibile cauze care au determinat recunoașterea ajustărilor de conformitate IFRS în urma retratări informațiilor financiare prezentate conform cerințelor RAS.

În acest sens, a fost formulată ipoteza potrivit căreia desfășurarea activităților de tranzacționare în nume propriu (*engl.* house trading) a influențat semnificativ recunoașterea ajustărilor de conformitate IFRS, cu impact asupra rezultatului global și implicit asupra performanțelor financiare raportate de SSIF. Pentru testarea acestei ipoteze s-a utilizat un model de regresie lineară utilizând programul statistic SPSS.

Variabila independentă selectată a fost una dihotomică, având valoarea „unu” pentru situația în care SSIF este autorizată să tranzacționeze în nume propriu și valoarea „zero” în caz contrar³.

Variabilele dependente au fost selectate ca fiind cele trei categorii de ajustări de conformitate prezentate anterior.

Rezultatele cercetării au fost sintetizate în tabelul 5.

Rezultatele obținute au permis emiterea următoarelor concluzii:

➔ tranzacționarea în nume propriu nu a avut o influență semnificativă în recunoașterea ajustărilor de conformitate IFRS. Astfel, doar 15,10% dintre „ajustările 1” (recunoscute în 2012), respectiv 17,20% și

Tabel 5. Testarea corelațiilor “house trading” - ajustări IFRS

Descriere	Perioada	R	R Square	Adjusted R Square	F	Sig.
Ajustare 1	2012	.389 ^a	.151	.111	3.739	.067 ^a
	2011	.039 ^a	.002	-.046	0.032	.860 ^a
Ajustare 2	2012	.415 ^a	.172	.133	4.373	.049 ^a
	2011	.324 ^a	.105	.062	2.457	.132 ^a
Ajustare 3	2012	.116 ^a	.014	-.033	.289	.597 ^a
	2011	.067 ^a	.005	-.043	0.095	.761 ^a

Sursa: Proiecția autorilor

10,50% din „ajustările 2” (recunoscute în 2012 și 2011) au fost determinate de faptul că SSIF sunt autorizate să tranzacționeze în nume propriu, în timp ce „ajustările 3” au fost influențate în ponderi neglijabile, potrivit indicatorului R Square. Valorile Adjusted R Square confirmă corelații nesemnificative și indirecte pentru ponderile neglijabile evidențiate de indicatorul R Square;

➔ testul de semnificație a furnizat valori mai mari sau sensibil apropiate („ajustare 2” în 2012) față de pragul de semnificație 0,05 în cazul tuturor ajustărilor determinate pentru cele două perioade de raportare. În aceste condiții, decidem acceptarea ipotezei nule și respingerea ipotezei potrivit căreia există o corelație semnificativă între tranzacționarea în nume propriu și ajustările de conformitate IFRS.

Perspectivile cercetării au în vedere identificarea altor factori de influență care comportă un impact semnificativ asupra rezultatului global ca măsură a performanței, prin prisma recunoașterii ajustărilor de conformitate IFRS.

Concluzii și perspective ale cercetării

Rezultatele cercetărilor au confirmat faptul că societățile de servicii de investiții financiare nu sunt complet pregătite pentru finalizarea procesului de tranziție la raportarea conformă cu IFRS. Edificator în acest sens este faptul că în anul 2012 un număr de 12 entități nu au înregistrat ajustări de conformitate IFRS, iar pentru alte 12 entități nu au fost disponibile situațiile financiare IFRS pe paginile oficiale de internet (cerință impusă de Instrucțiunea CNVM 6/2011). Argumente suplimentare au fost aduse în urma procesării informațiilor obținute prin tehnica sondajului, în sensul în care o pondere semnificativă de entități (60%) a indicat factori care își pun o amprentă negativă asupra rezultatelor financiare: costuri de conformitate IFRS, costuri de auditare a situațiilor financiare IFRS, costuri operaționale asociate menținerii în paralel a două sisteme de raportare financiară (RAS și IFRS). Aceste elemente de cost sunt dificil de susținut în contextul în care lichiditatea pieței de capital este menținută la un nivel extrem de scăzut,

³ Informațiile privind intermediarii care sunt autorizați să tranzacționeze în nume propriu au fost culese prin analiza documentelor de prezentare, elaborate în conformitate cu prevederile art. 110, alin. (2) din Regulamentul CNVM nr. 32/2006 privind serviciile de investiții financiare. Rezultatele au fost prezentate de asemenea în tabelul nr. 1 *Selecția eșantionului*.

cea ce afectează negativ profitabilitatea intermediarilor.

Cu toate acestea, aplicarea IFRS la întocmirea în scop informativ a unui set complet de situații financiare anuale a reprezentat o etapă utilă pentru SSIF cel puțin din perspectiva familiarizării cu noile cerințe de raportare. În plus, autoritatea de reglementare (ASF) a întreprins demersurile necesare pentru formarea unui grup de lucru IFRS al cărui obiectiv este acela de a elabora ghiduri profesionale specifice raportării financiare IFRS și adaptate la specificul activităților de investiții realizate de SSIF.

Ne exprimăm încrederea că astfel de ghiduri vor facilita creșterea calității raportărilor financiare și vor contribui la uniformizarea raportărilor financiare IFRS pregătite pe viitor de SSIF.

Tranziția la raportarea performanțelor financiare conform IFRS poate determina volatilități majore în rezultatele perioadei, ca urmare a ajustărilor de conformitate. În aceste condiții, deciziile economice ale investitorilor pot fi sensibil influențate, afectând perspectivele de dezvoltare ale entităților, în condițiile în care rezultatele operaționale sunt negativ influențate de contextul actual ce caracterizează volumul activității de tranzacționare pe piața de capital din România. Un posibil demers de investigare poate face obiectul cercetărilor viitoare. ●

Această lucrare nu și-a propus să abordeze conformitatea raportărilor financiare ale SSIF cu cerințele IFRS. O astfel de perspectivă conturează altă direcție de cercetare în viitor, atenția noastră

urmând a fi canalizată în direcția conformității cu dispozițiile de raportare impuse de IFRS aplicabile deținerii și tranzacționării instrumentelor financiare.

Bibliografie

- Ball R., *International Financial Reporting Standards (IFRS): Pros and Cons for Investors*, Accounting and Business Research, International Accounting Policy Forum, 2006, pp. 5-27;
- Cordazzo M., *The Impact of IFRS on Net Income and Equity: Evidence from Italian Listed Companies*, Journal of Applied Accounting Research, Vol. 14, 2012;
- Dunne et al., *The Implementation of IFRS in the UK, Italy and Ireland*, The Institute of Chartered Accountants of Scotland, 2008;
- Feleagă N., Malciu L., Bunea Șt., *Bazele contabilității. O abordare europeană și internațională*, Editura Economică, București, 2002, p. 68;
- Fox A., Helliard C., Veneziani M., Hannah G., *The Costs and Benefits of IFRS Implementation in the UK and Italy*, Journal of Applied Accounting Research, Vol. 14, 2008;
- Iatridis G., Dalla K., *The impact of IFRS implementation on Greek listed companies: An Industrial Sector and Stock Market Index Analysis*, International Journal of Managerial Finance, Vol. 7, 2011, pp. 284 – 303;
- Jermakowicz E.K., Gornik-Tomaszewski S., *Implementing IFRS from the perspective of EU publicly traded companies*, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation 13, 2006, pp. 89-119;
- Stent W., Bradbury M., Hooks J., *IFRS in New Zealand: Effects on Financial Statements and Ratios*, Pacific Accounting Review, Vol. 22, 2010, pp. 92 – 107;
- Instrucțiunea CNVM nr. 6/2011 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară de către entitățile autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare
- Regulamentul CNVM nr. 4/2011 privind Reglementările contabile conforme cu Directiva IV-a a Comunităților Economice Europene aplicabile entităților autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare.
- IFRS Foundation, *Standardele Internaționale de Raportare Financiară IFRS. Partea A: Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară, Prefața la IFRS și textul integral al IFRS, emise la 1 ianuarie 2011, LAS 1 Prezentarea Situațiilor Financiare*, par. 7, Editura CECCAR (traducere), București, 2011.

Ați completat
**fișa individuală
de pregătire
profesională**

Fișa individuală de pregătire profesională se completează anual și se depune la CAFR până la data de 31 decembrie a fiecărui an.

Acest document atestă îndeplinirea cerințelor de pregătire profesională structurată și nestructurată. Formularul se găsește pe site-ul Camerei și poate fi depus personal sau trimis prin e-mail, poștă sau fax, împreună cu documentele solicitate.

Accesați site-ul Camerei pentru mai multe detalii: www.cafr.ro

Auditul public extern și pilonii bunei guvernante publice în statele membre ale Uniunii Europene

Introducere

Relația auditului public extern cu ceilalți piloni ai bunei guvernante publice a stârnit interesul cercetătorilor, însă până în acest moment foarte puține studii empirice au fost conduse în acest sens (Pilcher et al., 2011; Hepworth and Koning, 2012). Drept urmare, prin intermediul studiului nostru, ținând cont de cele identificate până în acest moment, urmărim relația auditului public extern cu auditul public intern și controlul intern, având drept obiectiv de cercetare determinarea măsurii în care comitetele de audit sunt implementate la nivelul țărilor din Uniunea Europeană.

Cu privire la relația auditul public extern – auditul public intern, în anul 2011 OECD¹ a realizat un raport privind *Controlul Intern și Auditul Intern: Asigurarea integrității și responsabilității în sectorul public*. Utilizând ca instrument de cercetare chestionarul, acest organism a colectat informații cu privire la contribuția standardelor profesionale, sistemelor de control intern și activităților de audit intern la consolidarea responsabilității și integrității în sectorul public, în cadrul a 73 de ministere, din 12 țări. Rezultatele sondajului ne oferă informații cu privire la relația de comunicare dintre auditul extern și auditul intern din cadrul sectorului public și măsura în care contribuie această relație la reducerea riscului de fraudă și corupție.

Abstract

External Public Audit and the Pillars of Public Good Governance in The Member States of EU

This empirical study explored the association between external public audit and certain pillars as internal control and internal audit in the Member States of the European Union. The date of accession was chosen as reference item to be compressed in this dynamic approach. The results documented were threefold as following: the date of accession to the European Union did not influenced significantly the development of the relationship between public external audit and the internal audit; the date of accession to the European Union did not had a significant impact on the organization and implementation of Audit Committees; the system of Public Internal Financial Control did not influenced significantly the relationship between public external audit and internal control..

Key words: public external audit, public internal audit, internal control, public governance

JEL Classification: M42, M14

Cuvinte cheie: audit public extern, audit public intern, control intern, guvernanta publică

* Cadru didactic asociat, Universitatea din Oradea; doctorand, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca, e-mail: dana.gherai@yahoo.com

** Asist. univ. dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: beatrice.vladu@econ.ubbcluj.ro

¹ Organisation for Economic Cooperation and Development

Din cadrul acestui studiu, următoarele constatări sunt relevante pentru obiectivul nostru (OECD, 2011), astfel:

- ❖ Relația auditului public extern cu auditul public intern și măsura până la care merge această relație este reglementată și poate varia:
  - *scăzută* (cazul Braziliei);
  - *minim necesară* – prin care accesul auditului public extern la auditul public intern este acordat la cerere (unele ministere din Marea Britanie);
  - *colaborare* – între cele două profesii există înțelegeri sub formă de memorandumuri (unele ministere din Marea Britanie);
  - *intensitate medie* (Bulgaria, Franța, Japonia, Olanda, Suedia);
  - *intensitate ridicată* (Australia, Canada, Finlanda, Africa de Sud, Marea Britanie și Statele Unite);
- ❖ În 87% dintre cazuri auditul public extern are acces nelimitat la personalul și la rapoartele auditului public intern (excepție făcând Suedia, unde din patru ministere interogate trei au răspuns negativ);
- ❖ În 73% dintre cazuri există procedee prin care rapoartele auditului public intern sunt comunicate sistematic auditului public extern.

În cele ce urmează am comprimat mai multe segmente, astfel: revizuirea literaturii de specialitate, scopul și obiectivul studiului, prezentarea metodologiei de cercetare, finalizând cu un ultim segment în care sunt dezvoltate concluziile și sunt amintite principalele limite aferente, ca premise pentru viitoare cercetări.

Revizuirea literaturii de specialitate

Pilcher *et al.* (2011) a urmărit ca principal obiectiv în studiul condus să răs-

pundă la întrebarea: *În ce măsură auditul public extern se bazează pe activitatea de audit public intern și ce factori determină gradul acesta de încredere?* Scopul general a fost de a examina abordarea auditului public în cea mai mare agenție guvernamentală de stat din Australia de Vest. În urma analizei ajunge la trei constatări majore, astfel:

1. Percepția privind încrederea acordată activității de audit intern de către echipa de audit extern a fost inconsecventă între părți;
2. Există bariere de comunicare între cele două profesii;
3. Există puncte de vedere diferite în ceea ce privește eficiența auditului atunci când zona geografică supusă controlului este vastă.

În ceea ce privește activitatea comitetelor de audit, studiul lui Hepworth and Koning (2012) asupra *Comitetelor de audit din sectorul public* aduce o contribuție importantă domeniului, prin abordarea modelelor comitetelor de audit din sector privat, sugerând modul în care aceste modele ar putea fi aplicate circumstanțelor din sectorul public (dar fără să ia în considerare circumstanțele individuale ale țărilor). Aceștia ajung la concluzia că în prezent comitetele de audit sunt o caracteristică neobișnuită în statele membre ale Uniunii Europene, unde doar patru țări au stabilite comitete de audit extinse privind guvernanta (Marea Britanie, Olanda, Irlanda și Franța) sau variații foarte apropiate ale acestora (în alte șapte țări ale Europei sunt menționate în cadrul unor legi relevante comitetele de audit). Restul țărilor comportă o experiență redusă privind activitatea și apetitul pentru astfel de comisii (Hepworth and Koning, 2012).

Potrivit aceluiași autori, comitetele de audit sunt rare în țările în curs de dezvoltare și în țările cu economie de tranziție, dar există un interes în creștere pentru dezvoltarea conceptului. În

Europa și în zonele înconjurătoare ei există aranjamente sectoriale privind comitetele de audit public, care pot varia de la „comitetele de audit privind guvernanta” (similar celor din sectorul privat), la „consiliile centrale consultative de audit” sau la „comitetele de management privind auditul intern”, atașate unui minister sau municipalității.

La Conferința găzduită și organizată de către Comisia Europeană în luna septembrie 2009, la Bruxelles, ce a avut ca temă de dezbatere *Controlul Financiar Public Intern (CFPI)*, s-a subliniat faptul că, după aderare, multe dintre cele 12 țări noi membre ale Uniunii Europene nu au mai continuat în mod corespunzător dezvoltarea CFPI, deși le-a revenit de drept acest rol. Astfel încât, Comisia Europeană a recomandat ca Instituțiile Supreme de Audit să intervină prompt prin evaluarea stadiului de implementare a CFPI în propriile țări și să impulsioneze dezvoltarea continuă cu o mai mare operativitate a acestuia (Curtea de Conturi a României, 2011:3).

În același timp, potrivit *Compendium-ului privind sistemul de control intern în statele membre ale Uniunii Europene* (European Commission, 2012), aderarea țărilor a fost fundamentală pentru modul în care cele mai noi 12 state membre au reformat administrațiile publice, la modul general, și sistemele de control intern, în particular. Aderarea a influențat, de asemenea, sistemele de control intern adoptate de țările care au devenit state membre ale Uniunii Europene la mijlocul anilor 1990 (Austria, Finlanda, Suedia).

În ceea ce privește sistemele de control intern, acestea diferă de la țară la țară (Clive and Pittmanb, 2010), întrucât se află sub tutela acordurilor de guvernare generale cu fiecare dintre părțile constituționale interesate - Guvernul, Parlamentul și Instituția Supremă de Audit.

Date fiind aceste discrepanțe și problemele semnalate anterior, studiul nostru poate fi considerat atât oportun, cât și

relevant. În următoarele segmente vom prezenta scopul și obiectivul studiului condus, metodologia de cercetare, rezultatele studiului empiric întreprins. Un ultim segment va comprima concluziile studiului, precum și limitele aferente cercetării.

Scopul și obiectivul studiului

Prin intermediul studiului nostru și bazându-ne pe literatura de specialitate, dorim să evaluăm magnitudinea relațiilor auditului public extern cu ceilalți factori implicați în cadrul guvernantei publice: auditul public intern, comitetele de audit și controlul intern, în cadrul țărilor membre ale Uniunii Europene. Astfel încât, în lumina acestui obiectiv principal am elaborat trei obiective secundare astfel:

- ❖ *Identificarea relației auditul public extern-auditul public intern în cadrul țărilor din UE.* Prin acest obiectiv secundar dorim să identificăm dacă momentul în care țările din UE au aderat influențează semnificativ nivelul relației dintre cele două profesii, determinând nivelul mai slab de dezvoltare a relației în U-12²;
- ❖ *Identificarea comitetelor de audit în țările din UE.* De asemenea, prin acest obiectiv secundar dorim să identificăm dacă momentul în care țările din UE au aderat influențează semnificativ faptul că la nivelul lor există sau nu organizate comitete de audit;
- ❖ *Identificarea relației auditul public extern-controlul intern,* ca ultim obiectiv secundar. Dorim să identificăm măsura în care legătura dintre auditul public extern – controlul intern este influențată de nivelul de dezvoltare al CFPI.

Metodologia de cercetare

În realizarea studiului nostru am analizat în detaliu site-urile web ale Instituțiilor Supreme de Audit ale țărilor membre UE. În acest scop am apelat la observația neparticipativă, accesând legislația și reglementările ce au legătură cu obiectivele studiului nostru. În continuare am procedat la prezentarea ipotezelor de cercetare, a modului în care au fost colectate datele, exemplificarea eșantionului final, precum și metoda statistică utilizată. Astfel că, ținând cont de obiectivele noastre, am formulat următoarele ipoteze de cercetare:

H1: Momentul aderării țărilor la Uniunea Europeană nu influențează semnificativ nivelul de dezvoltare al relației auditul extern – auditul intern în domeniul public;

H2: Momentul aderării la Uniunea Europeană nu influențează semnificativ organizarea și implementarea comitetelor de audit în cadrul țărilor membre;

H3: Relația auditul public extern-controlul intern este influențată direct de nivelul de dezvoltare al sistemului de Control Financiar Public Intern (CFPI) în țările din Uniunea Europeană.

Pentru a valida sau invalida sub aspect empiric ipotezele dezvoltate au fost selectate câteva variabile reprezentative pe care le-am analizat în toate țările membre UE. În acest sens, am analizat un număr de 10 variabile (prezentate în tabelul 1), explorând pe baza acestora 270 de itemi din cadrul a 27 de țări membre ale UE. Croația a fost exclusă din analiză întrucât nu prezenta la data conducerii studiului informații în limba engleză cu privire la datele analizate.

Tabel 1. Variabilele evaluate în cadrul studiului condus

Nr. crt.	Ipoteze	Variabile
1	H1, H2	Momentul aderării țărilor la Uniunea Europeană
2		Existența bazei legale privind auditul public intern în țările membre (Lima Declaration)
3	H1	Nivelul de acoperire a sectorului public de către sistemul de audit intern (acoperă întregul sistem public sau doar părți ale acestuia)
4		Existența unor instituții de coordonare a auditului intern (INTOSAI GOV 9110)
5		Existența relației auditul public extern-auditul public intern (INTOSAI GOV 9110)
6	H2	Existența comitetelor de audit
7		Existența bazei legale privind sistemul de control intern (INTOSAI GOV 9110)
8	H3	Responsabilitatea controlului intern privind riscurile și asigurarea rezonabilă (INTOSAI GOV 9110)
9		Existența unor instituții de coordonare a controlului intern (INTOSAI GOV 9110)
10		Auditul public extern evaluează controlul intern ca parte integrantă a auditului financiar și al performanței (INTOSAI GOV 9110)

Sursa: Proiecția autorilor

2 Cele 12 state care au aderat la UE luate în studiu au fost: Bulgaria, Cipru, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, România, Slovacia, Slovenia.

Cele 10 variabile abordate reprezintă cerințe sau propuneri formulate în cadrul ghidurilor de prezentare sau a standardelor.

În urma stabilirii variabilelor specifice fiecărei ipoteze în parte, am codificat datele culese de la nivelul țărilor membre ale Uniunii Europene. Am acordat valoarea „1” atunci când elementul analizat exista, iar în cazul în care se infirma existența unui element în cadrul unei țări membre am alocat valoarea „0”. Pentru ipoteza H1 au fost luate în considerare indicatorii: *Momentul aderării* și *Nivelul de dezvoltare al relației auditul public extern-auditul public intern*. Cel din urmă indicator, la rândul lui, este măsurat de noi prin itemi precum: existența bazei legale privind auditul public intern în țările membre; nivelul de acoperire a sectorului public de către sistemul de audit intern (acoperă întregul sistem public sau doar părți ale acestuia); existența unor instituții de coordonare a auditului intern; existența relației auditul public extern-auditul intern.

Pentru ipoteza H2 indicatorii utilizați sunt *Momentul aderării* și *Existența comitetelor de audit*, iar în cazul ipotezei H3, indicatorii utilizați sunt *Relația auditul public extern-control intern*, măsurată de noi prin INTOSAI GOV 9110 - responsabilitatea Instituțiilor Supreme de Audit de a evalua controlul intern ca parte integrantă a auditului financiar și al performanței și *Nivelul de dezvoltare al CFPI*, măsurat de noi prin cadrul aceluiași standard INTOSAI GOV 9110 luând în calcul următoarele: existența bazei legale privind sistemul de control intern; responsabilitatea controlului intern privind riscurile și asigurarea rezonabilă; existența unor instituții de coordonare a controlului intern.

Pentru a analiza existența unei legături între două variabile, vom folosi testul χ^2 – Chi pătrat. Conform principiului general de aplicare a testului χ^2 – Chi

Tabel 2. *Serie bidimensională*

Y \ X	x ₁	...	x _i	...	x _j	TOTAL
y ₁	n ₁₁	...	n _{1i}	...	n _{1j}	1
...	...	...	...	...	...	...
y _j	n _{1j}	...	n _{ij}	...	n _{ij}	j
...	...	...	...	...	...	...
y _J	n _{1J}	...	n _{iJ}	...	n _{iJ}	J
TOTAL	•	...	•	...	I	n

Sursa: Proiecția autorilor

Tabel 3. *Frecvențele recalculat*

Y \ X	x ₁	...	x _i	...	x _j	TOTAL
y ₁	n' ₁₁	...	n' _{1i}	...	n' _{1j}	1
...	...	...	...	...	...	...
y _j	n' _{1j}	...	n' _{ij}	...	n' _{ij}	j
...	...	...	...	...	...	...
y _J	n' _{1J}	...	n' _{iJ}	...	n' _{iJ}	J
TOTAL	•	...	•	...	I	n

Sursa: Proiecția autorilor

pătrat, datele colectate referitoare la cele două variabile ale unei ipoteze se sintetizează sub forma unei serii bidimensionale, conform tabelului 2.

În cazul nostru pe prima linie în Tabelul nr. 2 au fost trecute variantele aferente uneia din variabile – *Momentul aderării*, iar pe prima coloană - variantele celei de-a doua – *Nivelul de dezvoltare a relației dintre auditul intern și cel extern*. Pornind de la acest tabel, am construit tabelul frecvențelor recalculat (Tabelul nr. 3) cu ajutorul următoarei formule:

$$n'_{ij} = \frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$$

Dacă între cele două tabele nu se constată nici o diferență, înseamnă că cele două variabile (**X** - *Momentul aderării* și

Y - *Nivelul de dezvoltare al relației auditul extern-auditul intern*) sunt independente. Cu cât diferențele dintre cele două tabele sunt mai mari, cu atât intensitatea legăturii dintre variabile este considerată a fi mai mare. Aceste diferențe au fost calculate cu ajutorul următoarei formule elaborate de către Pearson, astfel:

$$\chi^2_{\text{calculat}} = \sum_i \sum_j \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Unde: χ^2 este o variabilă aleatoare cu $v = (i-1)(j-1)$ grade de libertate, în care i și j arată numărul de variante ale celor două variabile (în cazul nostru fiind vorba despre 4 coloane și 4 linii). Valoarea lui χ^2_{calculat} poate să difere sau nu semnificativ de 0. Dacă această

valoare este 0, între cele două tabele nu există nici o diferență, acestea fiind independente.

Pentru extinderea rezultatelor obținute la populația univers am formulat ipoteza nulă cu privire la χ^2 , astfel:

$$H_0 : \chi^2 = 0 \text{ cu alternativa;}$$

$$H_1 : \chi^2 \neq 0$$

Dacă $\chi^2 = 0$ nu există legătură între variabile, la nivelul populației totale.

Pentru alegerea ipotezei adevărate, am comparat valorile

$$\chi^2_{\text{calculat}} = \sum_i \sum_j \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

$$\text{cu } \chi^2_{\text{tabelar}} = \chi^2_{q\alpha}$$

unde q reprezintă pragul de semnificație, care de obicei se alege mai mic sau egal cu 0,05 (ceea ce va corespunde unei probabilități de garantare a rezultatelor de $1-q$), iar $v = (I-1)(J-1)$. Regulile de decizie au fost următoarele:

❖ Dacă

$$\chi^2_{\text{calc}} < \chi^2_{\text{tab}}$$

ipoteza nulă nu se poate respinge cu o probabilitate $P = 1 - q$;

❖ Dacă

$$\chi^2_{\text{calc}} \geq \chi^2_{\text{tab}}$$

ipoteza H_0 se respinge și se acceptă alternativa.

Analiza datelor, rezultatele obținute și discuții aferente

În urma aplicării testului χ^2 pentru a stabili dacă există o legătură între variabilele X - *Momentul aderării* și Y - *Nivelul*

de dezvoltare al relației auditul public extern-auditul public intern, am explorat posibilitatea corelației la nivel de eșantion între cele două variabile. În tabelul nr. 4 se regăsesc frecvențele recalculate pentru H1.

Valoarea χ^2 calculat obținută a fost de 9,62. Deoarece această valoare este mai mare decât 0, se poate afirma faptul că la nivel de eșantion, între cele două variabile studiate X - *Momentul aderării* și Y - *Nivelul de dezvoltare al relației auditul public extern-auditul public intern* există legătură, intensitatea acesteia fiind însă destul de slabă. Pentru a extinde rezultatul nostru asupra populației totale, am emis următoarele ipoteze:

- ❖ $H_0 : \chi^2 = 0$ (acceptarea acestei ipoteze semnifică inexistența unei legături între variabile, la nivelul populației totale);
- ❖ $H_1 : \chi^2 \neq 0$ (acceptarea acestei ipoteze semnifică existența unei legături între variabile, la nivelul populației totale).

Pentru a stabili care ipoteză este adevărată, am comparat valoarea calculată (9,62) cu valoarea tabelară ($v = (I-1)(J-1) = (3-1)(7-1) = 12$ grade de libertate și probabilitatea de 95%) care în cazul nostru este 21,03³. Întrucât valoarea calculată a fost mai redusă comparativ cu cea tabelară, ipoteza H_0 nu se poate respinge, astfel încât putem afirma că

Tabel 4. Frecvențele recalculate pentru H1

VARIABLELE		Nivelul de dezvoltare al relației auditul extern-auditul intern			Total
		2,00	3,00	4,00	
Anul aderării	1951,00	1,11	3,33	1,56	6
	1973,00	0,56	1,67	0,78	3
	1981,00	0,19	0,56	0,26	1
	1986,00	0,37	1,11	0,52	2
	1995,00	0,56	1,67	0,78	3
	2004,00	1,85	5,56	2,59	10
	2007,00	0,37	1,11	0,52	2
Total		5	15	7	27

Sursa: Proiecția autorilor

Tabel 5. Frecvențele recalculate pentru H2

VARIABLE		Organizarea comitetelor de audit			Total
		0,00	1,00	2,00	
Anul aderării	1951,00	0,89	4,00	1,11	6
	1973,00	0,44	2,00	0,56	3
	1981,00	0,15	0,67	0,19	1
	1986,00	0,30	1,33	0,37	2
	1995,00	0,44	2,00	0,56	3
	2004,00	1,48	6,67	1,85	10
	2007,00	0,30	1,33	0,37	2
Total		4	18	5	27

Sursa: Proiecția autorilor

3 Anexa cu valorile tabelare ale distribuției χ^2 se poate găsi la adresa <http://home.comcast.net/~sharov/PopEcol/tables/chisq.html>

între cele două variabile nu există o legătură la nivelul populației totale.

Așadar, ipoteza de cercetare **H1:**

Momentul aderării țărilor la Uniunea Europeană nu influențează semnificativ nivelul de dezvoltare al relației auditul public extern – auditul public intern s-a validat.

În ceea ce privește cea de-a doua ipoteză de cercetare testată, am evaluat corelația la nivel de eșantion între variabilele: X - *Momentul aderării* și Y - *Organizarea comitetelor de audit*. În tabelul 5 prezentăm direct frecvențele recalculate pentru H2, obținute în urma distribuției bidimensionale realizate pentru H2.

În urma calculelor, $\chi^2_{\text{calculat}} = 10,41$, iar valoarea tabelară pentru $\nu = (I-1)(J-1) = (3-1)(7-1) = 12$ grade de libertate și probabilitatea de 95%, în cazul nostru luând valoarea de 10,41. Întrucât valoarea calculată este mai mică decât cea tabelară, ipoteza H_0 se poate respinge, între cele două variabile existând o legătură la nivelul populației totale studiate. **H2 s-a validat**, documentând empiric faptul că momentul aderării la Uniunea Europeană nu influențează semnificativ organizarea și implementarea comitetelor de audit în cadrul țărilor membre.

Ultima ipoteză de cercetare testată a vizat relația auditul extern - controlul intern și posibilitatea ca aceasta să fie influențată direct de nivelul de dezvoltare al sistemului de Control Financiar Public Intern (CFPI) în țările din Uniunea Europeană. În urma analizei desfășurate am obținut următoarele rezultate, prezentate în tabelul 6.

Așa cum se poate observa din rezultatele prezentate în cadrul tabelului nr. 6, $\chi^2_{\text{calculat}} = 2,74$, iar valoarea tabelară, pentru $\nu = (I-1)(J-1) = (4-1)(2-1) = 7,82$ grade de libertate și probabilitatea de 95%, ia o valoare de 2,74. Întrucât valoarea calculată este mai mică decât cea tabelară, ipoteza H_0 se poate respinge, între cele două variabile existând o legătură la nivelul populației totale.

Ipoteza de cercetare **H3:** *Relația auditul extern-controlul intern este influențată direct de nivelul de dezvoltare al sistemului CFPI în țările din Uniunea Europeană nu s-a validat.*

Concluzii, limite și premise pentru viitoare cercetări

Așa cum am afirmat anterior, relația auditului public extern cu ceilalți piloni ai bunei guvernante publice a generat un interes crescut la nivel de cercetare și nu numai. Studiul de față face parte din această direcție de cercetare, abordând auditul public extern prin prisma asocierii acestuia cu piloni precum auditul intern sau controlul intern, asociere privită în dinamică. În acest sens, momentul aderării țărilor la Uniunea Europeană a fost ales ca item pe baza căruia să explorăm dinamicitatea asocierii dintre auditul public extern cu cei doi piloni amintiți. Strâns legat de această asociere, am explorat tangențial organizarea și implementarea comitetelor de audit în cadrul țărilor membre.

În acest scop am analizat informațiile și legislația regăsită pe site-urile web ale Instituțiilor Supreme de Audit și *Compendium-ul privind sistemul de control intern* în statele membre ale Uniunii Europene (Marea Britanie, Germania, Suedia, Spania, Portugalia, Olanda, Austria, Danemarca, Finlanda, Franța, Luxemburg, Italia, Irlanda, Grecia, Belgia, Bulgaria, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Cipru).

În concordanță cu rezultatele studiului condus de OECD (2011), rezultatele obținute prin prezentul studiu documentează empiric faptul că relația auditului public extern cu auditul public intern și magnitudinea acesteia poate varia de la o țară la alta, nefiind influențată de factorul *momentul aderării*.

Indiferent de valul de aderare în care se regăsesc țările, ele au sau nu dezvoltată și reglementată relația auditul public extern – auditul public intern la nivel național, alți factori concurând de asemenea la realizarea și evoluția acesteia. În ceea ce privește implementarea comitetelor de audit, aceasta nu este influențată semnificativ de momentul aderării țărilor la Uniunea Europeană.

La fel ca și în cazul primei ipoteze, faptul că țările membre nu au implementate comitete de audit nu se datorează faptului că au aderat la o dată ulterioară. Drept urmare, concluzia la care accedem și noi este cea rezultată în urma studiului realizat de Hepworth and Koning (2012), conform căreia comitetele de audit sunt o caracteristică neobișnuită a guvernantei publice în statele membre ale Uniunii Europene. În ceea ce privește noile state membre, există o experiență relativ redusă privind comitetele de audit în sistemul public, însă nu faptul că acestea au aderat la o dată ulterioară reprezintă motivul principal. Cu privire la relația auditul public extern - controlul intern, aceasta nu este influențată direct de nivelul de dezvoltare al sistemului de

Tabel 6. **Frecvențele recalculate pentru H3**

VARIABLELE		Nivelul de dezvoltare al sistemului CFPI				Total
		0,00	1,00	2,00	3,00	
Relația auditul extern - controlul intern	0,00	3,33	3,33	6,67	4,67	10
	1,00	5,67	5,67	11,33	7,93	17
Total		5	5	10	7	27

Sursa: Proiecția autorilor

CFPI. Astfel că țările care au dezvoltat un sistem al CFPI nu au neapărat dezvoltată și relația auditul public extern – controlul intern. Ca urmare a aderării sau a altor factori influenți, sistemele de CFPI pot fi bine implementate însă, conform *Compendium-ului privind sistemul de control intern* în statele membre ale Uniunii Europene (2012), nu toate țările interpretează

noțiunea de control intern în același mod. În timp ce unele țări au instituții speciale de control intern, care sunt independente de cei pe care îi controlează, altele pun responsabilitatea controlului intern în seama entităților administrative respective.

Studiul nostru, chiar dacă a încercat să acopere o paletă largă de indicatori regăsiți la nivelul tuturor țărilor membre

ale Uniunii Europene, nu este lipsit de limite ale cercetării. Principala limită a acestui studiu se referă la modul de colectare a datelor. De asemenea, posibile erori au putut apărea în cadrul demersului de codificare. Viitoare cercetări pot extinde explorarea relației auditului public extern cu alți piloni ai guvernării publice prin prisma performanței și a impactului social. ●

Bibliografie

- Clive, L, Pittmanb, J., *Auditing the Auditors: Evidence on the Recent Reforms to the External Monitoring of Audit Firms*, Journal of Accounting and Economics, 2010, 49(1), pp. 84-103
- Hepwoth, N., Koning, R., *Audit Committees in the Public Sector – A Discussion Paper*, 2012, disponibil la: <http://www.pifc.eu/wp-content/uploads/Audit-committees-in-the-public-sector-May-2012.pdf> (accesat la data de 07/02/2013)
- Pilcher, R., Gilchrist, D, Singh, I., *The Relationship between Internal and External Audit in the Public Sector – A Case Study*, AFAANZ Conference, 2011, disponibil la: http://www.afaanz.org/openconf/2011/modules/request.php?module=oc_proceedings&action=view.php&a=Accept+as+Paper&id=110 (accesat la data de 02/03/2013)
- Curtea de Conturi a României, *Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice*, 2011, disponibil la: <http://www.curteadeconturi.ro/sites/ccr/RO/Control%20si%20Audit/Documente/GHIDCONTROLINTERN.pdf>
- European Commission, *Compendium of the Public Internal Control Systems in the EU Member States*, Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2012
- INTOSAI, *Lima Declaration of Guidelines on Auditing Precepts*, 1977
- INTOSAI GOV 9110, *Guidance for Reporting on the Effectiveness of Internal Controls: SAI Experiences in Implementing and Evaluating Internal Controls*, INTOSAI Internal Control Standards Committee, 1998
- Audit Office of Republic of Cyprus, http://www.audit.gov.cy/audit/audit.nsf/index_en/index_en, accesat la data 02/03/2013;
- Austrian Court of Audit: <http://www.rechnungshof.gv.at>, accesat la data 02/03/2013;
- Belgian Court of Audit: <http://www.courdescomptes.be>, accesat la data 03/03/2013;
- Bulgarian National Audit Office: <http://www.bulnao.government.bg/>, accesat la data 05/03/2013;
- Comptroller and Auditor General of Ireland: <http://www.gov.ie/audgen>, accesat la data 12/03/2013;
- Cour of Audit of France: <http://www.ccomptes.fr/>, accesat la data 20/03/2013;
- Court of Audit of the Republic of Slovenia: <http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrseng.nsf>, accesat la data 12/03/2013;
- Court of Auditors of Portugal: <http://www.tcontas.pt/>, accesat la data 12/03/2013;
- Court of Auditors of the Grand Duchy of Luxembourg: <http://www.cour-des-comptes.lu/>, accesat la data 11/03/2013;
- Curtea de Conturi a României: <http://www.curteadeconturi.ro>, accesat la data 15/03/2013;
- Danish National Audit Office: <http://www.rigsrevisionen.dk/>, accesat la data 09/03/2013;
- German Cour of Audit: <http://www.bundesrechnungshof.de/>, accesat la data 20/03/2013;
- Italian Corte dei Conti: <http://www.corteconti.it/>, accesat la data 20/03/2013;
- National Audit Office of Estonia: <http://www.riigikontroll.ee/>, accesat la data 10/03/2013;
- National Audit Office of Finland: <http://www.vtv.fi/>, accesat la data 10/03/2013;
- National Audit Office of Lithuania: <http://www.vkontrolė.lt/>, accesat la data 20/03/2013;
- National Audit Office of Malta: <http://nao.gov.mt/>, accesat la data 11/03/2013;
- National Audit Office: <http://www.nao.org.uk/>, accesat la data 17/03/2013;
- Netherlands Court of Audit: <http://www.courtfaudit.nl/>, accesat la data 16/03/2013.
- OECD, *Internal Control and Internal Audit: Ensuring Public Sector Integrity and Accountability*, Report OECD Conference Centre, France, 2011, disponibil la: <http://www.oecd.org/governance/47638204.pdf> (accesat la data de 06/07/2012);
- State Audit Office of Hungary: <http://www.asz.hu/en/home>, accesat la data 12/03/2013;
- State Audit Office of Latvia: <http://www.lrvk.gov.lv/>, accesat la data 09/03/2013;
- Supreme Audit Office of Poland: <http://www.nik.gov.pl/>, accesat la data 12/03/2013;
- Supreme Audit Office of the Slovak Republic: <http://www.sao.gov.sk/>, accesat la data 15/03/2013;
- Swedish National Audit Office: <http://www.rigsrevisionen.se/>, accesat la data 12/03/2013;
- The Czech Republic Supreme Audit Office: <http://www.nku.cz/>, accesat la data 07/03/2013;
- The Hellenic Court of Audit: <http://www.elsyn.gr/>, accesat la data 05/03/2013;
- The Spanish Court of Audit: <http://www.tcu.es/>, accesat la data 17/03/2013.

Factorii de influență în deciziile auditorilor români privind pragul de semnificație

Irimie Emil POPA* &
Georgeta Ancuța ȘPAN**

Introducere

Pe parcursul derulării unei misiuni de audit, un profesionist contabil este nevoit să ia un număr mare de decizii care implică conturarea și exprimarea raționamentului profesional. Începând cu etapa de planificare a misiunii, evaluarea sistemului de control intern, stabilirea nivelului pragului de semnificație și a riscului de audit, precum și conturarea procedurilor ce trebuie aplicate în vederea colectării probelor de audit, toate aceste decizii implică manifestarea unei judecăți profesionale bazate pe competență profesională și independență. Practica demonstrează, însă, că luarea unor astfel de decizii are la bază un complex de factori atât obiectivi, cât și subiectivi.

Materialul de față își propune o examinare asupra modului în care auditorii de la nivelul țării noastre își fundamentează raționamentul cu privire la nivelul pragului de semnificație. Standardele Internaționale de Audit nu oferă informații, indicații sau soluții clare privind pragul de semnificație, menționând că această decizie este o chestiune de raționament profesional al auditorilor. (ISA 320)

În opinia noastră, dificultatea stabilirii pragului de semnificație este dată de aspectele calitative care pot influența într-o anumită măsură nivelul acestui indicator. Mai exact, pentru aplicarea metodei cantitative principala decizie

Abstract

Influence Factors Regarding the Romanian Auditors' Decisions on Materiality Level

The study presents an analysis of the main factors that contribute to the professional judgment of the Romanian auditors' decisions on materiality level. Based on the arguments of the international literature and by using the questionnaire as a tool, the authors tested a number of factors related both to the entity client and to the auditor's judgment. Results show that factors such as customer entity's sector, the auditor's professional experience in the field of the customer and the length of the auditor's relation to audit clients are able to influence the level at which any distortion can be considered significant.

Key words: materiality level, qualitative factors, quantitative factors, decision-making process

JEL Classification: M42

Cuvinte cheie: prag de semnificație, factori calitativi, factori cantitativi, proces decizional

* Conf. univ. dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Departamentul de Contabilitate și Audit, e-mail: jeremypopa@yahoo.fr

** Dr., e-mail: georgeta.span@yahoo.com

pentru care auditorul este nevoit să exercite raționamentul profesional este alegerea reperului care va sta la baza calculului pragului de semnificație, iar cea de-a doua decizie se referă la procentul care va fi aplicat asupra acestui reper. Fie că e vorba de profitul net sau brut al entității, de total active sau venituri, esența metodei constă în aplicarea procentului asupra indicatorului pe care auditorul l-a considerat ca fiind cel mai relevant pentru entitatea auditată.

Dificultatea intervine în aspectele calitative care, în opinia noastră, au rolul de a corecta valoarea cantitativă determinată prin formula matematică.

Studiile de specialitate prezintă o paletă largă de factori calitativi care variază de la elemente precum dimensiunea entității auditate (Frishkoff, 1970 etc.), sectorul de activitate (Iselin și Iskandar, 1999 etc.), caracteristicile auditorului (Estes și Reamses, 1988; Carpenter și colab., 1994 etc) și până la elemente legate de cultura din care provin auditorii (Jenkins și colab., 2003; Hell și Wang, 2009 etc.), dispoziția acestora în momentul luării deciziilor (Chung și colab., 2008) și chiar sexul auditorilor (O'Donnel și Johnson, 2000).

Astfel, raționamentul profesional al auditorilor se poate traduce, în această situație, prin capacitatea lor de a identifica din varietatea de factori calitativi acele elemente care pot influența valoarea pragului de semnificație, astfel încât o denaturare ne semnificativă din punct de vedere material să fie demnă de luat în considerare din cauza naturii sale și a efectelor pe care le produce.

Metodologia cercetării

Studiul nostru a avut la bază un chestionar compus din 8 întrebări în cadrul cărora se regăsesc factorii cantitativi și calitativi asociați raționamentului profes-

sional privind pragul de semnificație și care se doresc a fi testați la nivelul țării noastre. Prima parte a chestionarului cuprinde informații generale privind specializarea auditorilor pe un anumit sector de activitate, experiența acestora, precum și caracteristicile și mărimea principalelor entități pe care aceștia le auditează.

Partea a doua a chestionarului cuprinde aspecte privind alegerea unuia dintre cei trei indicatori prevăzuți în Ghidul pentru un Audit de Calitate (GAC, 2012) și factorii care determină această decizie. Studiul nostru urmărește și identificarea factorilor calitativi care au rolul de a ajusta nivelul pragului de semnificație obținut prin metoda cantitativă. Întrebările cuprinse în chestionar sunt întrebări închise, urmărind prin aceasta operativitatea completării chestionarului și posibilitatea realizării unei baze de date cu un număr restrâns de variabile clar definite.

Chestionarul elaborat a fost aplicat unui număr de 270 de persoane, având calitatea de auditori financiari activi, membri ai Camerei Auditorilor Financiari din România. Acest demers a fost realizat cu ocazia unui eveniment special dedicat auditorilor financiari din România, mai precis al treilea Congres

Național organizat de CAFR la București în perioada 3-4 noiembrie 2011.

Avantajul aplicării chestionarului în cadrul evenimentului mai sus menționat constă în faptul că, prin prezența noastră la evenimentul respectiv, am reușit să obținem răspunsuri de la majoritatea participanților. Din cele 270 de chestionare aplicate au fost validate 247 de chestionare, rata de răspuns pentru populația testată fiind de 91,4%.

Răspunsurile celor 247 de chestionare validate au fost introduse într-o bază de date a programului statistic Intercooled Stata 9.1, fiecare din factorii cuprinși în **Chestionar** reprezentând o variabilă a bazei de date întocmite. Am optat pentru programul statistic Stata, întrucât am considerat că oferă avantaje superioare altor programe statistice utilizate în astfel de cercetări (SPSS, E-VIEWS etc.).

În vederea realizării corelațiilor între factorii analizați și testarea ipotezelor de lucru am aplicat o serie de regresii logistice (Ordered Logistic Regression-ORD).

Chestionar privind importanța factorilor calitativi în determinarea pragului de semnificație

Chestionarul de față are ca scop realizarea unei cercetări privind influența factorilor calitativi asupra raționamentului profesional al auditorilor în determinarea nivelului pragului de semnificație.

Experiența dumneavoastră este semnificativă pentru asigurarea calității cercetării pe care dorim să o realizăm, drept urmare suntem receptivi la eventualele sugestii pe care ni le puteți adresa.

I. Informații generale

1) Care este sectorul de activitate căruia aparțin cele mai multe din entitățile auditate de către dvs.?

- financiar-bancar
- servicii și comerț
- industrie
- ONG
- Altele (precizați care) .....

2) Care este numărul maxim de ani în care ați auditat entități care fac parte din domeniul majoritar de activitate menționat la întrebarea nr. 1?

Număr de ani

3) În cadrul angajamentelor dvs., media Cifrei de afaceri a entităților aparținând sectorului de activitate menționat la prima întrebare, se încadrează în:

Cifra de afaceri:

- 500.001-2.500.000 Euro
- 2.500.001-5.000.000 Euro
- 5.000.001-7.500.000 Euro
- 7.500.001-10.000.000 Euro
- 10.000.001-20.000.000 Euro
- 20.000.001-50.000.000 Euro
- Peste 50.000.000 Euro

4) Care este experiența dvs. (exprimată în nr. de ani) în desfășurarea misiunilor de asigurare?

Nr. Ani

II. Informații privind stabilirea pragului de semnificație

5) Pentru sectorul de activitate ales de către dvs. la întrebarea nr. 1, indicați, pe baza experienței dvs. practice, un nivel de importanță (1-nesemnificativă, 10-foarte importantă) pentru fiecare din reperele de mai jos utilizabile pentru determinarea pragului de semnificație:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Total Active										
Cifra de afaceri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Profitul brut	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Altele	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

*Dacă ați ales varianta "Altele", menționați care este reperul pentru care ați optat.

6) Pentru reperul considerat de către dvs. cel mai important (a se vedea răspunsul de la întrebarea nr. 5) indicați nivelul de influență (1-nesemnificativă, 10-foarte ridicată) al fiecăruia din factorii de mai jos:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Volatilitatea reperului (fluctuația în timp)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Profilul activității desfășurate de către client (sectorul de activitate)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elementele pe care se concentrează atenția utilizatorilor situațiilor financiare (nevoia de informare a utilizatorilor)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Posibilitatea ca reperul să fie denaturat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7) Indicați nivelul pragului de semnificație aplicat în ultima misiune de audit al uneia dintre entitățile-client din sectorul de activitate menționat la întrebarea nr. 1

Scăzut
Ridicat

8) Ce nivel de importanță acordați următorilor factori calitativi în determinarea pragului de semnificație în cadrul misiunii definite la pct. 7 (1- nesemnificativ, 10-foarte important)?

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Natura informațiilor așteptate de către utilizatorii situațiilor financiare auditate	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poziția financiară a clientului	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Obiectivul urmărit de către conducere/acționarii entității auditate	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vechimea în relația cu clientul auditat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Conturarea ipotezelor de lucru

Așa cum am menționat anterior, un prim pas în determinarea nivelului de la care o eroare poate fi considerată drept semnificativă este stabilirea unui indicator ca fiind reperul cel mai reprezentativ pentru entitatea client. Primele studii în domeniul pragului de semnificație au apărut în perioada anilor '50 (Woosley, 1954 a,b) și aveau ca punct central al acestei decizii a auditorilor aplicarea unui procent asupra unui indicator considerat cel mai relevant pentru entitatea auditată. Cu alte cuvinte, cercetările erau axate pe efectul factorilor financiari asupra nivelului pragului de semnificație. În aceeași direcție de cercetare s-au încadrat și studiile din perioada ce a urmat până la începutul anilor '80. În urma unei analize a literaturii de specialitate în domeniu, Holstrum și Messier (1982) concluzionează că baza calculului pragului de semnificație o reprezintă profitul net asupra căruia se aplică un procent cuprins între 5-10%. Moriarity și Barron (1979), în urma cercetării întreprinse la nivelul a cinci companii de audit importante din Statele Unite, arată că profitul este unul dintre reperele cele mai utilizate în calculul pragului de semnificație, urmat fiind de activele totale.

Steinbart (1987) a realizat un studiu asupra modului de alegere a reperului și a ratei procentuale aferente acestuia.

Rezultatele obținute în urma testării manualelor de audit din cadrul a 10 firme de audit americane au dovedit faptul că alegerea reperului depinde de nevoile de informare ale utilizatorilor situațiilor financiare, iar procentul aplicat este influențat de destinația raportului de audit și de natura angajamentului.

Pany și Wheeler (1989) au testat cinci repere care sunt utilizate de către auditori în aplicarea „regulii degetului”. Primele patru au fost preluate din studiul lui Leslie (1985), iar al cincilea a fost introdus de către ei, fiind un element mai aparte. Aceste repere se referă la: 5% din profitul net; 0,5% din totalul veniturilor; 0,5% din totalul activelor; 1% din capitalurile proprii și al cincilea care se referă la oricare din elementele de mai sus care în ultima perioadă a înregistrat descreșteri, iar pragul de semnificație poate fi determinat proporțional cu aceste descreșteri. Aceștia au identificat diferențe majore în nivelurile pragului de semnificație, existând situații în care valoarea acestuia a fost de 18 ori mai mare de la o entitate la alta. Un aspect important ce trebuie menționat se referă la diferențele în utilizarea reperelor între sectoarele de activitate. Astfel, există sectoare de activitate în care se operează cu un anumit reper și cu valori mai reduse ale pragului de semnificație și alte sectoare în care nivelurile utilizate ale pragului de semnificație sunt mai ridicate.

În opinia lui Chewing și Higgs (2002), repere precum „total active” sau „total venituri” sunt mult mai stabile în timp (de la un an la altul) comparativ cu profitul. Rezultatele studiului întreprins de aceștia prezintă ca metodă de stabilire a nivelului pragului de semnificație aplicarea a 0,5-1% asupra activelor totale sau 1-2% asupra veniturilor. Sweeny (1980) demonstrează că totalul veniturilor ar fi cel mai relevant indicator pentru calculul pragului de semnificație, iar Emery și colab. (1982) și Gleason și Mills (2002) aduc argumente în favoarea utilizării activelor totale ca reper de bază.

La nivel național, în Ghidul pentru un Audit de Calitate (GAC, 2012) determinarea nivelului pragului de semnificație se indică următoarele repere: Total active (înaintea scăderii datoriilor) 1-2%; Cifra de afaceri 1-2% și Profitul înainte de impozitare 5-10%. Alegerea unuia din acești trei indicatori este o chestiune de raționament profesional, însă selecția acestora trebuie fundamentată adecvat, aceștia nefiind singurii indicatori ce pot fi utilizați.

În opinia noastră, relevanța fiecărui indicator diferă de la o entitate la alta în funcție de domeniul de activitate, mai precis de sectorul de activitate în care aceasta operează. În literatura națională nu regăsim niciun studiu care să verifice existența unei astfel de influențe, însă întocmai cum Pany și Wheeler (1989)

au demonstrat o corelație între cei doi factori (sectorul de activitate și reper), ne propunem și noi să verificăm, la nivelul țării noastre, dacă alegerea unuia din cei trei indicatori prevăzuți în GAC diferă în funcție de sectorul de activitate. Prin urmare, prima ipoteză a studiului nostru este:

H1: *Alegerea reperului pentru calculul pragului de semnificație diferă în funcție de sectorul de activitate al entității auditate.*

Începând cu anul 1980, abordarea cantitativă a pragului de semnificație este completată de studiile axate pe implicațiile factorilor calitativi în fundamentarea acestui tip de decizie. Într-un studiu recent, Libby și Kinney (2000) afirmă că există situații în care erori nesemnificative din punct de vedere valoric pot fi importante prin prisma factorilor calitativi care le definesc și, astfel, imaginea fidelă a situațiilor financiare să fie compromisă. Ng și Tan (2007) consideră că stricta abordare cantitativă a pragului de semnificație poate conduce la situații în care informațiile contabile raportate să fie incorect apreciate, iar erori semnificative din punct de vedere calitativ să fie omise.

Messier (1983) realizează un studiu la nivelul a șapte din cele opt firme de audit din grupul „Big 8”, o firmă națională și una regională. Rezultatele studiului arată faptul că deciziile privind nivelul pragului de semnificație sunt afectate de experiența auditorului și tipul firmei de audit căruia acesta aparține. Experiența, ca factor calitativ al pragului de semnificație, este analizată și de către Krogstad și colab. (1984). Cercetarea acestora, care a avut la bază rezolvarea unor cazuri ipotetice atât de către auditori experimentați, cât și de către studenți în anii terminali, a relevat faptul că nivelul de experiență al respondenților a influențat valoarea pragului de semnificație stabilit. Astfel, auditorii cu o vechime mai mare în activitatea practică au tendința de a utiliza niveluri mai ridicate ale pragului de

semnificație, în timp ce auditorii juniori (cu o experiență mai redusă), pentru a diminua cât mai mult riscul erorii, aplică valori mai mici ale pragului de semnificație.

Experiența este cu siguranță importantă în exercitarea raționamentului privind deciziile legate de pragul de semnificație. Însă, analizarea acestui factor calitativ nu trebuie să se oprească aici. Mai relevant decât numărul anilor din activitatea practică a auditorilor este experiența acestora în domeniul/sectorul din care face parte entitatea auditată. Există situații în care auditorul are o experiență importantă în audit, dar în tot acest timp să nu fi efectuat misiuni pentru clienți aparținând unui anumit sector (ex: financiar-bancar). Cu toate că acesta are anumite deprinderi în exercitarea profesiei, în fața unei situații particulare auditorul va trebui să își ia măsuri de protecție și să adapteze nivelul pragului de semnificație.

Prin urmare, a doua ipoteză a studiului nostru este:

H2a: *Nivelul (valoarea) pragului de semnificație depinde de vechimea (experiența) auditorului în sectorul de activitate în care entitatea client operează.*

Sectorul sau domeniul de activitate este un factor calitativ a cărui influență asupra pragului de semnificație a fost analizată în cadrul mai multor studii. Iskandar și Iselin (1996) concluzionează studiul literaturii de specialitate, menționând că industria este o variabilă care influențează decizia privind nivelul pragului de semnificație, existând o permisivitate mai crescută a auditorilor față de domeniile de activitate cu care sunt familiarizați. Iselin și Iskandar (1999) demonstrează că auditorii ai căror clienți aparțin cu preponderență sectorului financiar lucrează cu niveluri mai scăzute ale pragului de semnificație comparativ cu auditorii care auditează entități din sectorul comercial, adoptând, astfel, o poziție mai conservatoare

pentru firmele dintr-un sector cu risc de piață ridicat. Un rezultat similar a obținut Sanchez (2001), conform căruia auditorii utilizează niveluri inferioare ale pragului de semnificație pentru entitățile cotate la bursă din sectorul financiar. În opoziție cu acestea, societăților din industrie și exploatare li se vor aplica nivele mai ridicate ale pragului de semnificație în desfășurarea misiunilor de asigurare. Cu toate acestea, realizând o diferențiere între entitățile din domeniul serviciilor și al producției, Chewning și colab. (1989) constată că sectorul nu este un factor semnificativ care să contribuie la justificarea denaturărilor în rapoartele de audit. Pe baza argumentelor prezentate, formulăm a doua varianță a ipotezei H2, și anume:

H2b: *Nivelul pragului de semnificație diferă de la o entitate la alta în funcție de sectorul de activitate în care acestea operează.*

Determinarea pragului de semnificație de către auditor reprezintă un aspect ce ține de judecata profesională, și este afectat de percepția auditorului cu privire la nevoile de informații financiare ale utilizatorilor situațiilor financiare (ISA 320:4). Altfel spus, în momentul stabilirii nivelului pragului de semnificație, auditorul trebuie să aibă cunoștințe despre scopul auditării și beneficiarii raportului de audit. Steinbart (1987) a justificat prin cercetarea sa faptul că rata procentuală aplicată asupra reperului ales și, implicit, nivelul de semnificație sunt influențate de informațiile privind destinația utilizării situațiilor financiare auditate și de natura angajamentului de audit. O relație semnificativă între pragul de semnificație, ajustările propuse și cunoașterea utilizatorilor principali ai situațiilor financiare a fost evidențiată și prin studiul lui Krogstad și colab. (1981).

Un rol important în deciziile auditorilor îl au aserțiunile conducerii entităților auditate. Pe baza informațiilor puse la dispoziție de către aceștia, auditorii pot stabili direcțiile de lucru și își pot forma

o opinie despre entitatea client. Nu doar nevoile utilizatorilor de informații financiare par a influența nivelul utilizat al pragului de semnificație, ci și obiectivele și tendințele conducerii sau ale managementului entităților client. Wong-on-Wing (1989) apreciază faptul că modul de percepție de către auditori a obiectivelor conducerii și a atitudinii acesteia față de entitate influențează valoarea de la care denaturările sunt considerate a fi semnificative. Motivația conducerii (Carpenter și Dirsmith, 1992), precum integritatea și competența managementului (Bernardi și Arnold, 1994; Chow și colab., 2006) contribuie la diminuarea sau creșterea pragului de semnificație, după caz. De asemenea, poziția financiară a clientului și respectarea principiului continuității activității pot conduce la ajustări ale nivelului pragului de semnificație obținut prin aplicarea „regulii degetului”. Braun (2001) a efectuat un studiu la nivelul a 155 de auditori parteneri din grupul „Big 6” dorind să testeze impactul poziției financiare a clientului în elaborarea ajustărilor pentru denaturările detectate în urma aplicării pragului de semnificație. Rezultatele au arătat că auditorii țin cont de poziția financiară a clientului atunci când evaluează pragul de semnificație și, implicit, când propun ajustări pentru corectarea denaturărilor identificate.

Pe de altă parte, un alt element care ar putea avea repercusiuni asupra deciziilor auditorului este vechimea acestuia în relația cu clientul auditat. Astfel, o relație contractuală între auditor și entitate care se menține de o perioadă mai îndelungată se va resimți cu siguranță și în nivelul pragului de semnificație utilizat, precum și în riscul de audit acceptat. Pe măsura cunoașterii clientului și a particularităților acestuia, auditorul va avea tendința de a se baza pe informațiile auditate în anii precedenți, neadaptând pragul de semnificație situației curente supuse auditării. Bates și colab. (1982)

indică nevoia unei rotații a personalului auditor în relațiile cu clienții pentru a se atenua efectul psihologic dezvoltat de o relație de lungă durată între auditor-client, fapt ce ar crește și obiectivitatea deciziilor luate. Lin și Fraser (2008) au efectuat un studiu, iar una dintre variabilele analizate a fost impactul vechimii mandatului auditorului în fundamentarea deciziilor sale. Rezultatele au dovedit existența unei relații pozitive între cele două elemente.

Pentru formularea celei de-a treia ipoteze, identificăm o relație între trei elemente de bază: entitatea auditată – auditor - utilizatori ai situațiilor financiare auditate. Într-un demers logic, scopul unei misiuni de audit este obținerea unei asigurări rezonabile referitoare la situațiile financiare ale unei entități de către un auditor financiar independent în scopul creșterii încrederii utilizatorilor în situațiile financiare. Studiile au demonstrat că nivelul pragului de semnificație poate fi influențat de factori asociați entității auditate sau conducerii acesteia, precum și de factori asociați utilizatorilor externi. Prin urmare, a treia ipoteză a studiului nostru urmărește testarea existenței unei legături între nivelul pragului de semnificație și factorii asociați relației conducerea entității auditate – auditor - utilizatori externi. Formularea ipotezei se referă la:

H3: *Raționamentul profesional privind calculul pragului de semnificație este influențat de factori asociați conducerii entității, auditorului și utilizatorilor situațiilor financiare.*

H3a: *Nivelul (valoarea) pragului de semnificație este influențat de modul în care auditorul percepe obiectivele și caracteristicile conducerii entității client.*

H3b: *Nevoile utilizatorilor situațiilor financiare auditate influențează valoarea pragului de semnificație.*

H3c: *Vechimea în relația cu clientul auditat conduce la o diminuare a nivelului pragului de semnificație.*

H3d: *Poziția financiară a entității auditate influențează nivelul pragului de semnificație.*

Testarea ipotezelor s-a realizat cu ajutorul instrumentului descris în capitolul „Metodologia cercetării”, iar rezultatele sunt prezentate în cele ce urmează.

Rezultatele studiului

Rezultatele studiului nostru vor fi prezentate în două părți. Prima parte este reprezentată de identificarea unor corelații între indicatorul ales ca reper pentru calculul pragului de semnificație și sectorul de activitate care poate fi asociat acestuia. Am dorit să evidențiem dacă, la nivelul țării noastre, auditorii au tendința de a alege un anumit reper pentru entitățile provenind dintr-un sector de activitate specific. Astfel, am aplicat asupra bazei de date regresii de tipul Ordered Logit Regression, obținând următoarele rezultate.

Pentru interpretarea rezultatelor se impune prezentarea următoarelor explicații:

Tabelul 1 prezintă corelațiile obținute între cele patru sectoare de activitatea menționate în cadrul chestionarului și primul indicator propus în GAC, mai exact activele totale. Rezultatele obținute indică faptul că auditorii români care auditează entități aparținând sectorului financiar-bancar sau organizații non-guvernamentale aleg ca reper pentru calculul pragului de semnificație activele totale. Valoarea lui $p=0.075$ pentru sectorul financiar-bancar și $p=0.055$ pentru ONG arată existența unei legături între cele două variabile cu o rată de probabilitate de 90%.

Analiza existenței unei legături între alegerea Cifrei de afaceri ca reper în aplicarea „regulii degetului” pentru calculul pragului de semnificație a demonstrat preferința auditorilor a căror clienți fac parte din sectorul servicii și comerț

Notă: Analiza asocierii dintre două variabile pornește de la ipoteza nulă conform căreia nu există nicio asociere între variabilele testate, cu ipoteza alternativă conform căreia există asociere între variabile. Ipoteza nulă se acceptă dacă valoarea $p > 0.1$. Dacă $p < 0.1$, ipoteza nulă se respinge și se acceptă ipoteza alternativă. Dacă $p = 0.00$ se acceptă o probabilitate de garantare de 99%, $p = 0.01-0.05$ probabilitatea de garantare este de 95%, iar pentru valorile lui $p = 0.05-0.1$ probabilitatea de garantare a asocierii variabilelor analizate va fi de 90%.

Tabel 1. Asocierea indicatorului „Total active” și a sectorului de activitate

Total active	Robust				
	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
FB	1.633264	.918238	1.78	0.075	-.1664493 3.432977
IND	.7925095	.6714107	1.18	0.238	-.5234313 2.10845
SC	.7691527	.6573217	1.17	0.242	-.5191741 2.05748
ONG	1.604785	.8376247	1.92	0.055	-.0369291 3.246499

Sursa: Proiecția autorilor, Intercooled Stata 9.1

Tabel 2. Asocierea indicatorului „Cifra de afaceri” și a sectorului de activitate

Cifra_afaceri	Robust				
	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
FB	.5395204	.6977488	0.77	0.439	-.8280421 1.907083
IND	.6189667	.4271276	1.45	0.147	-.218188 1.456121
SC	.7018479	.4061564	1.73	0.084	-.094204 1.4979
ONG	.4532499	1.335226	0.34	0.734	-2.163744 3.070244

Sursa: Proiecția autorilor, Intercooled Stata 9.1

Tabel 3. Asocierea indicatorului „Profitul brut” și a sectorului de activitate

Profit_b	Robust				
	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
FB	-.15	1.127445	-0.13	0.894	-2.370859 2.070859
SC	.0529197	1.016281	0.05	0.959	-1.948965 2.054805
IND	-.1346154	1.027127	-0.13	0.896	-2.157865 1.888634
ONG	-.6730769	1.145558	-0.59	0.557	-2.929615 1.583461

Sursa: Proiecția autorilor, Intercooled Stata 9.1

Tabel 4. Asocierea nivelului pragului de semnificație și sectorul de activitate al entităților auditate, implicit specializarea în cadrul sectorului

Nivel PS	Coef.	P> z
FB	-.260173	0.042
SC	.2617157	0.082
IND	0.000000	(ref.)
Special_sect	.2056879	0.013

Sursa: Proiecția autorilor, Intercooled Stata 9.1

(SC) de a opta pentru acest indicator (Tabelul 2). Astfel, valoarea de $p = 0.084$ indică o corelație între sectorul serviciilor și comerțului și utilizarea

„Cifrei de afaceri” la calculul pragului de semnificație. Un rezultat surprinzător pentru studiul nostru este faptul că în urma testării corelației dintre profitul

brut și sectorul de activitate nu a fost identificată nicio legătură (Tabelul 3). Cu toate că în literatura de specialitate internațională efectul procentual asupra profitului reprezintă regula de aur a determinării nivelului pragului de semnificație, la nivel național nu s-a putut stabili o legătură între acest reper și un domeniu de activitate specific ($P > 0.1$). Acest aspect ne indică faptul că profitul brut este un reper selectat în toate sectoarele de activitate, neexistând un domeniu aparte în care acesta să primeze. În baza primelor rezultate, putem afirma că ipoteza H1 se aprobă pentru primele două repere (*Activele totale* și *Cifra de afaceri*), cu mențiunea că profitul este reperul utilizat de către auditori în toate domeniile de activitate, nefiind asociat niciunui sector în mod individual.

Valoarea $p = 0.013$ (Tabelul 4) indică faptul că ipoteza nulă se respinge, iar ipoteza alternativă H2a este acceptată cu o probabilitate de garantare de 95%.

În condițiile în care ipoteza H2a a fost acceptată, iar studiul a fost corect realizat, ipoteza H2b ar trebui să confirme existența unei legături între nivelul pragului de semnificație și particularitatea sectorului. Altfel spus, ipoteza H2b este o ipoteză de control care să verifice concordanța între răspunsurile auditorilor. În mod normal, dacă nivelul pragului de semnificație diferă în funcție de cunoștințele auditorilor despre particularitățile și riscurile unui anumit sector de activitate, implicit valorile pragului de semnificație vor fi diferite între categoriile de sectoare de activitate. În urma aplicării analizei regresionale de tip Ordered Logit, valoarea lui P pentru fiecare din sectoarele analizate indică validarea ipotezei alternative și respingerea ipotezei nule. Astfel, pentru entitățile din sectorul financiar-bancar auditorii au tendința de a reduce nivelul pragului de semnificație, fiind un sector cu un risc mai mare comparativ cu celelalte sectoare (servicii-comerț și industrie)

Tabel 5. **Asocierea nivelului pragului de semnificație și factorii calitativi ai relației entitate auditată – auditor - utilizatori externi**

Nivel PS	Coef.	P> z
Nev_utiliz	.0784736	0.414
Condu_entit	-.132029	0.214
Vechi_client	-.3700392	0.003
Poz_fin_cl	.075597	0.379

Sursa: Proiecția autorilor, *Intercooled Stata 9.1*

la nivelul cărora se utilizează valori mai ridicate pentru evaluarea denaturărilor. Valoarea lui $P=0.42$ pentru sectorul financiar și de $P=0.082$ pentru cel al serviciilor și comerțului indică existența unei legături între sectorul de activitate al entităților auditate și nivelul pragului de semnificație. Astfel, ipoteza H2b a studiului nostru este acceptată cu o probabilitate garantată de 90%.

Tabelul 5 prezintă rezultatele corelațiilor între cei patru factori calitativi pe care i-am definit în cea de-a treia ipoteză a cercetării noastre: percepția auditorului față de obiectivele și caracteristicile conducerii sau managementului entității auditate, cunoașterea nevoilor de informare ale utilizatorilor situațiilor financiare auditate, vechimea relației contractuale cu clientul și poziția financiară a entității auditate. Rezultatele aferente acestor factori evidențiază faptul că, în fundamentarea deciziei referitoare la nivelul pragului de semnificație, auditorul este puternic influențat de relația acestuia cu clientul. Valoarea $P=0.003$ arată existența unei legături puternice între cele două variabile, cu o probabilitate de garantare a ipotezei alternative de 95%; acest lucru înseamnă că ipoteza H3c se acceptă. Astfel, practica demonstrează că independența și obiectivitatea auditorilor pot fi amenințate de dezvoltarea unei legături între auditor și clientul său pe baza unei relații contractuale de durată. Confirmăm și noi rezultatele studiului lui Bates și colab. (1982), indicând o nevoie de rotire a personalului auditor care realizează misiunea.

Cu toate că ISA (320:4) precizează necesitatea cunoașterii nevoilor informaționale ale utilizatorilor de situații financiare în momentul stabilirii pragului de semnificație, contrar așteptărilor, rezultatele studiului nostru resping această afirmație. Valoarea lui $p=0.414$ respinge ipoteza alternativă H3b, fiind acceptată ipoteza nulă, conform căreia nu există nicio legătură între modul de stabilire al pragului de semnificație și nevoile utilizatorilor informațiilor.

De asemenea, poziția financiară a clientului sau obiectivele și caracteristicile conducerii nu sunt considerate de către auditorii din România ca fiind factori importanți care să contribuie la exercitarea raționamentului profesional asociat pragului de semnificație. Valorile $P=0.214$ pentru factorul *obiectivele și caracteristicile conducerii* și $P=0.379$ pentru factorul calitativ *poziția financiară a clientului* sugerează lipsa unei legături între nivelul pragului de semnificație și cei doi factori. Astfel, ipotezele H3a și H3d sunt respinse.

Concluzii

Studiul de față a avut ca obiectiv evidențierea modului de formare a deciziilor în rândul auditorilor români cu privire la nivelul pragului de semnificație cu care aceștia operează în activitatea practică. Astfel, pe baza literaturii de specialitate și a instrumentului de lucru (Chestionar) s-a putut demonstra că nivelul pragului de semnificație poate varia în funcție de factori precum sectorul de activitate din care provine entita-

tea client, specializarea auditorului în sfera de proveniență a clientului, precum și vechimea în relație cu clientul auditat. Mai precis, s-a constatat că pentru entitățile din domenii de activitate cu un risc mai ridicat, cum este sectorul financiar-bancar sau cel al asigurărilor, auditorii optează pentru utilizarea „Activelor Totale” ca reper în calculul pragului de semnificație, în timp ce pentru domeniul serviciilor sau al comerțului se utilizează ca indicator „Cifra de afaceri”. De asemenea, rezultatele au demonstrat că există o corelație pozitivă între sectorul de activitate și nivelul pragului de semnificație. Astfel, pentru domenii de activitate care sunt caracterizate prin reglementări specifice și care prezintă anumite aspecte sensibile ale activității (ex. sectorul asigurărilor) auditorii vor utiliza valori mai scăzute ale pragului de semnificație pentru a se asigura că riscul a fost redus până la un nivel acceptabil, iar denaturările semnificative au putut fi detectate.

Vechimea în relația cu clientul este un factor calitativ ce influențează raționamentul auditorilor în ceea ce privește nivelul pragului de semnificație. În baza unui angajament de audit pe o durată mai îndelungată de timp, auditorul va deveni mult mai permisiv în interpretarea denaturărilor detectate și va utiliza un nivel mai ridicat al pragului de semnificație ținând cont de faptul că acesta cunoaște într-o mai mare măsură clientul, iar misiunile anterioare de audit au fost efectuate tot de către el. Astfel, pentru a crește obiectivitatea și calitatea auditării se recomandă evitarea familiarității cu entitatea client. Elemente precum nevoia de informare a utilizatorilor de situații financiare, obiectivele conducerii, dar și poziția financiară a clientului auditat nu influențează deciziile auditorilor privind pragul de semnificație. Cu toate că ISA prevede că auditorul trebuie să țină cont de nevoile de informare ale utilizatorilor externi, conform studiului nostru acest factor nu este

unul primordial în procesul decizional al auditorilor. Rezultatele studiului arată o tendință în practica auditorilor români, însă prezintă și anumite limite, ținând cont de faptul că studiul a fost realizat pe o populație relativ restrânsă (247 auditori români). Ca perspective

ale cercetării ne propunem să dezvoltăm acest studiu pe o populație mai amplă la nivel național, precum și introducerea altor factori care să vizeze aspecte legate de conduita profesională a auditorilor. De asemenea, ne propunem extinderea analizei efectuate la nivelul ipo-

tezei H1 pentru a elimina neclaritățile existente și a contura mult mai clar asocierea dintre alegerea reperului și factorii de influență. Totodată, abordarea factorilor calitativi testați în acest studiu printr-o analiză factorială ar contribui la creșterea calității cercetării. ●

Bibliografie

- Bates, H. L., Ingram, R. W., and Reckers, P. M. J. (1982), *Auditor-client affiliation: The impact on materiality*, Journal of Accountancy, vol. 153, no. 4: 60-63.
- Bernardi, R. A., and D. F. Arnold, Sr. (1994), *The influence of client integrity and competence and auditor characteristics on materiality estimates*, Irish Accounting Review, vol. 1, no. 1: 1-23.
- Braun, K. Wilken (2001), *The Disposition of Audit-Detected Misstatements: An Examination of Risk and Reward Factors and Aggregation Effects*, Contemporary Accounting Research, vol. 18, no. 1: 71-99.
- Carpenter, B. W., M. W. Dirsmith and P. P. Gupta (1994), *Materiality judgments and audit firm culture: Social behavioral and political perspectives*, Accounting, Organizations and Society, vol. 19, no. 4: 355-380.
- Chow, C.W., J.L. Ho, and P.L. Lan Mo (2006), *Toward Understanding Chinese Auditors' Structuring of Audit Approaches, Client Acceptance Decisions, Risk Assessment, and Stringency of Imposed Reporting Standards*, Journal of International Accounting Research, vol. 5, no. 1: 1-23.
- Chung, J.O.Y., J.R. Cohen, and G.S. Monroe (2008), *The Effect of Moods on Auditors' Inventory Valuation Decisions*, Auditing: A Journal of Practice & Theory, vol. 27, no. 2: 137-159.
- Emery, D.R., R. Thakkar, and S. Moriarity (1982), *A Comparative Study of Materiality Judgments of Financial Statement Users and Auditors*, Proceedings, Decision Sciences Institut National Meeting, vol. 1: 5-7.
- Estes, R., and D. D. Reames (1988), *Effects of personal characteristics on materiality decisions: A multivariate analysis*, Accounting & Business Research, vol. 18, no. 72: 291-296.
- Frishkoff, P.A. (1970), *An Empirical Investigation of the Concept Materiality in Accounting*, Empirical Research in Accounting: Selected Studies, Journal of Accounting Research, vol. 8, Supplement: 283-295.
- Gleason, C. A., and L. F. Mills (2002), *Materiality and contingent tax liability reporting*, The Accounting Review, vol. 77, no. 2: 317-342.
- Hell, R. E. and D. Wang (2009), *Cultural impact on the audit planning phase: An empirical study in China and France*, Master thesis, two-year.
- Holstrum, G.L., and W.F. Messier, Jr. (1982), *A Review and Integration of Empirical Research on Materiality*, Auditing: A Journal of Practice & Theory, vol. 2, no. 1: 45-63.
- Iskandar, T.M., and E.R. Iselin (1996), *Industry type: a factor in materiality judgements and risk assessments*, Managerial Auditing Journal, vol. 11, no. 3: 4-10.
- Iskandar, T.M., and E.R. Iselin (1999), *A review of materiality research*, Accounting Forum, vol. 23, no. 3: 209-239.
- Jenkins, J.G., and C.M. Haynes (2003), *The Persuasiveness of Client Preferences: An Investigation of the Impact of Preference Timing and Client Credibility*, Auditing: A Journal of Practice & Theory, vol. 22, no. 1: 143-153.
- Krogstad, J. L., R. T. Ettenson, and J. Shanteau (1984), *Context and experience in auditors' materiality judgments*, Auditing: A Journal of Practice & Theory, vol. 4, no. 1: 54-74.
- Leslie, D.A., (1985), *Materiality: the concepts and its application to auditing*, Toronto, Canada, Canadian Institute of Chartered Accountants.
- Libby, R., and W. R. Kinney, Jr. (2000), *Does mandated audit communication reduce opportunistic corrections to manage earnings to forecast?*, The Accounting Review, vol. 75, no. 4: 383-404.
- Lin, Kenny Z., Fraser, A.M., (2008), *Auditors' Ability to Resist Client Pressure and Culture: Perceptions in China and the United Kingdom*, Journal of International Financial Management and Accounting, pp. 161-183.
- Moriarity, S. and F. Barron (1979), *A Judgment-Based Definition of Materiality*, Journal of Accounting Research, vol. 17, Supplement: 114-135.
- Ng, T. B-P., and H-T. Tan (2007), *Effects of Qualitative Factor Salience, Expressed Client Concern, and Qualitative Materiality Thresholds on Auditors' Audit Adjustment Decisions*, Contemporary Accounting Research, vol. 24, no. 4: 1171-1192.
- O'Donnell, E., and E.N. Johnson (2001), *The Effects of Auditor Gender and Task Complexity on Information Processing Efficiency*, International Journal of Auditing, vol. 5, no. 2: 91-105.
- Pany, K., and S. Wheeler (1989), *Auditing: A comparison of various materiality rules of thumb*, CPA Journal, vol. 59, no. 6: 62-63.
- Steinbart, P. J. (1987), *The construction of a rule-based expert system as a method for studying materiality judgments*, The Accounting Review, vol. 62, no. 1: 97-116.
- Sweeney, J. A. (1980), *Setting Materiality Criteria - The User's Viewpoint*. Working paper, Cornell University.
- Woolsey, S. M. (1954b), *Judging Materiality in Determining Requirements for Full Disclosure*, Journal of Accountancy, vol. 98, no. 6: 745-750.
- Wong-On-Wing, B., J. H. Reneau, and S. G. West (1989), *Auditors' perception of management: Determinants and consequences*, Accounting, Organizations and Society, vol. 14, no. 5: 577-587;
- *** International Federation of Accountants (IFAC) (2006a), *Proposed International Standard on Auditing 320 (revised and redrafted): Materiality in planning and performing an audit*, disponibil pe: <http://www.ifac.org>.
- *** International Federation of Accountants (IFAC) (2006b), *Proposed International Standard on Auditing 450 (redrafted): Evaluation of misstatements identified during the audit*, disponibil pe: <http://www.ifac.org>.
- *** *Ghidul pentru un Audit de Calitate- CAFR*, Print Group SRL, 2012.

Considerente privind creșterea calității informațiilor financiare anuale în context național și internațional

Magdalena MIHAI*, Cristian DRĂGAN**, Valeriu BRABETE*** & Adriana IOTA****

Abstract

Considerations Regarding the Increase in Quality of Annual Financial Information in a National and International Context

The research of the issues discussed in the present paper were made in the context of divergent conceptual approaches regarding the normalization of accounting on a global scale, based on principles, fundamental concepts, detailed accounting rules and principles made only for annual financial statements. These two versions of normalization are defined succinctly, with references to IASB concepts through IFRSs and also to Romanian concepts, through detailed rules or regulations. By examining these two essential ways of accounting normalization, through the use of references, several significant issues and pertinent opinions were raised that may favorably influence the quality of annual financial information and the exercising of professional judgment in the realization of this purpose. In this regard, it is considered that more clarifications, explanations or reviews regarding information's quality attributes are advisable, and most of all those regarding the credibility and relevance of financial information, but also the reconsidering of the importance attributed to the quality known as intelligibility. In addition, the responsibility of professional judgment has been highlighted, but also some difficulties it is confronted with due to insufficient guidance from the normalizers.

Key words: annual financial information, quality attributes relevance and credibility, professional judgment

JEL Classification: M41, M49

Cuvinte cheie: informații financiare anuale, caracteristici calitative, relevanță și credibilitate, raționament profesional

Introducere

Cercetarea problemelor de natură contabilă, la nivel național și îndeosebi internațional, se situează în prezent, dar și în viitor, în atenția specialiștilor în domeniu, care în cazul temei abordate în prezenta lucrare sunt unanimi în opiniile lor în ceea ce privește necesitatea creșterii utilității informațiilor financiare de calitate în adoptarea deciziilor economice.

Totodată, se poate sublinia și faptul că, în prezent, au loc și dezbateri în contradictoriu referitoare la tehnicile și procedeele de menținere și amplificare a utilității informațiilor financiare astfel încât să satisfacă exigențele unei game largi de utilizatori, cu precădere externi.

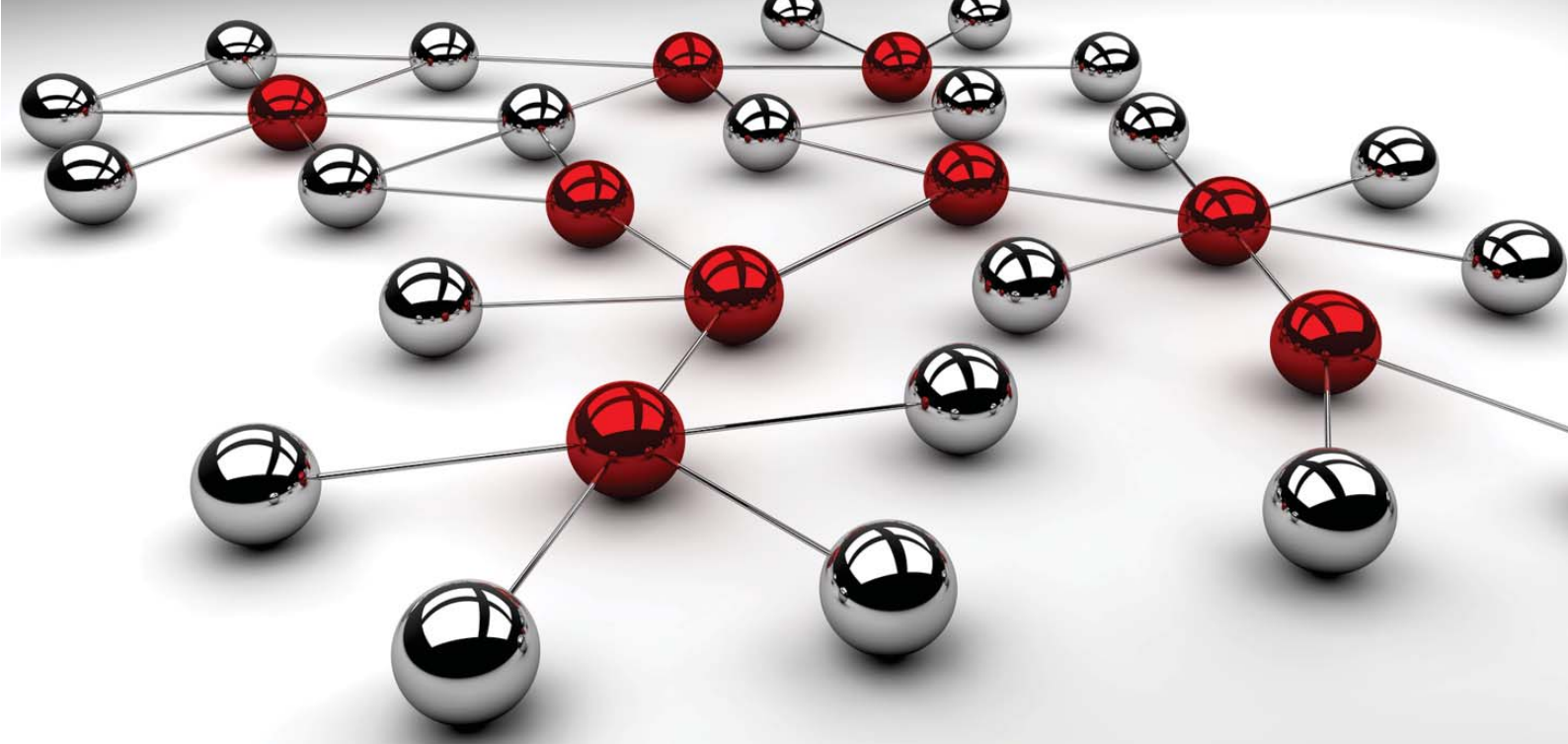
* Prof. univ.dr., Universitatea din Craiova, auditor financiar, e-mail: magda@auditsiexpertiza.ro

** Conf. univ. dr., Universitatea din Craiova, e-mail: cdrgan@yahoo.com

*** Conf. univ. dr., Universitatea din Craiova, e-mail: vali_brabete@yahoo.com

**** Asist. univ. drd., Universitatea din Craiova, e-mail: iota_adriana@yahoo.com

Asemenea opinii divergente reprezintă, în principal, consecința abordării conceptuale a normalizării contabilității la nivel internațional și, implicit, a manierei în care se obțin și se folosesc informațiile financiare utile în procesul managerial. În acest sens, normalizatorii au în vedere două variante diferențiate esențial, care au la bază concepte generale, inclusiv pentru stabilirea de către entități a structurii complete a situațiilor financiare anuale și, respectiv, norme contabile detaliate și principii pentru întocmirea raportărilor anuale, așa cum sunt proiectate. Pentru fiecare dintre aceste variante sunt stabilite și explicate caracteristicile calitative aferente informațiilor pe care le conțin situațiile financiare anuale.

În legătură cu cele amintite anterior se poate menționa și faptul că dezbaterile teoretice de natură conceptuală referitoare la normalizarea contabilității la nivel internațional reliefează cu argumente pertinente abordarea bazată pe concepte, care este caracteristică Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS).

În acest sens, cei implicați în dezbateri își exprimă opinia potrivit căreia această modalitate de abordare a normalizării contabilității prezintă avantaje semnificative în prezent și mai accentuate în viitor, însă există și rezerve în ceea ce privește aplicarea consecventă a IFRS-urilor¹.

La rândul său, contabilitatea bazată pe norme și principii preconizează să fie detaliată, astfel încât să ofere soluții pentru marea majoritate a operațiilor sau tranzacțiilor ce se pot efectua în activitatea tuturor entităților existente în economia unei țări, indiferent de mărimea și profilul acestora.

În continuare, avându-se în vedere entitățile care aplică fie IFRS-urile, fie reglementările (normele) din țara noastră, se abordează câteva probleme, în manieră critică, pe care le considerăm a fi semnificative în ceea ce privește îmbunătățirea atât a delimitărilor și explicațiilor caracteristicilor calitative ale informațiilor financiare de la sfârșitul exercițiului financiar, cât și a utilizării raționamentului profesional pentru creșterea utilității acestor informații.

Metodologia cercetării

Elaborarea prezentului articol constituie rezultatul prelucrării exigente a informațiilor acumulate ca urmare a consultării mai multor lucrări considerate a fi relevante pentru tema abordată, precum și a examinării atente a reglementărilor contabile aplicabile și a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, versiunea 2013.

Totodată, a fost benefică și experiența practică dobândită cu prilejul efectuării mai multor lucrări de audit și de expertiză contabilă sau cu ocazia acordării de consultanță financiar-contabilă.

Sursele documentare utilizate au fost examinate cu atenție, s-au efectuat interpretările și sintetizările adecvate și, totodată, s-au identificat mai multe situații în care explicațiile sau îndrumările reglementare au fost considerate ca fiind insuficiente sau neinteligibile pentru practicienii contabili care, atunci când este cazul, trebuie să exercite și raționamentul profesional.

¹ J. Wustemann, S. Wustemann, *Why Consistency of Accounting Standards Matters: A Contribution to the Rules-Versus-Principles Debate in Financial Reporting*, Abacus, vol. 46, nr.1 (2010)

De altfel, cercetarea problemelor abordate s-a efectuat pe baza raționamentului deductiv și a fost astfel orientată încât a permis sesizarea câtorva posibilități sau premise care, în opinia noastră, pot contribui la creșterea nivelului calitativ și, implicit, a utilității informațiilor pe care le conțin situațiile financiare anuale.

a. PREMISE PRIVIND CREȘTEREA UTILITĂȚII INFORMAȚIILOR FINANCIARE ANUALE

Fiecare variantă de normalizare a contabilității amintită anterior își propune ca obiectiv de bază să creeze cadrul metodologic adecvat obținerii, prin intermediul situațiilor financiare anuale, a tuturor informațiilor relevante care să oglindescă în mod fidel, pentru o gamă largă de utilizatori externi, atât poziția financiară și performanța financiară, cât și alte aspecte referitoare la activitatea desfășurată de entitate.

Informațiile care se preconizează a fi obținute trebuie să îndeplinească anumite condiții riguroase de calitate, astfel încât să fie utile în adoptarea deciziilor economice pe care le intenționează investitorii existenți și potențiali, împrumutătorii și alți creditori interesați de entitatea care le furnizează.

Pentru realizarea obiectivului dorit și declarat și, implicit, **pentru amplificarea premiselor adecvate obținerii de informații financiare de calitate** se menționează că normalizarea celor două variante conceptuale de contabilitate **utilizează abordări diferite**, care în mod succint se caracterizează astfel: „reglementările naționale impun o contabilitate bazată pe norme detaliate și principii contabile generale pentru întocmirea situațiilor financiare, în timp

ce Cadrul general conceptual elaborat de IASB acordă atenție sporită principiilor sau conceptelor, inclusiv pentru stabilirea de către entitate a elementelor relevante pe care aceste raportări trebuie să le conțină, precum și caracteristicilor calitative ale informațiilor și raționamentului profesional.²”

În cazul aplicării contabilității bazate pe norme detaliate sunt stabilite reguli clare de evaluare și recunoaștere a tuturor elementelor ce se prezintă în situațiile financiare anuale și astfel sunt create condiții favorabile pentru obținerea de informații financiare utile, care de altfel sunt nominalizate în aceste raportări de sinteză. Totodată, se poate sublinia că operațiile sau elementele specifice entității și nesoluționate sub aspect contabil prin norme, care necesită utilizarea raționamentului profesional, sunt ocazionale, în special în cadrul entităților mici și mijlocii, dar și al altor entități care nu sunt interesate în atragerea de resurse financiare prin intermediul bursei de valori mobiliare, ceea ce este benefic pentru credibilitatea informațiilor financiare.

În varianta aplicării IFRS-urilor, bazată pe concepte generale, se ocazionalizează obținerea, pe baza raționamentului profesional, a numeroase informații financiare, inclusiv ca elemente ale raportărilor anuale³, a căror credibilitate poate fi afectată de subiectivismul celor responsabili cu această operațiune.

Se impune însă a reliefa că aplicarea acestor standarde este benefică, fără rezerve, în cazul entităților puternice, cu tranzacții internaționale frecvente, listate la bursele de valori mobiliare și/sau de mărfuri, ale căror activități se desfășoară în condițiile globalizării și concentrației economiilor naționale sau

altfel afirmat în relaționare cu numeroase entități terțe, interne și internaționale.

În această situație, se poate sublinia și faptul că informația financiară care se preconizează a satisface exigențele partenerilor existenți și viitori se obține în condițiile utilizării unor specialiști contabili cu multă experiență și deprinderi practice bogate, care pot exercita un raționament profesional de calitate, cu risc redus de soluții nesatisfăcătoare.

Considerăm, de asemenea, că în categoria acestor premise se poate încadra și operațiunea de proiectare a machetelor (formulelor) IASB de raportare financiară, îndeosebi a celor aferente poziției financiare și rezultatului global, ale căror elemente – rânduri relevante se identifică, în mare parte, de către entitate, astfel încât să fie reliefate activitățile sale specifice și tranzacțiile pe care le realizează⁴.

b. ASPECTE SEMNIFICATIVE PRIVIND REDEFINIREA UNOR CARACTERISTICI CALITATIVE AFERENTE SITUAȚIILOR FINANCIARE ANUALE

În cele ce urmează, supunem dezbaterii celor interesați câteva considerente privind susținerea opiniilor autorilor prezentei lucrări, și nu numai⁵, în sensul că sunt justificate unele **explicații suplimentare sau revizuirii ale explicațiilor existente** pentru caracteristici calitative principale ale informațiilor pe care trebuie să le conțină situațiile financiare ce se întocmesc potrivit reglementărilor contabile naționale.

Prima caracteristică exprimată în aceste reglementări o constituie **inteligibilitatea**

2 C.Dragan, M.Mihai și V.Brabete, *Contabilitatea afacerilor, în viziune europeană și internațională*, ed. Universitaria Craiova și Presa Universitară Clujană, 2013, pag. 250

3 IAS 1, volum IFRS, versiunea 2013, partea A, ed. CECCAR, pag. A557, art. 55

4 M. Mihai și colectiv, *Considerente privind capacitatea de implementare corespunzătoare a IFRS*, revista “Audit Financiar” nr. 8/2011

5 Diana MĂNEA, *IFRS: Flexibilitate versus manipulare contabilă*, revista “Contabilitatea, expertiza și auditul afacerilor” nr.2/2013

tea, fiind singura pentru care se menționează că este esențială.

Această expresie induce ideea falsă că este mult mai importantă decât celelalte caracteristici calitative, deși, în realitate, ea privește doar maniera în care informațiile se pun la dispoziția utilizatorilor sau, altfel spus, se referă la accesibilizarea efectelor benefice de conținut ale celorlalte caracteristici de calitate care, la rândul lor, influențează efectiv fundamentarea deciziilor economice preconizate de către utilizatori.

În susținerea acestei afirmații, pe lângă expresia potrivit căreia inteligibilitatea este esențială, avem în vedere și faptul că ordinea în care s-au explicat caracteristicile analizate sugerează că s-a avut în vedere importanța descrescătoare a lor. Însă acest aspect ar fi în contradicție cu obligația lăsată în seama practicivilor de a se stabili un echilibru între caracteristicile calitative ale situațiilor financiare⁶, fără a fi amintit, în acest sens, vreun indiciu și eventual scopul acestei operațiuni.

În ceea ce privește importanța și locul atribuite de către IFRS caracteristicii privind **inteligibilitatea**, subliniem că aceasta este precedată de comparabilitate, verificabilitate și oportunitate și **ocupă ultimul loc din categoria caracteristicilor calitative amplificatoare ale utilității informațiilor relevante și reprezentate exact**⁷.

Relevanța și reprezentarea exactă sunt singurele incluse în categoria caracteristicilor calitative fundamentale.

În contextul celor menționate anterior, opinăm că pentru entitățile care aplică reglementările naționale sunt benefice unele revizuirii sau un plus de inteligibilitate, ori eliminarea unor aspecte contradictorii, ceea ce poate amplifica șansele de îndeplinire a obiectivelor pentru care au fost normalizate caracteristicile calitative privind **relevanța și credibili-**

tatea. În acest sens, **se exemplifică câteva expresii** care, pe lângă altele asemănătoare, pot face obiectul operațiilor amintite mai sus.

Avem în vedere, în primul rând, faptul că **relevanța și credibilitatea**, împreună cu **inteligibilitatea și comparabilitatea, constituie**, în reglementările din țara noastră, **caracteristici principale ale calității informațiilor financiare**, iar în standardele internaționale sunt singurele care sunt considerate caracteristici fundamentale, cu precizarea că ultima dintre ele (credibilitatea) este denumită **reprezentare exactă**.

→ În funcție de această situație, și nu numai, opinăm că se justifică a fi analizată poziția nivelului de importanță aferentă inteligibilității și comparabilității, în sensul menținerii sau eliminării acestora în/din categoria caracteristicilor de calitate principale, deoarece nivelul lor oarecum formal de utilitate nu poate influența în mod semnificativ adoptarea deciziilor economice.

→ În ceea ce privește explicațiile care se dau, în reglementările contabile amintite, caracteristicilor calitative ale informațiilor financiare de sinteză, considerăm că se justifică a fi scoase în evidență câteva aspecte care îngreunează înțelegerea și utilitatea în procesul decizional atât a relevanței, cât și a credibilității. În fapt, supunem atenției unele aspecte privind explicațiile date fiecăreia dintre aceste două caracteristici calitative, precum și revizuirea unor explicații existente în reglementări, care se pot interpreta în mod subiectiv sau care pot sugera că au trăsături comune.

→ Potrivit unei explicații date în cazul relevanței se poate sublinia că orice informație este semnificativă atunci

când omisiunea sau prezentarea sa eronată pot influența deciziile economice ale utilizatorilor, luate pe baza situațiilor financiare anuale.

→ În legătură cu această explicație se pot sugera cel puțin **trei întrebări**, după cum urmează:

- cum poate fi omisă sau prezentată eronat și apoi identificată o informație semnificativă în condițiile în care conținutul și modalitatea de obținere a ei în situațiile financiare anuale, sub formă de elemente distincte, sunt prestabilite prin norme contabile detaliate și prin formulare (documente) care se completează cu ajutorul unor aplicații informatice adecvate? În situația aplicării IFRS se poate avea în vedere un asemenea risc deoarece, în mod firesc, multe informații relevante care se raportează sunt obținute prin utilizarea raționamentului profesional și aprobarea de entitate ca elemente bilanțiere distincte;
- dacă nu este justificat ca explicație privind eventuale erori amintite să fie avute în vedere doar la caracteristica calitativă referitoare la credibilitate – unde sunt posibile asemenea riscuri – iar informația corespunzătoare relevanței – care privește tranzacțiile și evenimentele importante – să fie considerată ca fiind suficientă prin însăși natura sa?
- dacă la explicarea „relevanței” nu este indicată evitarea expresiei „semnificativă” deoarece semantica celor două expresii poate fi considerată a fi și la limita sinonimiei?

⁶ Reglementări contabile conforme cu directivele europene actualizate, art. A29, M.Of. nr.766 din 10.11.2009 art. 23 (6)

⁷ Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară elaborat de IASB, versiunea 2013, partea A, pag. A29, QC 19, Ed. CECCAR, 2013

Informația financiară care se preconizează a satisface exigențele partenerilor existenți și viitori se obține în condițiile utilizării unor specialiști contabili cu multă experiență și deprinderi practice bogate, care pot exercita un raționament profesional de calitate, cu risc redus de soluții nesatisfăcătoare

- ➔ În același context, supunem dezbaterei și faptul că, după opinia noastră, în cazul **relevanței informației financiare**, care, în principal, se referă la tranzacții și evenimente importante aferente activităților entității, **nu există premise pentru omisiuni sau erori** deoarece în conturile contabile, unde se formează informația inițială, se înregistrează doar operații consemnate în documente justificative, legal întocmite, și prelucrate după norme contabile detaliate.
- ➔ La rândul lor, sintetizările și selecțiile privind informațiile financiare

care se înscriu în raportările anuale se efectuează automat, prin programe informatice adecvate, care respectă normele contabile stabilite în acest scop.

- ➔ Astfel afirmat, presupunând că premisa amintită lipsește, se poate induce ideea că în activitatea practică se încalcă normele contabile în mod involuntar și astfel se diminuează nivelul de încredere referitor la relevanța informației financiare finale.
- ➔ Referitor la relevanța și credibilitatea informației financiare se menționează că reglementările în vigoare conțin, printre altele, și obligația **„să fie oportună pentru luarea deciziilor de către utilizatori”**, care, fără explicații suplimentare, poate genera, în activitatea practică, neclarități sau aplicabilitate redusă.

În acest sens, apreciem că, în primul rând, nu pot fi omiși utilizatorii interni, care au interese decizionale dependente de informațiile ce se prezintă în situațiile financiare anuale, iar oportunitatea acestor informații o reprezintă, în cazul lor, termenul legal de finalizare, aprobare și depunere a acestei raportări la organele fiscale, după care informațiile financiare devin publice și, în consecință, pot fi avute în vedere de către utilizatorii externi, dar și de cei interni pentru decizii economice ulterioare.

Din momentul în care este disponibilă, informația relevantă și credibilă poate fi și oportună în măsura în care utilizatorii ei sunt interesați de situația entității emitente și numai în măsura în care preconizează să încheie tranzacții comerciale cu aceasta sau cu altele ce desfășoară activități similare, referitoare la care se efectuează comparațiile adecvate.

În acest sens, considerăm că este convingătoare explicația existentă în cadrul general conceptual elaborat de IASB potrivit căreia **„unele informații pot**

să rămână oportune mult timp după finalul perioadei de raportare deoarece, de exemplu, unii utilizatori ar putea fi nevoiți să identifice și să aprecieze trebuințele⁸.

În contextul celor de mai sus, considerăm a fi justificată opinia că pentru practicienii contabili ai entității și totodată pentru terții interesați sunt utile unele explicații minime referitoare la oportunitatea informației financiare, explicații care să fie diferențiate în funcție atât de interesele curente, cât și cele de perspectivă ale potențialilor utilizatori ai acesteia, chiar similare celor adoptate de IASB.

C. EXIGENȚE PRIVIND RAȚIONAMENTUL PROFESIONAL ȘI RELEVANȚA INFORMAȚIILOR FINANCIARE ANUALE

În literatura de specialitate din domeniul contabilității, îndeosebi în cazul aplicării IFRS-urilor, se exprimă numeroase opinii pertinente referitoare la valențele și responsabilitățile raționamentului profesional, precum și în ceea ce privește limitarea utilizării excesive a lui sau a diminuării nejustificate a rolului său în legătură cu relevanța informațiilor financiare anuale.

În cazul entităților care aplică reglementările contabile din țara noastră, în contextul explicării credibilității informațiilor financiare se face o referire clară de către normalizatori la **implicarea raționamentului profesional**, în sensul că „pentru estimările cerute în condiții de incertitudine (unde încadrăm și operațiile specifice fără soluții clare sau nesoluționate) este necesară includerea unui grad de precauție”, astfel încât prin exercitarea lui să nu fie influențată fidelitatea informației existente în situațiile financiare anuale.

Referindu-ne la IFRS-uri, unde **raționamentul profesional are o sferă de acțiune relativ extinsă și, totodată, o responsabilitate sporită**, considerăm că este semnificativă referirea potrivit căreia entitatea are obligația și, implicit, răspunderea exclusivă, să înscrie în situațiile (formularele) privind poziția financiară și rezultatul global, pe lângă elemente-rânduri minime precizate în IAS 1, și orice alte elemente-rânduri suplimentare, titluri și subtotaluri care sunt relevante pentru reliefarea fidelă a activităților specifice desfășurate și a rezultatelor obținute de entitate.

În legătură cu aceste ultime exigențe, apreciem că este sugestiv să amintim că pentru situația poziției financiare în varianta IFRS sunt normalizate doar 18 elemente-rânduri, cu nivel ridicat de sintetizare și cu capacitate de informare de ansamblu, în timp ce în varianta reglementărilor contabile din țara noastră cu bilanț în formă lungă, sunt stabilite, cu caracter obligatoriu, 90 de elemente-rânduri. Această situație scoate în evidență faptul că **pentru exercitarea unui raționament profesional reușit sunt necesare activități complexe și exigente** care să permită identificarea a numeroase elemente-rânduri suplimentare de natură să ofere utilizatorilor externi informații financiare transparente, comparabile și de înaltă calitate, în condițiile prevăzute în Prefața la IFRS⁹. Asemenea informații trebuie să îndeplinească cerințele caracteristicilor calitative fundamentale, în sensul de a fi relevante și a reprezenta exact activitățile desfășurate și rezultatele obținute de entitate.

În legătură cu problemele abordate apreciem că este oportun să aducem în dezbatere și conceptul existent în Cadrul general conceptual¹⁰ potrivit căruia „situațiile financiare anuale se adresează utilizatorilor care dispun de

cunoștințe suficiente privind activitățile de afaceri și economice și care studiază și analizează informațiile cu atenția cuvenită”.

În spiritul acestei exigențe privim raționamentul profesional atât **sub aspectul exercitării lui de către profesioniștii contabili ai entității**, cât și al însușirii și aprobării **includerii soluțiilor identificate în politicile contabile de către administratorii acesteia**.

Acest context de responsabilități ne permite să opinăm că este benefică desemnarea în exercitarea activităților aferente raționamentului profesional doar a specialiștilor contabili, precum și a reprezentantului administrației entității, care cunosc în detaliu activitățile pe care le desfășoară aceasta, ceea ce poate reprezenta **o condiție esențială pentru identificarea soluțiilor corecte și bine documentate**, care să garanteze relevanța informațiilor financiare ce se pun la dispoziția utilizatorilor externi.

În legătură cu aceste ultime aspecte sau altfel exprimat pentru îndeplinirea condiției amintite se impune a fi luate în considerare, pe de o parte, **„gradul de precauție”** menționat în reglementările contabile naționale, în ceea ce privește implicarea raționamentului profesional în rezolvarea obiectivelor proprii, iar, pe de altă parte, **baza conceptuală necesară, elaborată de IASB**, pentru utilizarea propriului raționament profesional în soluționarea aspectelor de natură contabilă.

Totodată, avându-se în vedere responsabilitatea ce-i revine raționamentului profesional, se justifică a reliefa faptul că, după opinia noastră, **este foarte important ca entitatea să dețină capacitatea profesională adecvată de exercitare competentă a lui**. În acest sens, considerăm că este esențială înțelegerea corectă, de către specialiștii con-

8 Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară elaborat de IASB, versiunea 2013, pag. 31 (Q29)

9 Prefața la IFRS, versiunea 2013, partea A, pag.A10, pct.6, Ed. CECCAR, 2013

10 Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară elaborat de IASB, versiunea 2013, pag. 31, QC 32

tabili angajați ai entității, precum și soluționarea de către aceștia a problemelor de raționament profesional în funcție de litera și spiritul normelor sau conceptelor, după caz, dar și prin utilizarea deprinderilor practice proprii. Astfel, se preconizează realizarea dezi-deratului potrivit căruia se pot identifica noi informații financiare sau elemente-rânduri, după caz, care îndeplinesc atât exigențele ce privesc relevanța, cât și pe cele aferente celorlalte caracteristici calitative ale acestora.

În contextul conceptelor și exigențelor amintite, considerăm că este oportună o prezentare succintă a celor relatate anterior, astfel încât să fie reliefată mai accentuat **complexitatea exercitării raționamentului profesional** în cazul rezolvării unei probleme majore ce privește implementarea IFRS-urilor. În fapt ne referim la identificarea elementelor-rânduri suplimentare **pentru proiectarea structurii formularelor denumite „Situția poziției financiare” și „Situția rezultatului global”**.

Rezolvarea acestei probleme necesită operațiuni complexe de investigare practică și analiză care să permită identificarea tuturor elementelor-rânduri suplimentare, specifice activităților entității, așa cum prevede IAS 1, astfel încât noile informații ce se obțin, împreună cu cele normalizate în IAS 1, să ofere o prezentare relevantă pentru înțelegerea poziției financiare și a performanței financiare ale entității.

Totodată, se poate sublinia că nu există restricții în ceea ce privește numărul informațiilor (elemente-rânduri) ce se pot adăuga la cele nominalizate de IASB, de 18 și respectiv 13, pentru primul și pentru cel de-al doilea formular amintit. Însă este necesar ca acestea, pe baza constatărilor și evaluărilor specifice raționamentului profesional, să fie relevante pentru caracterizarea entității, amintind în acest sens că în reglementările contabile naționale sunt stabilite, pentru cele două formulare similare cu

cele analizate, câte 90 și, respectiv, 68 de elemente-rânduri, ceea ce constituie o ofertă bogată de informații financiare ce se pun la dispoziția utilizatorilor externi, și nu numai.

Concluzii

În contextul cercetărilor actuale la nivel național și îndeosebi internațional privind utilitatea și perspectivele contabilității, în condițiile extinderii implementării IFRS-urilor, s-a considerat că este oportun să fie elaborată prezenta lucrare și apreciem că, prin maniera de analiză exigentă a surselor documentare disponibile, s-a identificat un plus de informații care sperăm să suscite atenția specialiștilor în domeniu pentru noi dezbateri.

Examinarea detaliată a surselor documentare, inclusiv a reglementărilor contabile naționale și a IFRS-urilor, a per-

mis reliefa mai multe norme sau concepte metodologice care, după opinia noastră, necesită explicații suplimentare sau revizuirii referitoare la caracteristicile calitative aferente informațiilor pe care le conțin situațiile financiare anuale.

De altfel, cele mai multe considerente se referă la caracteristicile calitative principale, atribuite prin reglementările contabile din țara noastră informațiilor pe care le furnizează aceste raportări de sfârșit de exercițiu.

Aceste caracteristici privesc relevanța, credibilitatea și inteligibilitatea informațiilor financiare anuale. Totodată, subliniem că prin exprimarea mai multor opinii personale și prin sesizarea unor neajunsuri referitoare la raționamentul profesional se poate facilita exercitarea practică a acestuia în vederea obținerii unor informații financiare relevante pentru utilizatorii externi, și nu numai.

Bibliografie

- Colasse B., *Harmonization comptable internationale*, ed. Economica, Paris, 2009
- Drăgan C., Mihai M., Brabete V., *Contabilitatea afacerilor, în viziune europeană și internațională*, ed. Universitaria Craiova și Presa Universitară Clujană, 2013
- Manolescu M. și colectiv, *Priorități și responsabilități în procesul de extindere a aplicării IFRS în România*, revista “Audit Financiar” nr.8/2009
- Mihai M. și colectiv, *Considerente privind capacitatea de implementare corespunzătoare a IFRS*, revista “Audit Financiar” nr.8/2011.
- Mihai M., Drăgan C., Brabete V., *Situații financiare anuale și semestriale. Abordare în context național și internațional*, Ediție actualizată și adăugită, ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2012.
- Petre G. și colectiv, *Politici contabile - între necesitate și obligație legală*, revista “Audit Financiar” nr.1/2010
- Staicu C. și colectiv, *Contabilitate financiară: Abordare în context european și internațional*, vol. I și II, editura Universitaria, Craiova, 2010
- Van Grenning, Hennie, *Standarde Internaționale de Raportare Financiară*, Ghid practic, ediția a V-a, ed. IRECSO, 2009
- Wustemann J., Wustemann S., *Why Consistency of Accounting Standards Matters: A Contribution to the Rules-Versus-Principles Debate in Financial Reporting*, Abacus, vol.46, nr.1 (2010)
- Standardele Internaționale de Raportare Financiară, incluzând Standardele Internaționale de Contabilitate (IAS) și Interpretările acestora*, vol. A și B, editura CECCAR, București, 2013
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1286/2012, Reglementări contabile conforme cu IFRS, aplicabile societăților comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, cu modificările ulterioare*, M. Of. nr. 687 bis/04.10.2012
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/29.10.2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările ulterioare*, Monitorul Oficial nr.766 bis/10.11.2009

Monitorizarea riscului de credit în sistemul bancar românesc în contextul economiei cunoașterii

Ana MORARIU* & Grazia-Oana PETROIANU**

Abstract

Credit Risk Monitoring in the Romanian Banking System in the Knowledge Economy

The financial and banking risks have been the object of thorough investigations for a long time. After the economic and financial crisis has burst in the United States in 2007 and has been later propagated worldwide, the evaluation and the control methods of the banking risks had to be re-examined and re-defined in order to establish the rules necessary to avoid the repetition of such situations.

In knowledge-based economies supplementary risks can be encountered. For example, the risks of funding new technologies (such as the telemedicine systems or the systems based on low carbon emissions) or new inventions (such as the grafen, a new carbon-based material) are higher than the ones necessary for financing already known technologies.

The main aim of this paper is to identify the credit risk and its management in the Romanian banking system under the circumstances of the knowledge economy.

Key words: knowledge economy, financial and banking risk, risk management

JEL Classification: E 51, E 58

Cuvinte cheie: economia cunoașterii, risc financiar-bancar, gestiunea riscului

Introducere

Unul dintre cele mai întâlnite riscuri în societatea contemporană, cu un impact important asupra dezvoltării la nivel micro și macroeconomic, îl reprezintă riscul financiar-bancar. Este cunoscut faptul că, în ultimii ani, sub influența crizei economico-financiare, au avut loc schimbări importante în politica sistemului financiar-bancar internațional, cu precădere în gestiunea riscurilor financiar-bancare. În cadrul sistemului financiar-bancar, economia cunoașterii intervine în principal sub două aspecte:¹

- acordarea de credite de către instituțiile financiar-bancare agenților economici care investesc în tehnologii noi;
- monitorizarea de către băncile centrale a riscului de credit al instituțiilor financiar-bancare.

Sistemul bancar românesc s-a confruntat și continuă să se confrunte cu o serie de probleme majore legate de riscul de credit al instituțiilor bancare din țara noastră. După boom-ul „creditelor cu buletinul” din 2006 și 2007, efectele crizei economice mondiale au surprins sistemul bancar românesc descoperit în fața riscului de credit. În acest context, politica Băncii Naționale a României de monitorizare a riscului de credit al instituțiilor financiar-bancare din țara noastră a căpătat o importanță de prim ordin în acești ani de criză.

Metodologia de cercetare

Cercetarea efectuată are ca obiectiv identificarea modului de recunoaștere și evaluare de către Banca Națională a României a riscului de credit la care sunt expuse instituțiile de credit din sistemul bancar românesc. Suportul tehnico-științific al lucrării îl constituie cercetările din domeniul managementului riscului

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: ana.morariu@gmail.com

** Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: oana_petroianu@yahoo.com

1 Mohga Bassim, *Banks Financial Risks Management and Knowledge Economy*, <http://www.iefpedia.com/english/?p=244>

de credit în contextul cunoașterii. Pentru realizarea cercetării s-a efectuat o informare și documentare pe baza literaturii de specialitate și a politicii Băncii Naționale a României în cadrul instrumentelor de evaluare a riscului de credit pentru sistemul financiar-bancar românesc. Demersul acestei a doua părți a cercetării² are în vedere aplicarea practică a instrumentelor economiei cunoașterii în evaluarea riscului de credit. Pentru atingerea obiectivului propus, s-a utilizat o metodologie de cercetare fundamentală.

Riscul de credit în economia cunoașterii

După cum se știe, o economie a cunoașterii este o economie în care utilizarea cunoștințelor în tehnologii, în inginerie și management este folosită ca un instrument pentru obținerea de beneficii economice, aceasta constituind unul din imperativele Agendei de la Lisabona. Investițiile în cercetare, dezvoltare și inovare (CDI) au fost identificate ca fiind un factor-cheie necesar pentru a îmbunătăți competitivitatea. Începând cu anul 2000, împrumuturile băncilor pentru proiecte inovatoare s-au concentrat pe proiecte cu valoare adăugată mare în tehnologii sprijinite la nivelul UE.

Sistemul bancar deține un rol de prim ordin într-o economie concurențială, acesta atrăgând disponibilitățile bănești din economie și utilizându-le apoi pentru finanțarea activităților economice rentabile. Se realizează astfel intermedierea bancară, constând în atragerea resurselor financiare și plasarea lor temporară către organizații economice care au nevoie de lichidități bănești pentru desfășurarea eficientă a activității lor.

Pentru băncile care acționează în România, riscurile operaționale sunt mai pregnante, din cauza mediului economic ostil în care lucrează, dar și specificului sistemului bancar românesc, aflat încă în faza de creștere și adaptare la rigorile concurențiale ale economiei de piață.

Riscul de credit este definit în normele de autorizare și de supraveghere pruden-

țială ale BNR ca fiind „*riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, ca urmare a neîndeplinirii de către contrapartidă a obligațiilor contractuale*”.³

Dimensiunea riscului denotă mărimea pierderii suferite de creditor ca urmare a imposibilității debitorului de a rambursa creditul, iar *calitatea riscului* rezultă atât din posibilitatea ca neplata să aibă loc, cât și din garanțiile care pot reduce pierderea, în cazul neplății. Neachitarea unei datorii reprezintă un eveniment nesigur. În plus, expunerile viitoare nu sunt cunoscute cu certitudine decât la scadență, deoarece acordarea creditelor pe baza unor programe de rambursare stabilite prin contracte ferme sunt aplicabile numai într-un număr redus de cazuri. Rambursarea anticipată a creditelor contractate prezintă un risc de credit, deoarece în această situație banca trebuie să-și asigure refinanțarea venitului nerealizat și să-și acopere cheltuielile ocazionate de acordarea împrumutului respectiv.

Pornind de la aceste considerente, riscul de credit poate fi divizat în trei: *riscul neplății, riscul expunerii și riscul recuperării*.⁴

Monitorizarea riscului de credit în sistemul bancar românesc

La data de 1 februarie 1999 a intrat în funcțiune Centrala Riscurilor Bancare (CRB), denumită ulterior Centrala Riscului de Credit (CRC), care gestionează informația de risc bancar pentru scopurile societăților bancare din România. Aceasta reprezintă o structură specializată în colectarea, stocarea și centralizarea informațiilor privind expunerea fiecărei entități declarante (instituție de credit, instituție financiară nebancaară înscrisă în Registrul special, instituție de plată care înregistrează un nivel semnificativ al activității de creditare sau instituție emitentă de monedă electronică care înregistrează un nivel semnificativ al activității de creditare) din România față de acei debitori care au beneficiat de credite și/sau angajamente al căror nivel cumulată depășește

suma limită de raportare (20.000 lei), precum și a informațiilor referitoare la fraudele cu carduri produse de către posesori.

Baza de date a CRC este organizată în patru fișiere:⁵

- Fișierul central al creditelor (FCC)** conține informații de risc de credit raportate de persoanele declarante și este actualizat lunar;
- Fișierul creditelor restante (FCR)** conține informații de risc de credit referitoare la abaterile de la graficele de rambursare din cel mult ultimii șapte ani și este alimentat lunar de Fișierul central al creditelor;
- Fișierul grupuri (FG)** conține informații despre grupurile de persoane fizice și/sau juridice care reprezintă un grup de clienți aflați în legătură/un singur debitor și este alimentat lunar de Fișierul central al creditelor;
- Fișierul fraudelor cu carduri (FFC)** conține informații despre fraudele cu carduri produse de către posesori raportate de persoanele declarante și este actualizat on-line.

Utilizatorii informațiilor existente în baza de date a CRC sunt persoanele declarante și Banca Națională a României.

Schimbul de informații de risc de credit se realizează electronic prin Rețeaua de Comunicații Interbancară.

Raportările efectuate de persoanele declarante conțin următoarele informații:

- Datele de identificare a debitorilor față de care persoana declarantă înregistrează o expunere mai mare sau egală cu limita de raportare (20.000 lei);
- Informații privind fiecare dintre creditele și angajamentele de care beneficiază debitorul: tipul creditului, termenul de acordare, tipul garanției și valoarea acesteia, serviciul datoriei, data acordării și data scadenței, valoarea în care s-a acordat creditul, suma acordată, suma datorată utilizată și suma datorată neutilizată la momentul raportării, suma restantă,

² Prima parte a acestei cercetări a fost publicată în revista „Audit Financiar” nr. 6/iunie 2013, pag. 18.

³ Camelia Vechiu, *Managementul riscului de credit în contextul crizei economice*, revista „Strategii manageriale” nr. 4 / 2010, pag. 5

⁴ Lavinia Vasile, *Unele aspecte privind gestionarea riscurilor bancare*, revista „Economie teoretică și aplicată”, nr. 6/2006, pag. 75

⁵ www.bnro.ro

credit/angajament luat împreună cu alți debitori, stare credit, clasa de rating, probabilitatea de nerambursare;

- Informații privind grupurile de persoane fizice și/sau juridice care reprezintă un grup de clienți aflați în legătură/un singur debitor: denumire grup, cod grup, componență grup și evidențierea debitorilor care au credite împreună cu alți debitori din grup;
- Informații privind fraudele cu carduri comise de posesori: date identificare posesor card, tip card, valuta, data constatării fraudei, suma fraudată.

Difuzarea informațiilor de la CRC către persoanele declarante se realizează în două moduri:

- Rapoarte lunare care cuprind informații privind toți debitorii pe care persoana declarantă i-a raportat în luna respectivă. Pentru fiecare debitor raportat, raportul lunar conține toate informațiile disponibile la CRC referitoare la creditele și angajamentele de care acesta a beneficiat de la toate persoanele declarante, fără a se preciza identitatea instituției creditoare (situația riscului global);
- Ca răspuns la interogările (cereri de consultare) on-line în cazul cărora persoanele declarante pot solicita două tipuri de informații: situația riscului global și situația creditelor restante (pe o perioadă de șapte ani).

Trebuie precizat că pentru debitorii raportați de persoanele declarante, informațiile sunt furnizate necondiționat, în timp ce pentru clienții - debitori potențiali accesul persoanelor declarante este condiționat de obținerea prealabilă a acordului clienților respectivi.

Sisteme similare CRC funcționează în multe țări din Uniunea Europeană, cum sunt: Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, Franța, Germania, Italia, Portugalia, Slovacia, Slovenia și Spania. CRC participă la nivel european la schimbul transfrontalier de informații în baza Memorandumului de înțelegere privind schimbul de informații între registrele de credit naționale în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante

(MoU). În prezent, în baza MoU, 9 țări participă la schimbul transfrontalier de informații: Austria, Belgia, Cehia, Franța, Germania, Italia, Portugalia, România și Spania.

Obiectul acestui schimb îl constituie persoanele juridice rezidente în țările participante care sunt înregistrate în registrele de credit cu o expunere totală egală cu sau mai mare de 25.000 euro; expunerea se referă numai la suma trasă a creditelor și la suma angajamentelor debitorului de tipul scrisorilor de garanție.

Schimbul transfrontalier de informații se realizează bilateral între țările participante prin rețeaua de servicii pusă la dispoziție de către Banca Centrală Europeană și are frecvență lunară, cu excepția schimbului cu Germania, unde frecvența este trimestrială.

Pentru orice credit, acord de garanție sau orice alt tip de angajament al băncii față de debitorii săi, care a fost acceptat la Centrala Riscului de Credit, în perioada următoare, până la data scadenței acestora nu se mai transmit la aceasta decât „evenimentele”, respectiv: suma datorată, suma restantă, serviciul datoriei și tipul raportării.

Informația de risc bancar cuprinde datele de identificare ale unui debitor – persoană fizică sau juridică nebanară – și cele referitoare la operațiunile în lei și în valută prin care instituțiile de credit se expun riscului de credit față de acel debitor prin: a) acordarea de credite; b) asu-

marea de angajamente de către instituția de credit în numele debitorului. Informația de risc se referă la expunerea fiecărei instituții de credit din sistemul bancar românesc față de un singur debitor, expunere egală sau mai mare de 20.000 lei. Începând cu august 2004, la CRC sunt raportate și sumele restante (reprezentate doar de principalul creditului) ale persoanelor fizice cu expunere mai mare sau egală de 20.000 lei, care înregistrează restanțe mai mari de 30 de zile în restituirea creditelor.⁶

Evoluția riscului de credit în ultimii ani în România

Centrala Riscului de Credit asigură înregistrarea informațiilor raportate de persoanele declarante și prelucrarea acestor informații în scopul obținerii de date agregate necesare utilizatorilor. Registrul central al creditelor evidențiază operativ informațiile privind: identificarea persoanelor recensate și evidențierea, după caz, a situațiilor specifice, riscurile individuale și caracteristicile acestora, riscurile globale și caracteristicile acestora. Informațiile de risc bancar înscrise în Registrul Central al Creditelor sunt actualizate lunar.

În perioada iunie 2012 – iunie 2013, rata riscului de credit, precum și cea a creditelor neperformante au avut evoluția prezentată în Tabelul 1.

Tabel 1. Indicatori agregați privind instituțiile de credit (bănci, sucursalele băncilor străine, Creditcoop)

	iun. 2012	sep. 2012	dec. 2012	mar. 2013	iun. 2013
Număr instituții de credit	41	41	40	41	41
din care sucursale bănci străine	8	8	8	9	9
Total active nete (mld.lei)	370,9	373,5	365,6	356,2	355,0
Active instituții cu capital privat (% în total active)	90,9	90,7	91,6	92,2	92,0
Active instituții cu capital străin (% în total active)	81,2	81,3	89,8	90,8	90,7
Credite acordate / Depozite atrase (%)	120,65	120,69	117,37	114,30	113,71
Rata riscului de credit (%)	26,06	26,78	29,91	29,98	30,49
Rata creditelor neperformante (%)	16,76	17,34	18,24	19,08	20,30

Sursa: www.bnro.ro

6 Banca Națională a României, Regulamentul nr. 4/2004 privind organizarea și funcționarea la BNR a Centralei Riscurilor Bancare, www.bnro.ro

Din tabel se observă că, în ultimul an, sistemul bancar a resimțit din plin efectele crizei internaționale, iar principalii indicatori de cuantificare a riscului de credit au consemnat o înrăutățire. Astfel, rata riscului de credit a avut un trend ascendent, crescând cu peste 4 procente în perioada analizată. Deteriorarea acestui indicator s-a datorat îndeosebi constrângerilor asupra situației financiare a clienților, în contextul unei creșteri economice modeste. De altfel, România are una dintre cele mai mari rate a creditelor neperformante din UE, după Grecia și Irlanda.

De asemenea, rata creditelor neperformante – principalul indicator de evaluare a calității portofoliilor de credite, din perspectivă prudențială – a continuat să crească, de la 16,76% (iunie 2012) la 20,30% (iunie 2013). Rata creditelor neperformante ia în considerare creditele și dobânzile restante de peste 90 de zile și cele în cazul cărora au fost inițiate proceduri judiciare față de operațiune ori față de debitor ca proporție în total credite și dobânzi clasificate.

Conform Reglementărilor Internaționale de audit IASP 1006, riscurile bancare cresc o dată cu gradul de concentrare al expunerii unei bănci către un singur client, industrie, arie geografică sau țară. De exemplu, portofoliul de credite al unei bănci poate conține un mare volum de credite sau angajamente acordate unor anumite sectoare de activitate, iar unele dintre acestea, cum ar fi sectorul mobilier, de transporturi navale și de resurse naturale pot avea practici foarte specializate. Evaluarea riscurilor relevante aferente creditelor acordate entităților din acele sectoare de activitate poate necesita cunoașterea respectivelor sectoare, inclusiv a practicilor de afaceri, operaționale și de raportare ale acestora.⁷

În acord cu reglementările amintite anterior, Banca Națională a României analizează gradul de adecvare a provizioanelor pentru pierderi aferente creditelor. Comitetul de la Basel a publicat un set de Practici Solide pentru Contabilizarea și Prezentarea Creditelor, care furnizează băncilor și Băncii Naționale recomandări cu privire la recunoașterea și evaluarea

creditelor, constituirea provizioanelor pentru pierderi aferente creditelor, prezentarea riscului de credit și alte aspecte conexe. Acest document prezintă punctul de vedere al Băncii Naționale, ca organ de supraveghere bancară, cu privire la practicile solide ale băncilor de contabilizare și prezentare a creditelor și, astfel, poate influența cadrul de raportare financiară în conformitate cu care o bancă își întocmește situațiile financiare. Banca Națională a României apreciază că, deși riscul de credit a crescut pe parcursul anului 2012 și în prima jumătate a anului 2013, acesta este diminuat de o provizionare adecvată a pierderilor așteptate, gradul de acoperire a creditelor neperformante cu provizioane IFRS și filtre prudențiale corespunzătoare acestei categorii situându-se la 86,3%, la 31 decembrie 2012. De asemenea, capacitatea băncilor de acoperire a pierderilor neașteptate asociate riscului de credit este susținută de nivelul confortabil al gradului de adecvare a capitalului.⁸

Concluzii

Prin natura informațiilor pe care le gestionează, CRC poate deveni nucleul unui sistem informațional a cărui utilizare este esențială în susținerea eforturilor de dezvoltare a unui instrument statistic pentru validarea și controlul modelelor interne de rating la nivelul instituțiilor de credit. Datele privind serviciul datoriei creditelor acordate de bănci entităților juridice permit delimitarea evenimentelor de nerambursare de cele de rambur-

sare. În plus sunt înregistrate informații privind datele de identificare ale debitorului și caracteristicile creditului.

Odată cu manifestarea crizei economice mondiale în rândul țărilor europene, sistemul bancar românesc este expus și el reacțiilor directe sau indirecte ale crizei. Astfel, instituțiile de credit din sistemul bancar românesc nu mai au un rol majoritar în creditarea companiilor, dar rămân principala sursă în cazul populației. Creditarea s-a orientat către IMM-uri, precum și către companiile care activează în domeniul comerțului și al serviciilor.

Evoluția creditării interne va depinde tot mai mult de capacitatea băncilor de a atrage resurse de pe plan intern; procesul de creditare trebuie continuat pe baze de prudențialitate deoarece riscurile din activitatea de creditare, în condiții de incertitudine economică, se pot amplifica de la o perioadă la alta; băncile trebuie să descopere noi oportunități de creditare care să funcționeze și în această perioadă de criză, contribuind la ieșirea din impasul creat.

În contextul restructurării sistemului bancar românesc și al așteptatei creșteri a cererii de credite din perioada următoare, aplicarea instrumentelor economice cunoașterii în auditarea și evaluarea de către Banca Națională a riscului de credit al instituțiilor financiar-bancare din țara noastră devine unul din vectorii principali, atât ai evitării unei crize bancare în țara noastră, cât și ai alinierii sistemului bancar românesc la standardele europene de profil.

Bibliografie selectivă

Mohga Bassim, *Banks Financial Risks Management and Knowledge Economy*, <http://www.iefpedia.com/english/?p=244>;

Vasile Lavinia, *Unele aspecte privind gestionarea riscurilor bancare*, revista „Economie teoretică și aplicată” nr. 6/2006;

Vechiu Camelia, *Managementul riscului de credit în contextul crizei economice*, Revista „Strategii manageriale” nr. 4 / 2010;

Banca Națională a României, *Raport Annual 2012*, București, 2013;

Banca Națională a României, *Regulamentul*

nr. 4/2004 privind organizarea și funcționarea la BNR a Centralei Riscurilor Bancare;

Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, ediția 2012, Camera Auditorilor Financiari din România, București, 2013;

[http://www.bnro.ro/Centrala-Riscului-de-Credit-\(CRC\)—2107.aspx](http://www.bnro.ro/Centrala-Riscului-de-Credit-(CRC)—2107.aspx);

<http://www.bnro.ro/Indicatori-agregati-privind-institutiile-de-credit-3368.aspx>;

⁷ Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, ediția 2012, Camera Auditorilor Financiari din România, București, 2013, pag. 108

⁸ Banca Națională a României, *Raport Annual 2012*, București, 2013, pag. 23

Mulțumiri evaluatorilor articolelor propuse spre publicare în anul 2013

În cel de-al 11-lea an de editare neîntreruptă, revista „Audit Financiar” a marcat un eveniment important în existența sa: apariția numărului 100.

An de an, cu fiecare ediție, revista și-a păstrat statutul profesional, îmbunătățindu-și în permanență conținutul și nivelul științific, fiind mereu în pas cu transformările profesiei contabile și de audit pe plan intern și internațional.

Acest statut profesional s-a putut păstra, desigur, și datorită contribuției celor care au revizuit – cu exigență și implicare – articolele propuse spre publicare, membri ai Consiliului Științific de Evaluare, cărora le mulțumim cu acest prilej. Ne exprimăm speranța că veți rămâne în continuare alături de noi și prin observații, sugestii, analize obiective veți consolida reputația revistei.

În anul 2013 au efectuat revizuirii/evaluări ale articolelor propuse spre publicare următorii membri ai Consiliului Științific de Evaluare al revistei „Audit Financiar”: prof. univ. dr. **Dinu AIRINEI** – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași; prof. univ. dr. **Veronel AVRAM** – Universitatea din Craiova; conf. univ. dr. **Daniel BOTEZ** – Universitatea din Bacău; conf. univ. dr. **Ovidiu BUNGET** – Universitatea de Vest din Timișoara; prof. univ. dr. **Tatiana DĂNESCU** – Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș; lect. univ. dr. **Alin DUMITRESCU** – Universitatea de Vest din Timișoara; prof. univ. dr. **Nicoleta FARCANE** – Universitatea de

Vest, Timișoara; prof. univ. dr. **Liliana FELEAGĂ** – Academia de Studii Economice, București; prof. univ. dr. **Niculăe FELEAGĂ** – Academia de Studii Economice, București; lect. dr. **Maria GROSU** – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași; prof. univ. dr. **Camelia HAȚEGAN** – Universitatea de Vest din Timișoara; prof. univ. dr. **Ion IONAȘCU** – Academia de Studii Economice, București; dr. **Alexandra LAZĂR** – director adjunct, Ministerul Finanțelor Publice; prof. univ. dr. **Maria MANOLESCU** – Academia de Studii Economice, București; prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ** – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca; prof. univ. dr. **Magdalena MIHAI** – Universitatea din Craiova; prof. univ. dr. **Ion MIHĂILESCU** – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești; prof. univ. dr. **Marilen PIRTEA** – Universitatea de Vest, Timișoara; prof. univ. dr. **Irimie Emil POPA** – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca; prof. univ. dr. **Gheorghe POPESCU** – Academia de Studii Economice, București; prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU** – Academia de Studii Economice, București; **Andreia STANCIU** – director ACCA România; prof. univ. dr. **Victoria STANCIU** – Academia de Studii Economice, București; prof. univ. dr. **Aurelia ȘTEFĂNESCU** – Academia de Studii Economice, București; prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ** – Universitatea de Vest, Timișoara; conf. univ. dr. **Constantin TOMA** – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași; prof. univ. dr. **Eugeniu ȚURLEA** – Academia de Studii Economice, București.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și pertinența prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The **recommendations** of the Scientific Council are: accepted,

adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

La mulți ani!
2014

